

Woord &
Wereld **35**

Alles in Christus

J. Wesseling / E. Brink

De wissel
om bij
Watchman
Nee?

Alles in Christus

De wissel om bij Watchman Nee?

*door ds. J. Wesseling
en ds. E. Brink*

Uitgeverij Woord en Wereld 1997

Woord & Wereld een serie cahiers tot versterking van het gereformeerde leven

Redactieraad Ds. S.W. de Boer
Drs. B.P. Hagens
Ds. P.L. Storm
Ds. J. Wesseling
Dr. J. Kooistra (secre.)
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren

**Uitgeverij
Woord & Wereld** wordt geëxploiteerd door de gelijknamige Stichting waarvan het bestuur wordt gevormd door:
Dr. W.G. de Vries, voorzitter
A. van Leeuwen, secretaris
J. van der Jagt, alg. adj.
W.A. Dreschler, penningmeester
Drs. H.J. Boiten
Ds. P. Niemeijer
Ds. P. Schelling
A. Vreugdenhil

Copyright © Uitgeverij Woord en Wereld, 1996
Omslagontwerp en zetwerk:

Vormgeving studio Bert Gort

**Administratie, druk &
distributie** Scholma Druk bv, Postbus 7,
9780 AA Bedum, Telefoon 050-301 36 36
Fax 050-301 27 32

Abonneebetalingen en betalingen van op na-bestelling geleverde boeken, uitsluitend:
Bankrekening 39.50.36.046 Woord en Wereld te Bedum

Donaties, giften e.d., bestemd voor de Stichting kunnen worden overgemaakt op bankrekening 3246.25.901 of op Postbankrekening 37.47.169 t.n.v. Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld/Giessendam

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Wesseling, J.; Brink, E.

Alles in Christus, de wissel om bij Watchman Nee?

Bedum Woord en Wereld nr. 35

ISBN 90-5046-0321

NUGI 635

Trefw.: Kerk en confessie, overdenkingen

Niets van deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de houder van het auteursrecht.

Inhoud

	Ter inleiding	4
1	Watchman Nee: 'alles in Christus'	5
2	De ontdekkingen van Kamsteeg	25
3	Trekt Watchman Nee onze scheefgroei recht?	30
4	In dopers vaarwater	37
5	Romeinen 6: Stappenplan of stimulan?	43
6	Het rangeerterrein van Romeinen 7	52
7	Feit, belofte en de dood van onze oude mens	61
8	Beleid van God of eigen schuld?	69
9	Hoe ga je om met de Schrift?	79
10	Woordenstrijd of wissel?	88

Ter inleiding

"Wat geweest is, dat zal er zijn, en wat gedaan is, dat zal gedaan worden; er is niets nieuws onder de zon. Is er iets, waarvan men zegt: Ziehier, dat is nieuw - het was er al in verre tijden, die vóór ons waren." (Pred. 1,9.10)

Geen buitenlandse reis maakte naar zijn zeggen groter indruk op A. Kamsteeg dan die naar China. Met name de schriftelijke nalenschap van Watchman Nee heeft hem diep geraakt. Sindsdien is hij een ijverig promotor van dit gedachtengoed.

Het is de moeite waard om dit gedachtengoed aan een nader onderzoek te onderwerpen. Niet vanuit een traditie, die krampachtig de verschillen met anderen wil aanwijzen en zodoende ook bij deze chinese martelaar leerstellige ongerechtigheden opspooit. Maar vanuit het besef dat het Woord van God niet bij ons is begonnen. En de kerkgeschiedenis evenmin. Wie Watchman Nee leest samen met alle heiligen uit ons 'gereformeerde' verleden, ontdekt dat we worden meegenomen naar een eeuwenoude wissel: die tussen gereformeerd en dopers.

Voor het eerste hoofdstuk is collega Brink verantwoordelijk. Hij doet onderzoek naar de achtergronden en gedachten van Watchman Nee. Tegen die achtergrond luisteren we naar een enthousiaste Kamsteeg, die dit gedachtengoed wil importeren: het kan onze scheefgroei rechttrekken en vergeten elementen onder het stof vandaan halen. Door kort de discussie in het Nederlands Dagblad te volgen worden de historische achtergronden helder. Vervolgens vraagt een aantal zaken inhoudelijke bespreking. Centrale bijbelhoofdstukken als Rom. 6 en 7 krijgen onze aandacht. Vervolgens komen cruciale zaken aan bod als: het onderscheid tussen een feit en een belofte, de dood van onze oude mens, het beleid van God en de hantering van Schriftgegevens. Ook de volgens J.I. Packer desastreuze gevolgen van deze leer voor het geloofsleven komen in beeld. Tenslotte stel ik de vraag of we bezig zijn met een woordenstrijd of voor een wissel staan. Tijdens deze terreinverkenning zal steeds duidelijker worden dat de wissel die hier genomen wordt, zal bepalen welk spoor in de toekomst gevolgd gaat worden: gereformeerd of dopers.

Om misverstand te voorkomen: wanneer de naam Kamsteeg in deze brochure veelvuldig voorkomt, wordt dat veroorzaakt doordat hij zich opwerpt als een gedreven woordvoerder van de besproken visie. Deze brochure is deels een bewerking van eerder (in Nader Bekeken en De Reformatie) verschenen artikelen en van in den lande gehouden lezingen. Voor hst. 2-10 draagt ondergetekende de verantwoordelijkheid. Vanwege de beperkte ruimte zijn de noten zo kort mogelijk gehouden.

J. Wesseling

1 Watchman Nee 'Alles in Christus'

Vrijmaking van de geest

Wat een discipelschap, wat een toewijding, wat een reformator! Watchman Nee: een christelijke martelaar die in het China onder de gesel van het Mao-regime; die 20 jaar gevangen zat in dienst van zijn Heer. Een man die niet alleen veel betekend heeft voor de onderdrukte christenen in China, maar ook voor vele christenen in de westerse wereld. Is het wel fair om zwakke plekken uit zijn geestelijk nalatenschap aan te wijzen of die zelfs uit te vergroten? Ja, moet nu zo nodig over de rug van deze martelaar een discussie worden gevoerd?

Clemente houding

De meeste van Watchman Nee's geschriften zijn gebaseerd op verslagen van lezingen. Het enige werk dat door hem zelf is geschreven, *DE GEESTELIJKE MENS*, verscheen op jonge leeftijd. Maar dat mocht van hem niet worden herdrukt. Dit alles maakt een beoordeling er niet eenvoudiger op. Ik wil trachten een clemente houding aan te nemen. Ik wil in rekening brengen dat hij niet wortelt in een reformatorische traditie en hij geen theologische opleiding heeft genoten. Wanneer ik naast het uiten van waardeering kritische opmerkingen plaats, vel ik ook beslist geen oordeel over hem als martelaar. Ik wil ook niets af doen van de mogelijk heilzame uitwerking van zijn geschriften. Tenslotte: ik heb veel te danken aan de inzichten van franse christenen die met de werken van Watchman Nee zijn opgegroeid.

Beknopte levensbeschrijving

Eerste bekering

Henry Nga (Nee) werd geboren op 04-10-1903. Hij noemt zich: Ni To-sjeng. Dat betekent zoiets als: gongslag, alarmsignaal. Vandaar: Watchman Nee. Zijn grootvader was één van de eerste chinese predikanten in amerikaanse dienst (congregationalist). Het geloofsleven van zijn ouderlijk huis verkommert. Zijn moeder brengt het zelfs tot voorzitter van een patriottistische vrouwenbeweging. Door spreekbeurten van de evangeliste Dora Joe komt

Henry met zijn moeder tot bekering. Hij gaat enkele maanden bij haar in de leer. Daarna treedt hij op als leider van een evangelisatiegroep. In die periode laat hij zich samen met zijn moeder dopen: "voortaan ben ik een andere wereld ingegaan, namelijk in Christus".

Ik in Christus

Watchman breidt zijn activiteiten uit en komt in contact met een zekere mevr. Barber (ex-anglicaans evangeliste) die hem boeken te lezen geeft van Md. Guyon, van mevr. Jessie Penn-Lewis¹, later ook van Andrew Murray².

¹ *The CROSS OF CALVARY AND ITS MESSAGE, Bournemouth 1903; THE WORD OF THE CROSS, idem 1920.*

² *Vgl J.W. Maris, ANDREW MURRAY (1828-1917), Apeldoorn 1995. Hij had een belangrijk aandeel in opwekkingen in de geest van Keswick.*

Md. Guyon wordt door Nee ten voorbeeld gesteld in *VRIJMAKING VAN DE GEEST* (Ede, z.j., 17). Deze vrouw hield een kruistocht om het koninkrijk te vestigen van pure aanbidding en pure belangeloze liefde. Md. Guyon beschrijft een vereniging met God waarbij ze haar ziel niet kan onderscheiden van God zelf. In deze eenheid met God is ze onbereikbaar voor het kwaad. Het doel van het leven is opgaan in de liefde van God, die je door de inwerking van de Geest ondergaat. De gemoedrust en de onderwerping aan de wil van God hebben grote invloed gehad op de geestelijke gevoeligheid van Nee, aldus zijn biografie A. Kinnear.

Via een blaadje 'OPWEKKING' heeft hij in 1924 al velen voor God gewonnen. Zijn boodschap is dat vergeving van zonden geen eindpunt, maar een vertrekpunt betekent voor een leven met de opgestane Christus. In 1926 leeft hij vanwege een vergevorderde long-tuberculose twee maanden lang 'in satans klauwen' tot hij toegeeft dat Jezus overwinnaar is. Bij het lezen van Rom. 6 komt een bekeringsmoment: "Als Christus gestorven was, en dat was zeker, en als God mij in Hem geplaatst had, dan moest ik ook gestorven zijn. Plotseling zag ik mijn eenheid met Christus: dat ik in Hem was en toen hij stierf, stierf ik ook. Mijn dood voor de zonde was een zaak van het verleden en niet van de toekomst. Ik werd doordrongen van het goddelijke feit. Tot op de dag van vandaag heb ik de waarheid van de woorden: 'met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, dat is niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij' nooit meer in twijfel getrokken."³

³ aantekening 1

Christus in ons

Watchman begint de boeken te lezen van J. N. Darby, die zeer bij hem aanslaan. In 1932 bezoekt hij Engeland en komt in contact met enkele 'Broeders'. Hij verbergt zijn ergernis over hun zelfingenomenheid niet. Hij leest één keer per maand het NT en enkele malen per jaar het hele OT. In 1933 krijgt hij opnieuw een openbaring. Bij het mediteren over 1 Korinte 1 : 30 'Christus is mijn gerechtigheid, mijn heiligheid' dringt tot hem door "dat Christus alles is: volheid. Alle dingen zijn leeg. God ziet niet uit naar een tentoonstelling van onze op Christus lijkende werken, maar naar een manifestatie van Christus in ons. Toen ik dit had gezien, brak een

nieuw leven voor me aan. Christus is het antwoord op Gods eisen. En dat niet om door mij in de toekomst ontdekt te worden, maar als een vaststaand feit voor nu, dat ik alleen maar hoef te aanvaarden"⁴

⁴ A. Kinnear, *AGAINST*, p. 156.

⁵ Zie hst. 5.

⁶ Kinnear, A.W., p. 180.

In deze tijd bezoekt Watchman de Keswick-conferentie ter verdieping van het geestelijk leven: ⁵allen één in Jezus! In 1938 zijn er 128 apostelen aan het werk. Watchman Nee adviseert deze jonge mannen die het griekse NT bestuderen en werken van Md. Guyon lezen. Zij stimuleren christenen de oude kerken te verlaten, zich opnieuw te laten dopen, om een zuiver lichaam te vormen: 'de Kleine Kudde'⁶.

Martelaar

Terug in China is de situatie drastisch veranderd door de oorlog. Watchman Nee richt een farmaceutisch bedrijf op. In 1945 doet hij de zaak van de hand, kort daarna verschijnt *VRIJMAKING VAN DE GEEST*. Hij wordt leider van een gemeente in 1948. In 1949 komt Mao aan het bewind. In 1950 gaat Watchman tegen uitdrukkelijke waarschuwingen in naar Shanghai. In 1952 wordt onder druk van de Drie-Zelf-Beweging (door de communisten geïnfiltreerde kerk) een beschuldigingszamenkomst gehouden.

Watchman Nee wordt als zondebok gearresteerd. Hij kan vrijkomen als hij zijn kudde inlijft bij de Drie-Zelf-Beweging. In 1956 wordt hij voor het hoge gerechtshof (dossier van 2296 pagina's), veroordeeld tot 15 jaar gevangenisstraf. Maar in 1970 wordt hij alsnog naar een werkkamp gestuurd. Op 7 april 1972 wordt hij totaal verzwakt vrijgelaten. Vlak voor zijn sterven op 1 juni schrijft hij in een laatste brief dat hij zijn blijdschap heeft behouden.

Vrijmaking van de Geest

De mens als drieëenheid

Op grond van 1 Thess 5 : 23 maakt Nee het onderscheid geest, ziel en lichaam. 'En Hij de God des vredes, heilige u geheel en al, en geheel uw *geest, ziel en lichaam*, moge bij de komst van onze Here Jezus Christus blijken in allen dele onberispelijk bewaard te zijn'. Het lichaam is ons wereld-bewustzijn (wat ons in verbinding brengt met de stoffelijke wereld). Onze ziel is ons zelfbewustzijn (orgaan voor verstand, wil en gevoel). De geest is het Godsbewustzijn (het talent, waardoor de mens in staat is met God contact te oefenen)⁷.

⁷ DE LATENTE KRACHT VAN DE ZIEL, 1980, 12. Vrijwel zeker ontleend aan *Jessie Penn-Lewis, ZIEL EN GEEST, Amsterdam 1979, 11, die zich beroept op A. Murray.*

Adam werd geschapen als een 'levende ziel': een persoonlijkheid, waarin een geest om gemeenschap met God te oefenen en een lichaam om contact te hebben met de stoffelijke wereld werden verenigd. Adam was nog niet af. Als een *neutraal* schepsel moest hij nog een keuze maken. Hij was bestemd als God te worden. Hij had die eenwording kunnen bereiken door af te gaan op

⁸Alleen onze geest heeft dezelfde natuur als die van God en kan daardoor voor eeuwig met Hem verenigd zijn' (VRIJMAKING, 26).

⁹NCL, p. 192-195.

het goddelijk element in zich: zijn geest.⁸ Maar helaas kiest Adam verkeerd. Hij gaat op zijn verstand, wil en gevoel af, in plaats van dat hij zijn geest gebruikt. Nu krijgt de ziel het helaas voor het zeggen. De geest raakt in coma en wacht op een nieuwe geboorte. Die geboorte was trouwens vanaf het eerste begin (!) noodzakelijk. Het oorspronkelijke doel van de schepping van de mens was de wording van een geestelijk mens. Niet slechts een menselijk geslacht 'uit enen bloede', maar een geslacht waarvan de leden Gods leven in zich droegen. Dit kon alleen door een samenwerking, geboren uit een levende band met God. God had van de beginne de mens nodig om zijn rechten in het heelal op te eisen met behulp van de mens.⁹

Fundamenteel

De keuzes die hier worden gemaakt zijn fundamenteel. Het is ondoenlijk hier op ieder gegeven afzonderlijk in te gaan, maar hier zal de zwaarste kritiek moeten vallen. De mensvisie die hier wordt geboden is jammer genoeg niet schriftuurlijk. Allereerst is de mystieke invloed van md. Guyon te herkennen. Het eeuwig onderscheid tussen God de Schepper en de mens als schepsel verwaagt. De mens zou een goddelijk element (de geest) in zich hebben en geestelijke *eenwording* zou de ultieme bedoeling zijn. Heeft Nee zich niet kunnen onttrekken aan de zuigkracht van de oosterse mystiek?

Bovendien heeft God Adam niet geschapen als een neutraal wezen, die nog een keuze voor Hem moest maken via de geest. Maar hij is goed en met heel zijn wezen naar Gods beeld geschapen (Gen 1; NGB 14; DL III/IV). God oefent niet slechts contact met de mens via zijn geest, maar ook wel degelijk via zijn verstand, wil en gevoel.

Paulus legt in 1 Thess. 5 ook niet de nadruk op de verscheidenheid, maar juist op de eenheid van de mens: geheel en al, in allen dele! Op het congres voor geestelijke groei in Houten 1996 zei J.I. Packer in zijn kritiek op deze visie: 'wie de eerste de beste concordantie raadpleegt merkt dat ziel en geest op twee manieren de realiteit uitdrukken van je persoonlijke ik, met zijn wil, verstand en gevoel. Je ziel als kenmerkend individu en je geest als datzelfde individu dat afhankelijk is van God'.

Het is begrijpelijk dat Watchman Nee na de zondeval huiverig is voor het domineren van wil, gevoel, en verstand. Maar hij slaat door in het stellen dat de natuurlijke vermogens per definitie verdacht zijn geworden. Een tekst die veelvuldig door Watchman Nee wordt aangehaald is: 'het vlees doet geen nut'. Zo wordt de tegenstelling natuur-genade in plaats van zonde-genade. Alles wat niet uit de *geest* is, is volgens Nee uit de boze. Maar wie nagaat wat Nee precies met *geest* bedoelt komt uit bij (G)geestelijke

¹⁰ aantekening 2 intuïtie ('innerlijk licht') of een diepe religieuze beleving.¹⁰ Het verwondert mij niet dat dit aanslaat, met name als mensen de broodnodige geborgenheid, warmte en beleving hebben gemist.

Helaas is dit niet een ongelukkig, los onderdeel in het werk van Nee. Sporadisch schrijft hij over Gods *goede* schepping. God heeft zich na de zondeval min of meer uit de wereld teruggetrokken. Het is het domein van de slang geworden. Voor de zondeval kun je volgens Nee beter over 'een aarde' spreken en daarna van 'een wereld'. Politiek, onderwijs, literatuur, wetenschap, kunst, wetgeving, handel en muziek maken deel uit van de kosmos en dat zal in het rijk van de anti-christ zijn hoogtepunt bereiken.¹¹ Hoe voorstelbaar ook in een totalitaire staat als China, daarmee wordt toch afbreuk gedaan aan 1 Tim 4 : 4! God moet als het ware via de geest als toegangspoort zijn eigen schepping binnen komen. God bouwt volgens Nee aan zijn eigen wereldsysteem via de geest. En nu komt de vrije wil van de mens naar boven: alleen door *geestelijke* contactoefening via het gebed kunnen mensen God helpen zijn plannen uit te voeren!¹²

¹¹ *HEB DE WERELD NIET LIEF*, Amsterdam 1984, p. 11-12, 15-19.

¹² Zie hst. 4.

Verkeerde onderdelen

Ik wil dit deel afsluiten met een citaat van J.I. Packer: "dat God zeer genadig is en zichzelf geeft aan een ieder die Hem in waarheid zoekt (zie Jer 29 : 13; Hand 10 : 34-35), zonder daarbij te letten of hun theologie goed of minder goed is. De hedendaagse bureaucraat wijst de uitkering pas toe als alle aanvraagformulieren volledig en correct zijn ingevuld, maar onze God is zo niet! Maar rechtvaardigt dit de onjuistheden in de leer? Autofabrikanten die auto's afgeleverd hebben met verkeerde onderdelen, roepen die auto's publiekelijk terug naar de fabriek, omdat die verkeerde onderdelen gevaar op leveren".¹³

¹³ *Wandelen*, p. 153-4.

Bloed en Kruis

U kent misschien het beeld van Feit, Geloof en Ervaring, die eens samen op een muur liepen. Feit liep stevig recht door, zonder om te kijken. Geloof volgde hem en alles ging goed, zolang hij Feit in het oog hield; maar zodra hij zich zorgen begon te maken over Ervaring en omkeek om te zien, waar hij bleef, verloor hij zijn evenwicht en viel van de muur af. En die arme Ervaring tui- melde ook naar beneden.¹⁴

¹⁴ *NCL*, 63.

Heilzaam

Hier vinden we Watchman Nee op zijn sterkst. Hij kan indringend schrijven over de bevrijding die Christus heeft bewerkt. Er waren ook in zijn dagen maar al te veel christenen die door eigen prestaties hun eigen heil trachtten te verdienen. Hen was

vanuit het bhoeddisme geleerd dat het hoogmoedig was om te zeggen dat je zeker was van je redding. Dat kan nog steeds gebeuren, wanneer in de kerk al te zeer de nadruk wordt gelegd op wat we allemaal voor God moeten doen. Goddank, wanneer dit evangelie via Watchman Nee opnieuw ontdekt wordt.

Kostbaar Bloed

Met een aanstekelijke blijdschap verkondigt Watchman Nee: 2000 jaar geleden is er iets geweldigs gebeurd! Christus stierf niet voor zichzelf, maar plaatsvervangend. Het Bloed¹⁵ van Christus voldoet helemaal aan de eisen die God stelt. Als God het Bloed aanvaardt als betaalmiddel, is het zeker dat je schuld is betaald.¹⁶ Ga niet op je ervaring af. Maar rust nou toch eens in dat feit van 2000 jaar geleden. Soms lijken de zonden machtiger te zijn dan het Bloed van Christus, maar breng je schuldige geweten tot rust door de waarde van het kostbare Bloed te onderkennen. De weg naar God is altijd open. Geen aanklager kan je nog tegenhouden. Biedt daarom weerstand tegen de satan die voortdurend ons geweten beschuldigt, door je te richten op je Advocaat sinds 2000 jaar.¹⁷ Het is niet nodig om God te vragen om dit verlossingsgeschenk, het is een feit om in te rusten.¹⁸ Het enige wat we moeten doen is geloven¹⁹.

¹⁵ aantekening 3

¹⁶ NCL, 14.

¹⁷ DE NORMALE CHRISTELIJKE WERKER, 20.

¹⁸ Watchman Nee, ZITTEN, WANDELEN EN STANDHOUDEN, 5e druk, Ede

z.j.p.1.

¹⁹ Watchman Nee, DE NORMALE CHRISTELIJKE WERKER, Gideon-Hoornaar 1984, p. 38-39.

²⁰ aantekening 4

²¹ NCL, 58.

Rusten in een feit

Watchman Nee spreekt voortdurend over de rechtvaardiging als feit. Hij heeft zelf een indrukwekkende ervaring gehad bij het lezen van de Romein 6: 'ik ben in Christus van zonde vrij'. Wie Christus heeft aangenomen, is in één keer volmaakt rechtvaardig. Voor alle duidelijkheid: Watchman ontkent stellig dat deze rechtvaardige geen zonde meer doet.²⁰ Maar het moet vaststaan: je bent nu in Christus rechtvaardig en daarmee uit. Je hebt voor Christus gekozen, je bent gelovig, je leven in Christus is een feit. Watchman Nee benadrukt heel sterk de voltooide tijd. Het gaat niet om beloften maar om feiten.²¹

Toeëigening

Watchman Nee legt zo eenzijdig de nadruk op het feit van de rechtvaardiging, dat er nauwelijks ruimte overblijft om gerechtvaardigd te worden: omdat de vergeving een feit is, functioneert die niet echt meer. De vergeving als dagelijkse activiteit mist heelaas. Zelfs in LAAT ONS BIDDEN heb ik tevergeefs gezocht naar een bespreking van de dagelijkse bede 'vergeef ons onze schulden'. Watchman Nee spreekt herhaalde malen van een crisis die iedere gelovige moet doormaken. Maar een proces van berouw, schuld belijden, en vergeving ontvangen, blijft jammer genoeg buiten beeld.²²

²² Vgl. de bespreking van G.P. Duffield, WOORD EN GEEST, door B. Luiten in Ref 71, 974vv

Misschien komt dit door zijn mening dat wij geen zondaars zijn omdat wij zondigen, maar dat wij zondigen omdat wij zon-

²³Vgl H.J. Boiten in NADER BEKEKEN 3e jrg, nr. 11, p. 258v.

daars zijn in Adam. Is er dan nog wel sprake van reële, persoonlijke schuld?²³

Ik in Christus

Ik noemde het de kracht van Watchman Nee dat hij het feit van Christus' sterven voor ons de volle nadruk geeft. Maar ook het 'ik in Christus' wordt door hem als feit voorgesteld. Toen Jezus stierf, stierven wij allen, omdat wij in Hem waren. Het is een historisch feit (2000 jaar geleden) dat ik met Jezus ben gekruisigd. En daar ligt mijn moeite. Mijn rechtvaardiging wordt als feit in het verleden voorgesteld dat ik moet accepteren. Dit in plaats van een belofte die ik gelovig omhels. Maar "ik val niet terug op een eenmaal geschiede rechtvaardiging, maar op de belofte, waarin God zich altijd weer opnieuw presenteert als de vergevende God".²⁴ De rechtvaardiging blijft van kracht en is een levende verhouding. Je bent *rechtens* vrij van zonde (Rom 6 : 7). Dat geeft die verhouding aan. Het heilsfeit op Golgotha komt naar me toe in de vorm van een belofte die voortdurend omhelzing vraagt. Zo ontmoet ik de levende Christus. Inderdaad, het 'ik in Christus' is een voluit bijbelse waarheid! Maar onze rechtvaardiging is geen 'los cadeau' dat je eens van Christus kreeg en nu binnen hebt.²⁵ Christus zelf is je rechtvaardiging in eigen persoon, iedere dag weer. Je hebt die rechtvaardiging als je Christus aangrijpt. Wij worden iedere dag weer naar de troon van de genade gedrongen om steeds *opnieuw* barmhartigheid te vinden (Heb 4 : 16). Dat zal Luther bedoeld hebben met: 'het is een voorrecht altijd weer opnieuw beginnen'. De rechtvaardiging is voor een christen dus nooit achterhaald: 'die status aparte heb ik binnen'. Wij hebben *alles in Christus!* En Christus is door zijn Geest nog volop bezig dit alles (de afwassing van *al* onze zonden) ons eigen te maken! Helaas brengt Watchman Nee de Heilige Geest hier *bewust* niet ter sprake: 'de Geest werkt alleen door het Kruis en niet door het Bloed'.²⁶ Dat brengt ons bij zijn onderscheiding tussen Bloed en Kruis.

²⁴W. van 't Spijker, ND 210996

²⁵Ik sluit mij aan bij A.L. Th. de Bruijne in REF. 72, 117.

²⁶Hij zegt dat expliciet: 'de Heilige Geest werkt alleen door het Kruis en niet door het Bloed'; INDIEN CHRISTUS IN U IS, Kampen 1993, p. 15.

²⁷NCL, 23-26.

²⁸NCL, 24.

²⁹DE NORMALE CHRISTELIJKE WERKER, 10.

³⁰DE NORMALE CHRISTELIJKE WERKER, 14.

Bloed en Kruis

Hoe komt Watchman Nee tot zijn strikte onderscheid tussen Bloed en Kruis?²⁷ Met de vergeving van de zonden is slechts de helft gebeurd (half heil!). Christus heeft meer gedaan: Hij heeft ook het nieuwe leven verdiend. Het Bloed bevrijdt je van de zondeschuld, het Kruis bevrijdt je van de macht van de zonde. Het Bloed neemt mijn zonden weg, maar het Kruis neemt de zondaar weg!²⁸ Het Bloed verlost me van wat ik gedaan heb, het Kruis van wie ik ben. Het Bloed neemt onze zonden weg, terwijl het Kruis onze neiging tot zondigen in de wortel aantast.²⁹ Het Bloed kan wel mijn zonden wegnemen, maar niet mijn 'oude mens', daar is het Kruis voor nodig. Dat maakt een einde aan het bestaan van de zondaar: zo begint een nieuwe schepping.³⁰

Deze leer sluit naadloos aan bij het onderwijs van de Keswick

³¹ Vgl J.I. Packer, *WANDELEN DOOR DE GEEST, 145 en zijn 'KESWICK AND THE REFORMED DOCTRINE OF SANCTIFICATION', Evangelical Quarterly 27 (1955), 154*

³² aantekening 5

³³ *VRIJMAKING VAN DE GEEST, 21 en 31.*

³⁴ *VRIJMAKING VAN DE GEEST, 31.*

³⁵ Zo ook H.J. Boiten, 'Kopje onder' in *het goede nieuws van W. Nee?, NADER BEKEKEN*, 3e jrg, nr. 11, p. 257v. En J.I. Packer, *WANDELEN DOOR DE GEEST, 145-146.*

³⁶ A.L. Th. de Bruijne, *bespreekt deze tweefasenstructuur in REF 72, p. 92.*

³⁷ aantekening 6

beweging.³¹ Er wordt gesproken van twee opeenvolgende verlossingen. Het eerste werk is de verlossing van de *schuld* van de zonde (Bloed). Het tweede werk is de bevrijding van de *kracht* van de zonde (Kruis). Deze werken worden zo strikt onderscheiden dat de Heilige Geest *alleen* door het Kruis werkt (vernieling van de oude mens).

Verschillende christenen

Door deze onderscheidingen komt Watchman Nee uit bij verschillende soorten christenen.³² Door Christus' Bloed zijn de rechtvaardigen weer als Adam voor de zondeval. Ze hebben weer de *vrije keus* zoals Adam. De rechtvaardige in Christus kan kiezen: met of zonder vruchten van het Kruis te leven. Er zijn christenen die blijven steken bij de vergeving van de zonden en komen niet verder dan de waarde van het Bloed. Watchman Nee spreekt over christenen met een verbroken en een onverbroken geest, over enkele mensen en dubbele mensen.³³ Bij de enkele mens is de uitwendige mens (ziel en lichaam) nog niet gebroken. Bij de dubbele mens wel, zodat de inwendige mens (geest) een weg naar buiten heeft. Watchman Nee gebruikt hiervoor twee geliefde beelden: de graankorrel die moet sterven. En: de albasten kruik moet verbroken worden, zodat de nardusolie naar buiten kan vloeien. Een christen die alleen bij de vergeving van de zonde leeft, wordt nog door de ziel (wil, gevoel, verstand) geregeerd. De geest komt pas vrij via het Kruis, waardoor de uitwendige mens finaal gebroken wordt. Dat heet de tuchtiging van de Geest. De wedergeboren christen is door de Geest via het Kruis levend gemaakt. 'Hij geniet ononderbroken (!) Gods tegenwoordigheid'.³⁴

Alles in Christus

Onderscheidingen kunnen een hulpmiddel zijn. Maar het onderscheid tussen Bloed en Kruis stuit op bezwaren. Er zou sprake zijn van een tweevoudig redmiddel.³⁵ Maar er is slechts één zoenmiddel: Christus' bloed én kruis zijn één (Rom 3 : 25). Aan het kruis stortte hij zijn bloed. Hierboven heb ik al opgemerkt dat ook de vergeving niet los te denken is van de levende band met Christus door zijn Geest! In de geschriften van Nee wordt het werk van de vergeving van schuld en de bevrijding van de macht van de zonde uit elkaar getrokken. Alsof je van de ene fase³⁶ (vergeving) kunt overgaan naar een andere fase (nieuw leven, wandelen naar de Geest). Rechtvaardiging (vrijspraak) en heiliging worden dan min of meer los van elkaar gezien, als het objectieve werk van Christus en het subjectieve werk van de Geest.³⁷ Daarmee wordt het werk van Christus uiteengetrokken. Alsof het één los van het ander te verkrijgen zou zijn! Maar, zei Calvijn: je mag Christus niet scheuren. In een levende band met Christus deel je zowel in zijn rechtvaardiging (je mag er zijn) als zijn heiliging (je mag worden wie je bent) (1 Cor 1 : 30). Het ene is ondenkbaar

- ³⁸ *De Bruijne, DE REF. 72,117.* zonder het andere.³⁸ Je kunt geen halve Christus krijgen. Je kunt ook niet half christen zijn: wel vergeving willen en niet van een nieuw leven willen weten. Ik wil er dan ook niet in meegaan als vergeving van de zonden een 'half heil' wordt genoemd. In zondag 23 HC wordt Gods Woord samengevat dat bij de rechtvaardiging niet alleen de vergeving van de zonden (de genoegdoening), maar ook de heiligheid van Christus mij volkomen toegerekend en geschonken wordt. In die zin is de rechtvaardiging niet half, maar compleet.³⁹ Precies waar Watchman Nee zo de nadruk op legt: Alles in Christus! Christus belooft die totale rechtvaardiging (je mag er zijn) in mijn leven procesmatig uit te werken door zijn Geest (je mag worden wie je bent). Geen Bloed én Kruis, maar het bijbelse onderscheid: Bloed én Geest.
- ³⁹ *aantekening 7*

Heiliging door het geloof

Een ingenieur moest drie jaar voor zijn werk naar het verre Oosten. Bij zijn terugkeer merkte hij dat zijn vrouw hem ontrouw was geworden en met zijn beste vriend leefde. Ondanks zijn haatgevoelens vond hij dat hij zijn vrouw en vriend ondanks alles moest kunnen vergeven. 'Wat moet ik doen?' vroeg hij aan Watchman Nee? 'Niets!', antwoordde hij. 'De oplossing voor uw probleem ligt hierin, dat toen de Here Jezus stierf aan het Kruis, hij niet alleen uw zonden wegdroeg, maar ook uzelf. God kruisigde zijn Zoon, en uw oude mens in Hem, zodat die u, die absoluut niet degenen die u onrecht hebben aangedaan kan liefhebben, gekruisigd is en volkomen weggenomen. God is met deze hele situatie klaar gekomen aan het Kruis; daarom is er voor u niets overgebleven om mee af te rekenen. Zeg alleen tegen Hem: Heer, ik zal niet langer proberen te vergeven; ik vertrouw erop dat U vergeeft en liefhebt in mijn plaats, en dat U deze dingen in mij doet. God wacht totdat uw voorraad kracht absoluut is uitgeput, eerder kan Hij u niet bevrijden. Zodra u ophoudt iets te doen, zal Hij alles doen'.⁴⁰

⁴⁰ *ZITTEN, WANDELEN, STANDHOUDEN, 14-15.*

Blijf niet in de ellende steken, in een heen en weer van vergeving vragen en ontvangen. Als het vertrekpunt van de vergeving genomen is, begint het christelijk leven pas echt. Met de boodschap dat er heel veel mogelijk is, ging Watchman Nee als prediker rond. Hoge verwachtingen wekkend van Christus' kracht: 'niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij' (Gal 2 : 20). Als je Christus' kracht in je leven laat werken, zal je eens zien wat een uitwerking dat heeft.

1. Kracht via het Kruis

⁴¹ *NCL, 24.* Het Bloed neemt mijn zonden weg, maar dat is nog maar de helft. Het Kruis neemt de zondaar weg.⁴¹ Het wegnemen van de

zondaar betekent: een nieuw mens worden. Je krijgt een nieuwe identiteit. Het oude is voorbijgegaan, het nieuwe is gekomen. Aan het Kruis wordt het oude leven vernield (!), en komt nieuw leven tevoorschijn. Het Kruis maakt een einde aan de eerste schepping, en er verrijst een nieuwe schepping: de tweede mens. Dat geldt niet alleen voor Christus, maar ook voor mij. Toen Christus 2000 jaar geleden stierf, stierf ik ook. Toen Hij opstond, stond ik ook op. Een christen is een nieuwe mens. Je hebt een nieuwe identiteit gekregen, richt je daar dan ook naar. Het principe van het Kruis is de richtlijn voor mijn gedrag als christen.⁴² Wat houdt dit in?

42 ZITTEN, WANDELEN, STANDHOUDEN, 2.

2. Christus in mij

Watchman Nee wil niets weten van een afsterving van een oude mens en opstaan van de nieuwe mens als een proces. Die oude mens is aan het Kruis mordsdood gegaan. Dat is een feit. Bovendien, is het nieuwe leven dat Christus ons geeft niet van het type 'vallen en opstaan'. Christus leeft als plaatsvervanger in zijn christenen om hun deel te geven aan de overwinning.⁴³ Het normale christelijke leven is dat Christus in ons zijn levensstijl uitleeft.⁴⁴

43 NCL, 7.

44 HET BEHOUDEN VAN DE ZIEL, 33.

'Wij beschouwen het christelijk leven als een veranderd leven, maar dat is het niet. God geeft ons een ander leven; ons leven wordt verwisseld met dat van een Ander: Christus in ons. Hij is onze plaatsvervanger: Ik leef, dat is niet meer, mijn ik, maar Christus leeft in mij. En tot dit leven kunnen wij niets bijdragen, het is het leven van Christus zelf dat Hij in ons leeft!'⁴⁵

45 NCL, 153.

46 ZITTEN, WANDELEN, STANDHOUDEN, 9; NCL, 138. Dit sluit aan bij de Keswick-visie (vgl.

J.I. Packer, *Keswick, EVANGELICAL QUARTERLY* 27 (1955), 163-164).

47 NCL, 10.

48 NCL, 131.

49 ZITTEN, WANDELEN, STANDHOUDEN, 2.

50 NCL, 127-147

Ons startpunt moet zijn: Here, ik kan het niet, daarom probeer ik het ook niet meer; voortaan vertrouw ik op U. Voordat we zelf aan het werk gaan, moeten we beginnen met zitten: helemaal rusten op de Heer en ons met Hem vereenzelvigen. 'We laten Hem de verantwoordelijkheid dragen en houden op dit zelf te doen'.⁴⁶

3. Niet op eigen kracht

In heel het oeuvre van Watchman Nee keert dit element terug. Hij is zelfs van mening dat de verzoeken van satan er niet allereerst op zijn gericht om ons tot een ernstige zonde te verleiden. Hij probeert ons ertoe te brengen dat we iets in eigen kracht, door het vlees doen.⁴⁷ Als de Heilige Geest de leiding neemt, is er geen inspanning van onze kant meer nodig. Heiliging door het geloof en niet uit werken! Zelf willen doen is eigenlijk nog leven onder de wet: je moet iets doen voor God. De genade leert: Christus doet het in jou.⁴⁸ Wet en genade staan tegenover elkaar. De wet heeft afgedaan. Normen van goed en verkeerd moeten niet onze maatstaf zijn. Het principe van het Kruis is de richtlijn voor ons gedrag.⁴⁹ De christen die het in eigen kracht probeert, die roept met Paulus in Rom. 7 uit: ik ellendig mens! Die ellende behoort echter niet tot het normale christelijke leven.⁵⁰ Hoe eerder wij onze pogingen het zelf te doen opgeven, des te beter. Anders krijgt de Heilige Geest

geen kans. God wacht tot ik ophoud me in te spannen anders gaat Hij niet in mij aan de slag.

4. Haalbaar

Wat is de oorzaak als christenen weinig uitstralen? Dat ze zich nog laten leiden door hun ziel: gevoel, wil, en verstand. Via het Kruis moet die uitwendige mens compleet gebroken worden, tot je leeg wordt voor God.⁵¹ Zo komt de geest vrij en kan in contact komen met de Geest die de Schrift inspireert.⁵² God geeft onze geest dan een wil, een verstand, en een gevoelsleven, die gebruikt kunnen worden.⁵³ Het nieuwe leven breekt door, als wij zijn aangesloten op de krachtcentrale van de Heilige Geest. De energie is volop verkrijgbaar via het Kruis. Door het geloof alleen vind je die aansluiting. Watchman Nee gebruikt daarvoor het beeld van de lamp die pas schijnt als die op de stroom wordt aangesloten. Geloof zorgt voor de aansluiting en wekt hooggespannen verwachtingen. Als christenen onvoldoende uitstralen ontbreekt het hen aan geloof. Pas als wij geloof hebben, zal God beginnen te werken.⁵⁴ God kan eigenlijk pas iets beginnen als wij meewerken. Als mensen iets onmogelijk achten, is God niet bij machte het te volbrengen.⁵⁵ De Heilige Geest zal niet echt in een leven kunnen gaan werken als daar niet eerst een verlangen, een honger is ontstaan.⁵⁶ Hij gebruikt alleen mensen die verlangen gebruikt te worden.⁵⁷ Maar als die honger er eenmaal is, kan het niet anders of het nieuwe leven straalt naar buiten.

Watchman Nee zal niet beweren dat christenen volmaakt zijn of de volmaaktheid hier en nu bereiken. Het zou wel kunnen, als er maar voldoende geloof was! We zondigen helaas wel, maar het zou in feite niet *hoeven*. Het nieuwe leven is *nu* al haalbaar.⁵⁸ Als wij ons maar volledig met Christus zouden vereenzelvigen door het geloof. Alles is mogelijk voor wie gelooft.

Ad 1. Christus mijn heiliging

Christus heeft ook mijn heiliging verdiend! Ik kan mij nog goed de blijdschap herinneren toen dat evangelie pas echt tot mij doordrong n.a.v. een preek over zondag 32 H.C. De prediker rekende af met wat hij noemde een 'ja-maar-evangelie': 'nu Christus jouw zonden vergeeft, moet er ook een dankbaar leven tegenover staan; er is een belofte, *maar* ook een eis.' Hij bracht die heerlijke boodschap, dat Christus ook de vernieuwing van mijn leven heeft verdiend en *beloofd* die uit te werken. Er viel werkelijk een last van me af. Alles in Christus: Hij heeft mijn vergeving verdiend, maar evenzeer mijn heiliging (Ef. 2 : 8-10!). Het evangelie draait om de rechtvaardiging, het gaat om de heiliging.

Ik kan mij de blijdschap dus goed voorstellen, wanneer dit evangelie wordt herontdekt via het werk van Watchman Nee. Het leven van een christen is meer dan een heen en weer van vergeving vragen en ontvangen. Het is terecht wanneer we ook voor de

⁵¹ aantekening 8

⁵² VRIJMAKING VAN DE GEEST, 77-81.

⁵³ VRIJMAKING VAN DE GEEST, 35-36.

⁵⁴ HET BEHOUD VAN DE ZIEL, *presim*.

⁵⁵ LAAT ONS BIDDEN, 1990, p. 12, 17; NCL, 168: "En alleen als ik mij gewonnen geef om Hem in alles te gehoorzamen, zal 'de wet van de Geest des levens' volledig in werking treden".

⁵⁶ NCL, 14.

⁵⁷ Deze gedachte wordt uitgewerkt in, Watchman Nee's WIE ZAL IK ZENDEN?, Hilversum 1990.

⁵⁸ aantekening 8

vernieuwing van ons leven rechtstreeks naar Christus' werk op Golgotha worden aangewezen (Rom 6-8). Als het gaat om de verwerving van het heil kunnen we de boodschap van Watchman Nee beamen.⁵⁹

⁵⁹ *M.i wordt het oude leven niet vernield maar radikaal vernieuwd. Hier komt bij Watchman Nee het dualisme opnieuw tot uitdrukking.*

Het verschil ligt hier -evenals bij de rechtvaardiging- bij de *toepassing* van het heil. Ons nieuwe leven zou je op dezelfde manier eigen maken als de vergeving. Door het geloof haal je de heiligheid van Christus ook naar je toe. In principe is dan elke zonde te doden, omdat je in Christus in feite al een nieuw mens bent. Volgens mij rijst hier een misverstand. Paulus zegt in Rom 6 niet dat wij vrij van zonde zijn, maar *rechtens* vrij van zonde. Dat betekent: de zonde mag geen aanspraak meer op je maken wanneer je aan Christus verbonden bent. Zo maakt Christus ruimte voor het nieuwe leven om te groeien tegen de verdrukking van de nog bestaande zonde in (Rom 6 : 12). Wat bij Christus van de ene op de andere dag gebeurde (nieuw mens als *feit*), belooft Hij *procesmatig* in mijn leven uit te werken (1 Kor 1 : 30). Christus mijn *heiliging*.

Ad 2. Geen vereenzelviging, maar vereniging

Wanneer via Watchman Nee de woorden uit Gal 2 : 20 'niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij' voor het voetlicht worden gehaald, is dat winst. Zoals dat trouwens al lang bijbels verwoord in het gebed van het avondmaalsformulier: 'zodat wij niet meer in onze zonden leven, maar Hij in ons en wij in Hem.' Opnieuw de levende relatie met Christus ontdekken, die ook mijn heiliging uitwerkt, dat kan een weldaad zijn wanneer je alleen maar grootgebracht bent met geloof in juridische kaders, zonder dat er ruimte was voor beleving.

Ik ben er blij mee, wanneer de levende relatie met Christus opnieuw volop de aandacht krijgt. Ik zeg bewust: opnieuw. Want Calvijn heeft in de Institutie prachtige passages gewijd aan de vitale band met Christus. Hij noemde dat zelfs: *mystieke unie*, een persoonlijke vereniging, waarbij iedere gelovige direct met Christus verbonden is. Maar dat is toch een hele andere mystiek dan wij bij Watchman Nee tegenkomen. Wat bij Calvijn vereniging heet, wordt bij Watchman Nee: vereenzelviging.⁶⁰ Hier wreekt zich naar mijn vaste overtuiging het ontbreken van de notie van het verbond als een levende liefdesrelatie.⁶¹

⁶⁰ *aantekening 9*

⁶¹ *aantekening 10*

In het werk van Watchman Nee is er sprake van het verliezen van je persoonlijke ik: het hoogste is een volledige eenwording met God en het totale verlies van zichzelf⁶². De opdracht je identiteit te moeten verliezen heeft heel wat psychische schade berokkend. Het is pertinent onjuist dat Christus heel mijn verantwoordelijkheid overneemt. De grootheid van Christus komt hierin uit dat Hij God blijft, maar tegelijk ons inschakelt met onze verantwoordelijkheid tegenover Hem en zijn werk. Christus laat door

⁶² *Vgl naast Vrijmaking van de Geest, 3, ook: De Latente Kracht van de Ziel en Het Behoud van de Ziel.*

zijn Heilige Geest de gelovige weer zichzelf zijn: je mag worden wie je bent.

Dit heeft alles te maken met het felle verzet van Watchman Nee tegen het procesmatige afsterven van de oude en opstaan van de nieuwe mens. Hij wil niet weten van een *veranderd* leven, maar alleen van een aansluiting op een *ander* leven. Dat lijkt op het eerste gezicht misschien rijker: nieuw leven ontvangen of vernieuwd worden. Maar dat is het niet! Bij Watchman Nee ben je een uitvaller als je zondigt, omdat je niet bent aangesloten op het nieuwe leven. Maar daarmee wordt de zonde *zelf* niet aangepakt. Er wordt alleen tegenwicht geboden. Is dat niet om moedeloos van te worden en uiteindelijk deprimerend? Dan betrek ik liever de wacht bij Rom. 12: 1-2 '*wordt hervormd*' en Ef. 4 : 22-24 '*wordt vernieuwd*' als werkelijkheid in het normale christelijke leven. Bij de afsterving van de oude mens sterft er wel degelijk zonde af; en komt er ook echt nieuw leven te voorschijn.⁶³ De belofte én de werkelijkheid van dit proces is veel rijker. De stervenskrampen van de oude mens zijn tegelijk de geboorteweëën van de nieuwe mens. Het begin is er!

⁶³ Vgl. J.I. Packer, *KESWICK*, 166-167.

Ad 3. Valse tegenstellingen

Terecht waarschuwt Watchman Nee tegen iedere vorm van werkgerechtigheid. Het is goed wanneer onze ogen open gaan voor formalisme en een 'regel-geloof' waar het leven uit is. Het wettisch geloof leeft van een tegenprestatie. De zuigkracht 'je moet er wel wat voor dóen' steekt telkens weer de kop op (vgl. de Galatenbrief). Daarin brengt Watchman Nee heilzame correcties aan om niet je startpunt te nemen in je eigen kunnen. Alle eigen-gereide pogingen goed te doen, lopen uiteindelijk op niets uit. Dat er iets in ons gebroken moet worden is ook een bijbels geluid. Ieder christen moet in zijn leven toch met Paulus tot de doorleefde erkenning komen: als ik zwak ben, ben ik machtig.

Maar Watchman Nee slaat door in het creëren van de tegenstelling: óf je laat God in je werken óf je doet zelf je best. Hoe minder je zelf doet, des te meer kan God in je doen. Packer durft te zeggen dat de passieve houding van: 'worstel zelf niet, maar geef het over aan de Heer' (ook als starthouding!) altijd verkeerd is, en dat de implicaties onbijbels zijn en strijdig met christelijke volwassenheid.⁶⁴ Ook het door de Geest geleid worden, betekent geen passiviteit (Gal 5,13-6,10 en Rom 8,5-13). Heiliging kost strijd!

⁶⁴ WANDELEN
DOOR DE GEEST,
151.

Met de tegenstelling die gecreëerd wordt tussen wet en genade, zit Watchman Nee er toch echt naast. Want is het niet de Heilige Geest die de wet van God in de harten van de gelovige legt (Jer. 31: 31; Rom. 8: 4; Heb. 10 : 16)?

Ad 4. Gods Geest is geen werknemer

Het heeft lang geduurd voordat ik doorkreeg hoe het toch mo-

gelijk dat aan de ene kant Watchman Nee zo sterk de nadruk kan leggen op de passiviteit. Terwijl aan de andere kant hij juist een grote activiteit aan de dag legt. Hoe komt het toch, dat mensen zich uiteindelijk toch op zichzelf teruggeworpen voelen? Want de boodschap luidt immers: alles in Christus?!

Toch wordt je van Christus telkens weer verwezen naar jezelf. Het moeten keert met alle kracht terug. Als wij geen honger of dorst hebben, werkt Hij niets uit. Want voor *jou* moet het vaststaan dat je oude mens gekruisigd is. Het moet voor *jou* vaststaan dat je dood bent voor de zonde. We komen hier terug op het fundamentele punt: de vrije wil! Je kunt alles van Christus krijgen, als je maar op Hem aangesloten bent. Als dat niet zo is, kan Hij niets beginnen. Heel makkelijk wordt dit tot een nieuw bestaan, dat de gelovige toch zelf moet waar maken.⁶⁵ Hier zijn we ver verwijderd van het evangelie dat Christus ook de honger of dorst naar Hem *werkt!* De rust in Christus maakt plaats voor de onrust van de geestelijke christen die vol overgave móet zijn in zijn leven; anders ben je een uitvaller. Het werpt de christen uiteindelijk op zichzelf terug.

⁶⁵ Vgl. B. Luiten, REF. 71, 952).

Bij Watchman Nee krijg je sterk de indruk dat ik in mijn heiliging gebruik maak van de Heilige Geest. Het maakt de christen de werkgever en de heilige Geest de werknemer in het werk van de heiliging.⁶⁶ Maar zo is het niet. Niet ik schakel de Heilige Geest in, maar Hij schakelt mij in (DL III/IV; Fil. 2 : 13)! De Geest werkt mijn geloof, roept mijn gehoorzaamheid op en schakelt die in. De Heilige Geest eigent mij toe wat ik in Christus heb! Hij belooft mijn leven te vernieuwen. Ik waag de stelling dat bij Watchman Nee in het spreken over gemeenschap met Christus meer onze ervaring centraal dan dat het een christocentrisch spreken is.⁶⁷

⁶⁶ J.I. Packer, KESWICK, EVANGELICAL QUARTERLY, 166.

De gelovige heeft het nieuwe leven niet in zichzelf. Hij heeft het doordat hij uit Christus leeft. Ik leef, door het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad, en zich voor Mij heeft overgegeven (Gal. 2 : 20). Niet alleen ik krijg mijn nieuwe leven, maar Hij is mijn leven (Fil. 1 : 23) en mijn heiliging (1 Kor. 1,30). In Christus mag ik worden wie ik ben.

⁶⁷ Het grootste genademiddel is tuchtiging van de Geest. Of je echt gebroken bent. Geen gebed, bijbelstudie, samenkomst, boodschap, overdenking of lofprijzing, kan hiermee worden vergeleken. Ervaring door de geest is de voor naamste openbaring (VRIJMAKING VAN DE GEEST, 69).

De geestelijke zegen van Darby

'Sinds het begin van de kerkgeschiedenis was er geen tijd waarin het licht van het evangelie helderder scheen dan in de tijd van de 'Broeders'. Zij lieten ons zien dat de Gemeente niet de hele wereld kan verwerven, dat de Gemeente een hemelse roeping heeft en dat de Gemeente geen aardse hoop heeft: de wederkomst van de Heer is onze hoop. Zij waren het die ons de zonde van de kerkgenootschappen, de eenheid van het lichaam van Christus en de eenheid van de Heilige Geest lieten zien. Zij brachten aan het

licht, wat in de rooms-katholieke kerk en de protestantse kerken niet duidelijk was: het verschil tussen het judaïsme en de Gemeente. Zij waren het ook die ons de zonde van de bemiddelende geestelijkheid lieten zien en hoe alle kinderen van God priesters zijn. We zouden beter direct kunnen zeggen dat er in de hedendaagse getrouwe protestantse kerken geen enkele waarheid is die zij niet, of niet duidelijker, aan het licht gebracht hebben. "Deze beweging was van groter belang dan de Hervorming"⁶⁸

⁶⁸ FILADELFIA, p. 35-36.

In lezingen over de zeven brieven in Openb. 2 en 3 heeft Watchman Nee een model voor de kerk getekend. De lezingen over de laatste twee brieven zijn later gebundeld in het boekje FILADELFIA EN LAODICEA. Ik beperk mij tot dit werk.⁶⁹ Ik volsta met een korte toelichting op het Filadelfia-model van de gemeente, waar volgens Watchman Nee de Broederbeweging mee overeenkomt.⁷⁰ Ik wil laten zien hoeveel affiniteit Watchman Nee had met de Broederbeweging uit de vorige eeuw in Engeland, waarvan J.N. Darby de geestelijke voorman is geworden.⁷¹

⁶⁹ Zie ook HET NORMALE CHRISTELIJKE GEMEENTELIJK LEVEN, Ede z.j. ⁷⁰ aantekening 11 ⁷¹ Over het dispensationalisme vanuit de Broederbeweging mijn Gods dubbele opzet, de slagader van het dispensationalisme, in: ALMANAK FQJ 1988, p. 169-189.

7 model brieven

Volgens W. Nee zijn de zeven brieven, net als het hele boek Openbaring, profetie en geven zij 7 perioden uit de kerkgeschiedenis weer. Efeze vertoont het kenmerk van het eerste verval: de eerste liefde is geweken. Smyrna is de lijdende gemeente tijdens de christenvervolgingen. Pergamum zet de leer van de apostelen niet voort: de tijd van Constantijn de Grote. Thyatira typeert het dieptepunt van de donkere Middeleeuwen. Daarna volgt de wending van Sardis terug naar apostolische lijn: de Reformatie. De Reformatie is half werk geweest. Dat bleek ook uit het Deïsme en de Verlichting die eruit voortkwamen. Sardis zit nog veel te veel vast aan Thyatiara. Ze is niet geestelijk genoeg.

Filadelfia is de gemeente die terugkeert naar de rechte leer van de apostelen. Zij is niet de rooms-katholieke kerk en evenmin de protestantse kerken. Zij is een direct vervolg op de gemeente uit de dagen van de apostelen. Zij is ook de enige gemeente, naast Smyrna, die geen kritiek te verduren krijgt. Filadelfia, de naam zegt het al: broederliefde (*fileo* = liefhebben en *adelphos* = broeder). Broederliefde is de kern van de profetie zoals die wordt uitgedragen door de Broederbeweging. En Laodicea? Laodicea komt voort uit Filadelfia, en kan dan ook *nooit* (!) betrekking hebben op de gemeenten die uit de Hervorming voortkomen. Als Filadelfia vervalt, ontardt het in Laodicea. Filadelfia heeft niets dan de Heer. Laodicea heeft alles behalve de Heer. Diep geestelijk inzicht leidt in dat geval tot geestelijke hoogmoed. Hoogmoed vormt een constante bedreiging voor de gemeenten naar het model van Filadelfia.⁷² En volgens Watchman Nee is de Broederbeweging daar ook niet aan ontkomen.

⁷² Watchman Nee denkt hier vrijwel zeker aan de sektarische aanmatiging van de zgn. 'Gesloten Broeders' (FILADELFIA & LAODICEA, 22)

Niet nieuw

Er zijn veel vragen te stellen bij deze uitleg (zie de bespreking in de commentaren op Openbaring). Alleen al het feit dat de brief aan Laodicea geen betrekking zou kunnen hebben op welke gereformeerde kerk ook, staat op gespannen voet met: 'elk van God ingegeven Schriftwoord, is nuttig om te onderrichten, te weerleggen en te verbeteren en op te voeden in de gerechtigheid (2 Tim 3:16). Verder is het onhoudbaar dat dit gedachtengoed nieuw is: de beweging komt duidelijk voort uit de aloude doperse geestesstroming.⁷³ Kenmerkend voor deze stroming is dat ze zich telkens als nieuw en origineel presenteert.

⁷³ Bijzonder instructief is de dissertatie van J.H. Wessel, *DE LEERSTELLIGE STRIJD TUSSEN NEDERLANDSCHE GEREFORMEERDEN EN DOOPS-GEZINDEN IN DE ZESTIENDE EEUW*, Assen, z.j.

Kenmerken van het Filadelfia-model

1. Geen rangen en standen

Een voornaam kenmerk is dat Filadelfia heeft afgerekend met het systeem van voorgangers, die een bemiddelende rol waren gaan vervullen tussen God en de gemeente. Filadelfia kent geen rangen en standen maar wordt beheerst door de onderlinge broederlijke liefde. Watchman Nee herkent dit patroon als in de 19e eeuw de in zijn ogen grote opwekking plaatsvindt (Dublin, 1825). Broeders hebben elkaar lief en gaan ertoe over de bemiddelende klasse van de geestelijkheid af te schaffen. De 'Broeders' nemen afstand van de twee zonden van het clericale systeem: het brengen van de offers (door de roomse priesters) en de prediking van het Woord (voorbehouden aan de geestelijken). Veel gebruikte teksten zijn: 'U hebt het niet nodig dat iemand u lere' en: 'Eén is uw meester'. J. N. Darby heeft een grote geestelijke daad gesteld, toen hij zijn ambtelijke kleding uittrok. Nadat hij de vervallen Anglicaanse kerk verliet en zich bij de broeders had gevoegd, daalde het hemelse licht als een stortvloed neer.⁷⁴

⁷⁴ *FILADELFIA EN LAODICEA*, 31.

We hebben hier duidelijk te maken met een reactie-houding. Als ambtsdragers ontsporen of als ze gaan werken als genade-bemiddelaars, dan maar helemaal geen ambten meer. Als dominees het kerkelijk leven domineren (dominocratie), wordt het heersend juk afgegooid: wij zijn allen broeders. Terecht wordt de vinger gelegd bij de ontsporingen. Maar om dan de taken van predikanten radicaal af te schaffen, in plaats van ze om te vormen tot 'dienst', dat gaat niet alleen lijnrecht in tegen een vast bijbels gegeven (Ef. 4: 11-12). Zo creëer je ook de mogelijkheid dat anderen als pausjes gaan optreden, al heten ze geen predikant.

2. Wars van politieke macht

Typerend voor Filadelfia is 'de kleine kracht'. Niet door geweld, maar door de Geest van God. De Broederbeweging leefde uit dit principe, in tegenstelling tot de Reformatie waar de macht

van de overheid een veel te grote rol speelde. Daaruit bleek ook hoezeer Sardis (de Reformatie) nog te veel voortkwam uit Thyatira (de machtsaanspraken van de roomse kerk). De Hervorming werd verbreid met zwaard en speer, terwijl de beweging van de 'Broeders' werd verbreid door prediking. Dat maakte de Hervorming wel beroemder. De Broeders hielden zich afzijdig. Zij plaatsten zich buiten de zondige wereld, maar tegelijk ook buiten de christenheid, die wordt vertegenwoordigd door de protestantse kerken.⁷⁵

⁷⁵ FILADELFIA,
37.

Het valt moeilijk te ontkennen dat in de tijd van de Reformatie het terrein van Kerk en Staat te weinig gescheiden werd. Al moeten daarbij de omstandigheden in rekening worden gebracht. Maar hier wordt de scheiding zo strikt genomen dat opnieuw het dualisme doorwerkt. In een verklarende aantekening meldt W.J. Ouweneel dat Watchman Nee natuurlijk niet bedoelt dat de 'Broeders' zich van de 'wereld' in de betekenis van de samenleving afzonderen.⁷⁶ Maar dat 'natuurlijk' gaat mij veel te snel. Watchman Nee stelt duidelijk: de Gemeente heeft een hemelse roeping en geen aardse hoop. De radicale trek komt ook tot uiting in het achterlaten van de wereld van de christenheid, d.w.z. de kerken die uit de Hervorming voortkomen. In de uitleg van Watchman Nee gaat het niet alleen om naam-christenen, maar om iedere Gemeente die niet aan het Filadelfia-model van de Broederbeweging beantwoordt. Hij roept op niet alleen de rooms-katholieke kerk, maar ook de protestantse kerken (Sardis-model) te verlaten.⁷⁷

⁷⁶ FILADELFIA,
37 nt, 6

⁷⁷ FILADELFIA,
70.

3. Eenheid van de plaatselijke gemeente

Wanneer de broederliefde in praktijk wordt gebracht, ontstaat er eenheid. De eenheid van de plaatselijke gemeente staat voorop.⁷⁸ Die eenheid mag beslist niet bovenplaatselijk georganiseerd worden, ook niet door een kerkverband. Dat is de grote fout van de roomse kerk met haar wereldwijd vertakte organisatorische eenheid. De Reformatie is daarvan niet voldoende losgekomen en halverwege blijven steken met haar organisatie- en vergaderstructuren. Er kan en mag maar één gemeente op één plaats zijn.⁷⁹

⁷⁸ FILADELFIA,
46v.

⁷⁹ FILADELFIA,
48; vgl. NCL,
85-106

Het is te waarderen dat Watchman Nee zich zo sterk maakt voor de eenheid van de plaatselijke gemeente. Hij verzet zich ook krachtig tegen de idee van een 'Verenigde Kerk' bestaande uit plaatselijke gemeenten. Het onderkennen van de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente is een groot goed. De geschiedenis heeft bewezen dat die zelfstandigheid telkens weer in de verdrukking kwam door een opgelegd juk van bovenaf. Maar hij slaat opnieuw door als hij helemaal niet wil weten van een organisatorische eenheid of een kerkverband. Ontsporingen van synodocratie, bureaucratie, en formalisme, mogen er niet toe leiden dat we wars worden van structuren, alsof die niet geestelijk zouden kunnen worden gebruikt (vgl. Hand. 15).

4. Wedergeboorte bepaalt lidmaatschap

80 *FILADELFIA*,
73

Er is volgens Watchman Nee maar één voorwaarde om lid te kunnen worden van de gemeente: men moet wedergeboren zijn.⁸⁰ Iedere andere voorwaarde leidt alleen maar tot scheuring en sektetvorming. Als iedereen zich maar houdt aan het criterium 'wedergeboorte' is dat niet nodig. Meningsverschillen over de kinderdoop, de toekomstverwachting, etc. mogen geen kerkscheiden-de factor zijn. 'Er is een Gemeente waar ik bij hoor, en Paulus hoort erbij, en Petrus, en ook Johannes, Maarten Luther, John Wesley en Hudson Taylor. Mijn Gemeente is zo groot dat ieder die in Christus is, groot of klein, erbij hoort'.⁸¹

81 *FILADELFIA*,72

82 *IN VRIJMA-
KING, 95-109, be-
schrijft Nee dat.*

83 *VRIJMAKING
VAN DE GEEST,
105*

De priemende vraag is: hoe beoordeel je of iemand wederge-boren is? Ik vrees dat de beoordeling van het al dan niet wederge-boren wordt bepaald door het al dan niet verbroken zijn.⁸² 'Een ieder die wedergeboren is en de inwoning van de Geest kent, kan gemeenschap met ons hebben. Dit is mogelijk omdat onze geest openstaat voor gemeenschap en bereid is om de geest van onze broeder te ontvangen en door hem ontvangen te worden'.⁸³ Wan-neer het aan die overslaande vonk ontbreekt, en je niet geestelijk op één lijn zit, ben je nog niet gebroken. Dat werd mij te verstaan gegeven toen ik van mening verschilde met iemand die zich liet inspireren door het werk van Watchman Nee: mijn ogen waren nog niet open gegaan, mijn geest was nog niet vrijgekomen. Maar op dat moment was ik wel voluit kerklid. De vraag is: is de kerk van Christus een verzameling van heilig overtuigde, spirituele, wedergeboren mensen? Of is de kerk volk van God, inclusief de kleine kinderen, en zelfs degenen die in een fase verkeren dat ze niet zo spiritueel zijn? Dat neemt niet weg dat wedergeboorte noodzakelijk is (Joh. 3,5). Maar de vraag is: of we via de ladder van de kenmerken de Gemeente binnenkomen of via de poort van de belofte waarin Christus zichzelf belooft.

Besluit

Ik benadruk nogmaals dat ik clement wil zijn met een chine-se, christelijke martelaar die niet wortelt in de reformatorische traditie, maar veeleer in die van de mystiek en de doperse gees-tesstrooming. We stotten op fundamentele verschillen:

- het vasthouden aan de vrije wil van de mens, waarbij schromelijk tekort gedaan wordt aan Gods soevereiniteit.
- nauwelijks aandacht voor Gods goede schepping, waardoor het allesomvattende reddingswerk van Christus versmald wordt tot het vrijmaken van de geest
- rechtvaardiging als feit, en geen rechtvaardiging als belofte die voortdurend omhelzing vraagt via de vergeving van de zonden.
- de heiliging wordt losgekoppeld van de rechtvaardiging,

waarbij het niet gaat om een veranderd leven, maar het aangesloten zijn op een Ander leven

- streven naar totale eenwording met God, d.i. vereenzelving ('valse' mystiek) in plaats van vereniging (mystieke unie).
- de gemeente van Christus als verzameling van wedergeborenen en niet als vergadering van Gods volk.

Deze grote verschillen hoeven beslist niet de winst weg te nemen die het werk van Watchman Nee kan opleveren. Dan noem ik: het herontdekken van Romeinen 6-8 als de basis voor onze rechtvaardiging én heiliging, tegenover iedere zelfrechtvaardiging en zelfredzaamheid in de heiliging. De grootse belofte dat Christus ook mijn heiliging heeft verdiend (1 Cor 1 : 30). En het levensbelang van een intieme band met Christus (Gal 2 : 20). Na zijn dood heeft de martelaar Watchman Nee ons in elk geval opnieuw de ogen geopend voor deze schatten. Alles in Christus! Dat is inderdaad de kern waar alles om draait.

Maar dan ook *alles!* Hij heeft de *wereld* met zich verzoend en niet alleen de menselijke geest vrijgemaakt. Hij rechtvaardigt mij *compleet* en dat is niet alleen beperkt tot de vergeving van de zonden (half-heil). Hij is zelf mijn heiliging. Hij is voor de heiliging niet afhankelijk van mijn keuze, maar omgekeerd: Hij schakelt mij volledig in bij het proces van de heiliging. Christus belooft zichzelf *helemaal*. Mijn omhelzing van deze belofte is niet volkomen, maar de belofte zelf wel. Alles in Christus. Want Hij is niet gescheurd.

aantekening 1 A. Kinnear, AGAINST THE TIDE, THE STORY OF WATCHMAN NEE, Wheaton, Illinois 1978, p. 78. In nederlandse vertaling: WATCHMAN NEE, DE MAN DIE NIET VLUCHTTE, Leuven 1978, p. 122-123. En: HET NORMALE CHRISTELIJKE LEVEN, 2e druk, Ede z.j. p. 50-51 (Voortaan: NCL). Deze ervaring doet heel veel denken aan de bekeringsbeschrijving van J. N. Darby (THE LETTERS OF J.N. DARBY III, 297).

aantekening 2 VRIJMAKING, 102: 'Alles wat uit de geest voortkomt, doet ieder ding glanzen waarmee het in aanraking komt. Waar de stroom van zijn Geest is, zullen wij de theologie die wij geleerd hebben vergeten. In plaats van enkele kennis, hebben wij een 'innerlijk licht'. 'Sommige mensen kiezen de weg van de leer, waarbij van buitenaf het verstand hulp wordt geboden. Wij moeten zien dat Gods weg de weg is waarbij de ene geest de andere aanraakt. In plaats dat wij ons denkvermogen gaan ontwikkelen of een voorraad kennis opdoen, wordt door dit contact ons geestelijk leven opgebouwd.'(103).

aantekening 3 Watchman Nee schrijft 'Bloed' voortdurend met een hoofdletter. Baudraz leidt hier uit af dat het 'Bloed' een afzonderlijke waarde krijgt naast Christus als Persoon; O. Baudraz, DE LA SANCTIFICATION SELON WATCHMAN NEE, MEMOIRE DE MAITRISE, Aix-en-Provence 1984, p. 50-51.

aantekening 4 Hij gelooft niet in zondeloze volmaaktheid, in uitroeiing van de wortel van de zonde, maar dat God bij machte is ons totaal te redden. HET BEHOUD VAN DE ZIEL, p. 80-81.

aantekening 5 In zijn hoofdwerk SPIRITUAL MAN beschrijft hij de kenmerken van deze christenen in verschillende categorieën. Ik beperk mij tot VRIJMAKING VAN DE GEEST.

aantekening 6 De ene lijn "betreft de subjectieve ervaring, de andere het objectieve geloof." FILADELFIA & LAODICEA, ingeleid en toegelicht door W.J. Ouweneel, Vaassen 1995, p. 61.

aantekening 7 Watchman Nee kent een 'halve' rechtvaardiging. Daarbij bevindt hij zich in het gezelschap van arminianen, die onder de rechtvaardiging alleen de passieve gehoorzaamheid van Christus (genoegdoening) verstonden. De actieve gehoorzaamheid (zijn heiligheid en gerechtigheid) valt onder de heiliging die nog moet worden waargemaakt met de kracht van de Geest (Baudraz, SANCTIFICATION, 56).

aantekening 8 NCL, 79: het gaat in de heiliging "niet om onze 'oude mens', met zijn aangeboren gevoelens en zijn mogelijkheden, opdat God daar gebruik van zou maken."

aantekening 8 In BEHOUD VAN DE ZIEL (61-81) geeft Watchman Nee een hele lijst van wat al niet haalbaar is. God kan ons zo redden, dat we Hem totaal liefhebben en onze naasten zonder zelfzucht. Hij kan ons van alle zorgen verlossen, want bezorgdheid is zonde. Hij is bij machte al onze vleselijke lusten te overwinnen. Doordat Christus nu in ons leeft, moet de volle zaligheid volledig aanvaard worden.

aantekening 9 NCL, 83 "Deze handen zijn niet van mij, zei hij, en toen legde hij uit, hoe zijn leven van eigenaar was verwisseld. (...) Dat is ware heiligheid."

aantekening 10 Dit komt exacte overeen met de discussie die Calvijn met Oslander voerde: de nauwste band is heel iets anders is dan vermenging (INSTITUTIE, III, 11, 5-6).

aantekening 11 W. J. Ouweneel neemt afstand van deze vereenzelviging en denkt meer aan verzet tegen geesteloze kerkinstututen.

2 De ontdekkingen van Kamsteeg

Bij zijn reizen door China is ND-redacteur A. Kamsteeg op het spoor van Watchman Nee gekomen. Kamsteeg is zo onder de indruk van zijn discipelschap en van het geheim erachter, dat hij diens gedachtengoed in tal van krant artikelen doorgeeft. Hieronder geef ik een selectie uit die artikelen, voorzover Watchman Nee's visie en Kamsteegs enthousiasme daar sterk in doorklinken.

Geheim

Al eerder hadden Chinese christenen veel voor A. Kamsteeg betekend. In 1987 had hij ds. Samuel Lamb bezocht, die tweeëntwintig jaar in gevangenis en werkkamp zat vanwege zijn geloof. Daarna was Kamsteeg Watchman Nee gaan lezen, het ene na het andere boekje.

Wat is het geheim van dat rotsvaste vertrouwen, het sterke geloof, de compromisloze toewijding in chinese huisgemeenten? "Is de sleutel de boodschap van Nee Tuosheng, oftewel Watchman Nee?"¹

¹ Aad Kamsteeg, CHINA. ALS EEN UITSLAANDE BRAND, uitgave van het Nederlands Dagblad, p. 39. Voortaan 'China'.

"Zijn fundamentele boek over 'HET NORMALE CHRISTELIJKE LEVEN' beroert het diepste van iemands hart. Tegenover het bhoedisme met zijn nadruk op goede werken, stelt Watchman Nee de rechtvaardiging door het geloof alleen. Tegenover een stoffig en clichématig christendom plaatst hij de radicaliteit van het evangelie. Tegenover verburgerlijking en verwereldlijking van het christenleven benadrukt hij de kracht van de inwoning van de Heilige Geest, de heiligmaking, de geestelijke groei. (...) Kerntekst bij Watchman Nee is: 'Het moet voor u vaststaan - je moet het dus rotszeker geloven - dat u dood bent voor de zonde, maar levend voor God in Christus' (Rom. 6,11). (...) Nu moet ik mij ook volledig aan Hem overgeven.

Hier ligt inderdaad de sleutel van het geheim van wat ik in China zag. Watchman Nee: 'alleen als we het zelf opgeven - 'ik, elendig mens' - kan God ons redden. Alleen wanneer wij ons hart helemaal openstellen voor de Heilige Geest, zal Hij 'met kracht in ons werken' (Kol. 1,9). Alleen als wij werkelijk bang voor onszelf worden, klinkt het: Vrees niet, want niemand minder dan de Heilige Geest komt je te hulp. Houd daarom toch eens op iets voor

God te willen presteren. Kracht ontvang je naarmate je hart meer naar God uitgaat... Kracht om te overwinnen krijg naarmate je meer hongert naar Christus, de gekruisigde. Watchman Nee vindt er geen doekjes om: het leven van een gelovige bloeit niet op zonder zelfverloochening, zonder het dragen van je kruis, zonder heel persoonlijke toewijding aan je Heiland en Heer. Buitenstaanders zullen er vaak niets van begrijpen. Wie verspeelt nu zijn wetenschappelijke carrière...? Wie laat zich nu zo lang in een werkkamp stoppen...? Wie doopt nu kinderen terwijl het van de autoriteiten niet mag...? Maar, zei Christus: 'Stromen van levend water zullen uit uw binnenste komen. En dit zei Hij van de Heilige Geest, die zal worden gegeven aan hen die werkelijk in Hem geloven' (Joh. 7,38.39)."²

²CHINA, 43, 48.

Veel chinese christenen hebben zich met hun hele hebben en houden overgegeven aan Jezus Christus die zelfs in het grootste lijden onuitsprekelijke vreugde heeft beloofd (1 Petr. 2) "Bij hen heeft Hij zijn beloften wáárgemaakt, absoluut waar." Vandaar dat Kamsteeg tijdens die laatste reis door een deel van China zo onder de indruk is gekomen. Wat een toewijding! Wat een discipelschap! Wat een geestelijke ontdekking!³

³CHINA, 50.

Gegrepen

Je proeft aan alle kanten Kamsteegs enthousiasme, zijn 'Entdeckersfreude'. Hij hunkert naar dezelfde intense manier van geloven, dezelfde radicaliteit in je christen-zijn, dezelfde onvoorwaardelijke overgave aan de feiten 'in Christus'.

En welke oprechte gelovige zou daar niet naar verlangen? Waarom zou je als westerse christen niet in de spiegel kijken, die chinese christenen je voorhouden? Begrijpelijk, dat Kamsteeg diep onder de indruk is.

Een aantal jaren geleden was het voor mijzelf een ontroerende ervaring, toen ik in Roemenië christenen ontmoette met wie je je vanaf het begin in hetzelfde geloof hecht verbonden voelde. Zo'n aangrijpende ontdekking gun ik iedereen.

Krijgen wij via Watchman Nee en Kamsteeg de remedie in handen om oppervlakkigheid en wereldgelijkvormigheid uit te bannen?

Preek

Het gedachtegoed van Watchman Nee is daarna als een rode draad in de artikelen van Kamsteeg terug te vinden.

"Er klopt iets niet met die preek." De dominee had gepreekt over zondag 3 van de catechismus: wij zijn onbekwaam tot iets

goeds en geneigd tot alle kwaad. "Nadat hij de ernst van de zonde had onderstreept, had hij gewezen op Golgotha. Daar ben je veilig. Toen had de predikant er een punt achter gezet. Amen. Waar en zeker. Prachtig inderdaad. Maar niet prachtig genoeg. Want waar een punt werd gezet, had een komma moeten komen. Zo staat het er toch ook? 'Uit op elk kwaad? Ja, behalve wanneer wij door de Geest van God worden wedergeboren.' Dat laatste hoort er echt helemaal bij. Of ook: God verandert mensen. Of niet soms?"

"Zoals Jezus het in allerlei toonaarden zegt: 'Wie zijn leven opgeeft voor Mij, die zal het behouden' (Matt. 10,39). 'Wat Ik jullie zeg, is de waarheid: een tarwekorrel moet in de aarde vallen en sterven... maar als zij sterft brengt zij veel vrucht voort.' (Joh. 12,24)."⁴ Neem Petrus. Petrus volgde zijn eigen impulsen. "Pas toen hij zijn leven helemaal uit handen had gegeven, kon Christus echt met Hem aan het werk." Nee, er klopte iets niet met die preek.

⁴ Zie *hist. 9* voor het gebruik van deze tekst.

"Ja, misschien heeft dat mij bij die chinese christenen wel vooral getroffen. (...) Bij hen is het echt: "Ik ben samen met Christus aan het kruis gestorven. Daarom leef ik zelf niet meer, maar Christus leeft in Mij" (Gal. 2,20). Nog eens die derde zondag van de catechismus: Ja, behalve wanneer wij door de Geest van God opnieuw geboren worden."

Op dat laatste had die dominee eens door moeten gaan. Nee, wij kunnen niet zelf ons leven reinigen van de zonde. "Maar wie bang is geworden van zichzelf, probeert het ook niet langer zelf te doen. (...) Nu weet ik ook weer wat het geheim is van wat ik in China zag: blijven in Christus, en kinderlijk vertrouwen op de Heilige Geest. En dan? 'Ik ben in staat alles te doen door Christus, die mij de kracht geeft.'"⁵

⁵ CHINA, 54.

Een oude dominee

Kamsteeg vertelt ook over een toevallige ontmoeting tussen een al wat oudere dominee en zijn jongere collega. De laatste klaagt over achteruitgang in de gemeente. En dat terwijl hij toch verkondigde, dat in Christus de zonden waren vergeven en onze oude mens is gestorven.

Volgens de oudere predikant laat zijn jongere collega daarmee de helft van het evangelie liggen: "Weet u: mensen die enthousiast het evangelie hebben aangenomen, gaan op eigen kracht hun best doen...'. Daarom moet hij de mensen leren van hun eigen kracht af te zien. Het gaat erom: vertrouw op de kracht van de Geest die in je is. Dan zullen weer stromen van levend water te zien zijn.

'Als u werkelijk de stem van Christus hebt gehoord... dan trekt u uw oude menselijke natuur als oude kleren uit..., dan

⁶Ten onrechte wordt een oproep van Paulus omgezet in een constatering, zie hst. 9.

wordt uw denken grondig vernieuwd... dan wordt u een heel nieuw mens (Ef. 4,20-24).⁶ Het geheim van een werkelijk christelijk leven ligt in vertrouwen op wat al bijna 2000 jaar geleden gebeurd is: ik met Hem begraven (Rom. 6,2-4), ik met Hem levend gemaakt (Ef. 2,5).

En als daarna weinig geestelijke groei te zien is? Dan is één ding zeker: het ligt in ieder geval niet aan de HERE. Want als wij 'in Christus' zijn, heeft Hij ons 'alle geestelijke zegen gegeven, die er in de hemel is' (Ef. 1,3). Dat is wat! Zo'n kracht en dan nog vaak zo machteloos. Ja, dat kan... als wij blijven doorgaan ons leven in eigen hand te nemen.

Maar in een christen, die dat niet doet, ontmoet je iemand die bereid blijkt zijn 'ziel' - dat is: zijn eigen wil, gevoelens, denken - te verliezen. Om ruimte te geven aan de Geest, die in hem woont. En dan? Dan zal hij eens wat beleven! Want dat bedoelt de bijbel als er staat dat een graankorrel veel vrucht kan voortbrengen. Ons leven is dan als het ware verwisseld met dat van een Ander: 'Ik leef, (dat is) niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij.'⁷

⁷CHINA, 57.

Amerika

In 1994 bezoekt Kamsteeg in Amerika auteurs van boeken die hij zorgvuldig heeft uitgekozen, omdat ze zo goed zijn. De reis staat in het kader van 'samen met alle heiligen' (Ef. 3,18). Gelovigen van over de hele wereld zouden elkaar kunnen aanvullen, corrigeren, bemoedigen, om zo steeds meer de liefde van Christus te leren kennen. Het blijkt in China en Amerika in de kern om hetzelfde te gaan: een zó gegrepen zijn door de liefde van God, dat mensen inderdaad veranderen. Hierin zijn Watchman Nee en Packer in de kern gelijk.

Hier ligt voor Kamsteeg een directe verbinding met de winst van de Vrijmaking: vertrouwen op Gods beloften. Alleen: misschien moeten we samen wel weer opnieuw gaan begrijpen dat bijbelse beloften wel degelijk ook voor het hier en nu gelden. Misschien is het allemaal niet echt nieuw en staat alles al in de bijbel en de confessie. Maar hebben en hebben is twee: leerstukken kunnen onder het stof geraakt zijn of geen levende werkelijkheid meer zijn voor ons. Moeten gereformeerden uit allerlei kerken zich niet ernstig zorgen maken om verwereldlijking, allereerst doordat wij God onvoldoende kennen? Als gevolg waarvan er tussen Vader en kind geen echte liefdesband functioneert? Pas vanuit Gods onvoorwaardelijke genade leer je echt van God te houden. En liefde is de motor achter onze levensheiliging. Met iets anders slaag ik er misschien in de uitwendige zonden van mijzelf en mijn kinderen binnen aanvaardbare grenzen te houden. Maar mijn en hun innerlijk (hart) is en blijft dan een vuile bron.⁸

⁸A. Kamsteeg, AMERIKA. SOMMIGEN NOEMEN HET EEN OPWEKING. Barneveld, p. 88. Voortaan 'AMERIKA'.

Een kritische lezer

Bij het herlezen viel mij opnieuw op dat er veel waardevolle suggesties en ideeën tussen zitten. Ook Kamsteeg erkent dat je een ander verhaal krijgt, wanneer je willekeurig een aantal kerken, groepen of leidende personen zou bezoeken. Via de gemaakte selectie ontstaat een rooskleurig beeld en krijgt het iets van een successtory. Dat wordt mee veroorzaakt door de journalistieke vorm die Kamsteeg kiest: hij vermengt fictie en werkelijkheid, waarbij regelmatig niet te achterhalen valt wat in feite de realiteit is.

Een lezer vindt de artikelen nogal idealistisch: 'Is het mogelijk zo voluit kerk te zijn, zo sterk in het geloof te leven? Maakt u de lezers niet een beetje moedeloos: 'dat geloofsniveau halen we nooit...'?'

Kamsteeg herkent dat. "Niettemin: mogen wij nog eens het unieke van het christelijk geloof benadrukken: God houdt van mij, zoals ik ben. Een 1 verdienen en toch een 10 krijgen." Het is ongelooflijk, maar waar. En: 2000 jaar geleden is er iets geweldigs gebeurd. Toen Christus stierf aan het kruis, stond ik daar niet buiten. Mijn oude mens werd gedood; met Christus stond mijn nieuwe mens op.

En als ik dat echt geloof, wordt mijn heiliging meer binnenkant dan buitenkant. Dan wil ik meer dan dat ik móet. Of een christelijk leven dan gemakkelijk wordt? U weet wel beter. Zó geloven strijdt met alles wat satan wil. Het staat haaks op het schema van deze wereld. Het gaat in tegen mijn ingewortelde zonde. Nu begrijp ik ook beter wat het betekent: zelfverloochening, mijn kruis dragen om Christus te kunnen volgen, dat is: mijn wil en gevoel ondergeschikt maken aan wat Hij wil. Maar ik weet zeker: ik ben nooit alleen. En ik weet ook: zo christen zijn is ongelooflijk de moeite waard. Dat gunnen wij iedereen.⁹

⁹ AMERIKA, 88

De motivatie van Kamsteeg vind ik lovenswaardig. Dat wil ik ook: in onze vrije, moderne, materialistische en versekste wereld je 'in Christus' geaccepteerd weten door God. En dan groeien in heiliging van binnenuit. Als de ontdekkingsreizen van Kamsteeg en zijn reportages ons helpen daarin verder te komen, dan graag. Ook de positieve insteek spreekt mij erg aan: christen ben je niet allereerst omdat van alles niet mag of heel veel moet, maar uit liefde voor de HERE. En leven met God: dat is ongelooflijk de moeite waard!

Maar kennelijk moet het gedachtengoed van Watchman Nee het kader bieden, waarbinnen de èchte heiliging binnen handbereik komt: '2000 jaar geleden is er iets geweldigs gebeurd. Op Golgotha werd mijn oude mens gedood.'

En over dat gedachtengoed kreeg ik steeds meer mijn twijfels.

3 Trekt Watchman Nee onze scheefgroei recht?

Kennismaking

Ik begon zelf Watchman Nee te lezen. Niet eens op aanraden van Kamsteeg. Ik hoorde enthousiaste reacties. Zijn boekjes werden als verjaardagscadeau gegeven. Ik kreeg uit de kringen van E&R toespraken onder ogen, die teruggingen op zijn gedachten. Op een bijbelstudievereniging had het boekje 'Laat ons bidden' vragen opgeroepen*.

*aantekening 1

Om mij verder in Watchman Nee te verdiepen kocht ik 'HET NORMALE CHRISTELIJKE LEVEN'. Nu was ik al eens vaker in aanraking gekomen met een onzorgvuldige hantering van het 'ik in Christus'. Dat thema klonk ook heel sterk door bij Watchman Nee: 'ik in Christus'. En dus: 'Christus in mij'. Maar de manier waarop W. Nee dat 'Christus in mij' uitwerkte, riep bij mij vragen.

Een franse ervaring met Watchman Nee: watch out!

Via zijn medestudenten in Aix-en-Provence kwam collega E. Brink met Watchman Nee in aanraking. Een enkeling is nog steeds enthousiast. Maar het grootste aantal reageert ronduit afwijzend. Er vallen zware woorden: dualistisch, mystieke invloeden, perfectionistisch, beschadiging veroorzakend op psychisch gebied... 'Het probleem is', zegt een oudere student, 'dat de mees- te voorgangers die deze boeken te lezen geven, nog niet half beseffen wat W. Nee ermee heeft willen zeggen!'

¹ ND 03/10/95.

Brink en ik kwamen aan de praat over Watchman Nee. Vanuit de artikelen van Kamsteeg leek het net of Watchman Nee een onverdachte inspiratiebron kon zijn voor gereformeerden in Nederland, die verlangden naar geestelijke groei. Zijn tot brochures gebundelde artikelen beleefden in korte tijd een herdruk. Watchman Nee kan ons helpen om scheefgroei recht te trekken en een krachtige stimulans geven aan een opwekking in Nederland.² Het NEDERLANDS DAGBLAD gaf ons de ruimte om onze bedenkingen te formuleren.³ Het viel niet mee om in een bestek van drie leesbare artikelen zo'n complexe materie helder te krijgen. Het is nu mogelijk dat via deze brochure verder uit te werken.

² Vgl. ND

15/10/94, Amerika, 87.

³ ND 3-5/10/95.

Bovendien sloot Kamsteeg vooral aan bij de eenzijdigheden van Watchman Nee. Geen wonder dat wij juist daarop ingingen. Wat bedoeld was om vanuit de Schrift en onze gereformeerde belijdenis als een belichten van de schaduwzijden van Watchman Nee, werd door sommigen opgevat als een tegenactie: 'Waarom een impuls die we zo goed kunnen gebruiken, zo resoluut afgevoerd?' Dat was niet onze bedoeling.

Wij zeiden uitdrukkelijk de zorgen van Kamsteeg en anderen te herkennen en gedeeltelijk te delen. Veel van wat hij doorgeeft, is het overdenken meer dan waard. Maar we delen óók de zorgen van die franse student: 'Het probleem is dat de meeste voorgangers, die boeken van Nee te lezen geven, nog niet half beseffen, wat hij ermee heeft willen zeggen.' Onze bijdrage was bedoeld om verder te komen samen met alle heiligen: ook samen met die uit Frankrijk en uit ons eigen verleden. Om zo te groeien in geloof en in heiliging. En in verwachting.

Reactie

Eerder al had Kamsteeg opgeroepen niet krampachtig te zijn. Je kunt beter positief reageren, wanneer iemand je op bepaalde eenzijdigheden wijst, zodat die punten versterkt kunnen worden⁴. Toch reageert hij op onze inhoudelijke vragen emotioneel en persoonlijk geraakt. Hieronder geef ik zijn reactie kort weer.⁵

⁴ ND 25/03/95. Ik vermoed dat Kamsteeg hier doelde op krampachtige reacties in zijn richting vanwege de import van amerikaans gedachtengoed. Maar de oproep raakt ook hemzelf, lijkt me.

⁵ ND 06/10/95.

Zoals Mahalia Jackson bezingt wie zij allemaal graag in de hemel zou willen ontmoeten, zo zou Kamsteeg daar naast de Here Jezus en diverse personen uit de bijbel ook heel graag Watchman Nee tegenkomen. De opmerkingen van Brink en mij hebben Kamsteeg pijn gedaan. Wij verwoordden te weinig waarderend. Hebben wij de boodschap van Nee wel 'gegrepen'? Op meer dan één punt doen wij hem geen recht. Ons beroep op Packer snijdt geen hout, al verkiest die de positiekeus van Augustinus boven die van Wesley en Keswick. Naar de mening van Kamsteeg zou Packer van onze invalshoek gezegd hebben, dat wij een te zware nadruk op onze blijvende zondigheid leggen en daarmee te weinig gewicht toekennen aan de bijbelse verwachting omtrent onze groei door de Heilige Geest. Wij gaan eenzijdig om met Rom. 6. Bij ons verdringt antw. 60 van de Catechismus de waarheid van antw. 8. Ook art. 15 NGB halen we eenzijdig aan. Moeten wij niet eens concreet doorpraten over de bijbelse beloften over onze levensheiliging?

Bij het lezen van onze kritiek moest hij denken aan Joh. 9,25: "Eén ding weet ik, dat ik, die blind was, nu zien kan." De vergelijking gaat aan alle kanten mank, erkent Kamsteeg, maar Watchman Nee heeft zijn geloofsleven veranderd. Wij zijn het ook niet op alle punten eens met Maarten Luther, Abraham Kuyper of K.

Schilder. Maar we zijn dankbaar voor wat de HERE in hen aan ons gaf.

Kamsteeg begrijpt niet goed hoe Brink en ik kunnen concluderen dat er bij W. Nee een persoonsverwisseling met Christus plaatsvindt. Ook ontkent Kamsteeg dat bij W. Nee sprake is van een vernietiging van onze natuur. Als je van Paulus zou zeggen: 'hij is Paulus', dan zou dat juist zijn: hij is Paulus. Maar als je zou zeggen: 'je ontmoet Christus in hem', dan zou dat eveneens waar zijn, aangezien het leven voor hem inderdaad Christus is; hij is volledig in beslag genomen door Christus.

⁶ Zie hst. 5.

Ons verwijt, dat Watchman Nee aansluit bij het quiëtisme van de Keswick-beweging,⁶ verwerpt Kamsteeg. Quiëtisme omschrijft Kamsteeg als: 'de mens moet passief blijven, want pas dan kan de Heilige Geest aan de slag gaan. De Geest doet dat via een zgn. tegenactie; Hij passeert de zondige menselijke natuur, die zondig blijft. Maar vanuit zijn goddelijke kracht bewerkt de Geest volmaakte daden, nodig voor een volmaakt, geheiligd leven.' Kamsteeg ontkent dat Watchman Nee door dit quiëtisme is beïnvloed. Ook Packer noemt immers W. Nee niet, wanneer hij over 'Keswick' schrijft.

Belangrijker is, volgens Kamsteeg, dat W. Nee voortdurend benadrukt dat het christelijk leven een zeer actief leven is. Ik moet mij met blijdschap ter beschikking stellen om zijn medewerker te zijn in wat Hij gaat doen. Dat is dus geen passieve houding, maar een zeer actieve. Natuurlijk blijft de wet bij Watchman Nee concreet functioneren, aldus Kamsteeg. Uit leer en leven van W. Nee blijkt dat de liefde voor God en de naaste hem boven alles gaat.

Volgens Kamsteeg hebben Brink en ik het belangrijkste bij W. Nee gemist: 'pas als voor mij vaststaat dat mijn oude mens met Christus is gekruisigd en mijn nieuwe mens met Christus is opgestaan, kan ik mij aan Hem overgeven.' Maar uiteindelijk vindt Kamsteeg dat belangrijker dan wat W. Nee of K. Schilder leert: wat belooft de Schrift over groei in heiliging?

De sleutel tot dit geheim ligt in Joh. 15,1-8: 'Zonder Mij kunt u niets doen'. Daarom moet ik voortdurend in Christus blijven, zoals een rank hecht verbonden blijft aan de wijnstok. En als je dat niet doet? Dan komt antw. 60 van de catechismus in het vizier: nog steeds tot alle boosheid geneigd. Anders gezegd: op Rom. 7 volgt Rom. 8. 'Ik ellendig, mens' ben ik zodra ik terugval 'in het vlees'. Wie herkent dat niet in zijn leven? Maar wanneer ik leeg wordt voor God, dan kan ik ook leven naar de Geest (Rom. 8,4). Daarom weigert Kamsteeg te geloven dat alle oproepen van de apostelen om heilig te leven boter aan de galg gesmeerd zijn. Want: 'stromen van levend water zullen uit uw binnenste vloeien.' (Joh. 7,38). Dorre doodsbeenderen zijn levend geworden (Ez. 37).

Het kan niet anders of ieder die door waar geloof in Christus

is ingeplant, brengt vruchten van dankbaarheid voort. Dat was precies wat Watchman Nee Kamsteeg zei.

Tot zover een weergave van Kamsteegs reactie.

Over de schreef?

Allereerst vind ik het riskant om in een publieke discussie het verlangen ter sprake te brengen iemand in de hemel te willen ontmoeten. Als uiting van persoonlijke dankbaarheid kan ik me dat best voorstellen. Maar tegelijk wek je zo de indruk dat iemand Watchman Nee de hemelse zaligheid ontzegt, wanneer die kritiek levert op zijn opvattingen. Voor mijn besef overschrijdt je daarmee een grens. Ik gun W. Nee de hemelse heerlijkheid van harte en zal hem daar graag ontmoeten. Maar ik voel me niet geroepen over zijn ziel en zaligheid te oordelen. Ik mag dat niet eens. Zo'n opmerking trekt een inhóudelijk gesprek over de opvattingen van W. Nee in een verkeerd en emotioneel kader.

Inderdaad hebben wij ook punten van kritiek op Kuiper en Schilder. En op zijn beurt kon Schilder soms forse kritiek op de opvattingen van Kuiper oefenen. Maar hij heeft bij mijn weten nooit Kuipers hemelse zaligheid in discussie gebracht. Dat is hier ook helemaal niet het punt in geding. De vraag is niet of je al dan niet iets kunt leren van een ander. De vraag is of op de hoofdlijnen, die in de artikelen van Kamsteeg het sterkst doorkomen, Watchman Nee ons in het spoor van de Schrift en van de gereformeerde belijdenis houdt. Met andere woorden: wat kun je van hem leren? En wat moet je afwijzen?

Ligt er niet een opdracht van de Heilige Geest om dwalingen aan te wijzen en te weerleggen? "De Schrift is daarover duidelijk. Dwalingen moet je tegenstaan, weerleggen en helpen weren. Elk van God ingegeven schriftwoord is óók nuttig om te weerleggen. Paulus geeft de opdracht om op grond van de gezonde leer tegensprekers te weerleggen (2 Tim. 3,16; Titus 1,9). Wie dit afwijst is bezig de gezonde leer scheef te trekken. Met alle gevolgen van dien!"⁷

⁷ H.J. Boiten in
NADER BEKEKEN,
jrg. 3/11.

Onbekommerd

Gezien het bovenstaande is het opvallend dat ook J. Douma tamelijk onbekommerd omgaat met de kritiek op Watchman Nee. Het mag dan niet allemaal gereformeerd goud zijn, wat er blinkt, Watchman Nee was wel een christen. "Misschien gezakt als gereformeerd theoloog, maar be-kroond door Boven!"⁸

⁸ ND 281296.

Ik verbaas me over deze opstelling. Niet het christen-zijn van W. Nee staat ter discussie, maar de vraag of zijn geestelijke nalatenschap wel schriftuurlijk is. Wanneer je oog hebt voor het discipelschap van Watchman Nee en daar persoonlijk door getroffen bent, hoeft dat nog niet je blik te

⁹ Ook J.I. Packer ziet Watchman Nee als een begiftigd en bijzonder man Gods en wil niet dat iemand hem aan de schandpaal nagelt. Maar hij oefent fundamentele kritiek op zijn mensvisie en uitleg van Rom. 7.

¹⁰ J. Douma, MO-REEL BERAAD, Kampen 1991, p. 47v.

vertroebelen voor de onzuivere elementen die in zijn werken voorkomen.⁹ Temeer omdat juist die elementen met grote volharding ons worden gehouden als de remedie tegen een ingezakt, lauw christendom.

Bovendien laat mijn hooggeachte leermeester elders merken dat hier meer in geding is dan 'dat het toch ook christenen' zijn. Wanneer hij de Noorse Broeders bespreekt (die uit dezelfde darbistische bron putten als Watchman Nee), zegt hij: "Hun visie raakt de aard van onze heiliging met zijn blijvende strijd alsook de eenheid en het karakter van de gemeente. Bovendien gaat bij hen de kinderdoop overboord. (...) Waar ik niet bij wil horen is bij de sekte van de Broeders (cursief van Douma). Want bij hen is, ondanks alle mooie teksten, goed bedoelde woorden en onberispelijke daden, principieel geen plaats voor de zondaar die blijft zeggen dat hij maar een klein begin van gehoorzaamheid heeft. De gevolgen zijn heel ingrijpend."¹⁰

Elitair

Met verwijzing naar Joh. 9,25 (de door Jezus genezen blindgeborene zegt: 'één ding weet ik, dat ik, die blind was, nu zien kan') schrijft Kamsteeg: 'Watchman Nee heeft mij de ogen geopend'. Krijgt Watchman Nee via dit twijfelachtige tekstgebruik niet te gemakkelijk de messias-rol toebedeeld? Onze 'ogen openen' is toch voorbehouden aan Christus en zijn Geest? Zij kunnen daarvoor ook iemand als W. Nee gebruiken. Wanneer je het niet op alle punten met Watchman Nee eens bent, ben je dan nog een 'blinde': iemand die Watchman Nee nog niet 'gegrepen' heeft en die dus het licht nog niet heeft gezien? Elders schrijft Kamsteeg: "het komt ons voor dat God ons in Ef. 3,17v. een geweldige ontdekkingsreis aanbiedt. Ben ik daar serieus aan begonnen? Of volsta ik met wat rondpeddelen aan de rand van Gods oceaan?"¹¹

Deze benadering komt op mij nogal elitair over. Wanneer je als gelovige leeft bij de rijkdom van de Schrift en in gemeenschap met de kerk van alle eeuwen, ben je eigenlijk nog maar een 'armzalige pootjebader', omdat je nog niet 'kopje onder gaat' in het goede nieuws van W. Nee en zó in de overvloed van Gods genade?¹² Alsof nú pas, via Kamsteeg en Watchman Nee, de sluizen van Gods overvloed opengaan en de gelovigen in Nederland tot nu toe maar karig bedeed waren. Daar geloof ik niets van.

Actief of passief?

Kamsteeg ontkent dat W. Nee beïnvloed is door de ideeën van Keswick. Brink heeft al aangetoond dat het tegendeel het geval is. Deze ontkenning is ook verwonderlijk. Citeerde Kamsteeg niet met instemming en bij herhaling: "alléén als we het zelf opgeven

¹¹ ND 30/09/95. In een t.v.-interview bij 'Het elfde uur' van Andries Knevel sprak Kamsteeg zelfs over 'armzalige pootjebaden.'
¹² 'Kopje onder in het goede nieuws van Watchman Nee' luidde een kop in GROEL, jrg. 1 nr. 1'.

- 'ik, ellendig mens' - kan God ons redden. Alléén wanneer wij ons hart helemaal openstellen voor de Heilige Geest, zal Hij 'met kracht in ons werken' (Kol. 1,9)."¹³ Dat sluit naadloos aan bij de omschrijving, die Kamsteeg zelf geeft van het quietisme.

¹³ Zie hst. 2 nt 2

Van onze schepselmatige capaciteiten, onze aangeboren gevoelens en mogelijkheden (wijsheid, kracht en mogelijkheden) zegt W. Nee, dat ze 'in Christus' vernietigd worden. Die vernietiging werpt ook een verhelderend licht op een voorbeeld, dat Kamsteeg aan Watchman Nee ontleent. Een chinese broeder weigert in de trein om mee te doen met een spelletje kaarten: 'Het spijt me, ik heb mijn handen niet meegenomen. Deze handen zijn niet van mij. Toen legde hij uit dat zijn handen van eigenaar waren verwisseld. Die broeder beschouwde zijn leden als het eigendom van de Here. Dat is ware heiligheid.

Het voorbeeld spreekt aan. Maar men lette op de volgorde. Paulus is eigenlijk Paulus niet meer: hij is volledig in beslag genomen door Christus. Er is wel degelijk sprake is van een veranging van onze persoonlijkheid. Heiliging is niet een veranderd, maar een ànder leven.

Brink en ik wilden niet te beweren dat het gebod tot liefde bij W. Nee niet zou functioneren. Wij vroegen ons af of W. Nee zo wel ruimte houdt om die liefde te uiten met òns hart, ònze ziel, òns verstand en ònze krachten, tegen de achtergrond van een door Kamsteeg gegeven citaat: "in een christen ontmoet je iemand die bereid blijkt zijn 'ziel' - dat is: zijn eigen wil, gevoelens, denken - te verliezen." En W. Nee zelf: "in onze heiliging gaat het niet om onze oude mens, met zijn aangeboren gevoelens en mogelijkheden - onze natuurlijke wijsheid, kracht en zijn mogelijkheden - opdat God daar gebruik van zou maken."¹⁴

¹⁴ CHINA, 57;
NCL. 79.

Wij vroegen ons af of Kamsteeg niet doorschoot in zijn strijd tegen wetticisme, wanneer hij een vals dilemma creëert tussen God dienen uit liefde en een leven naar zijn geboden: "Het gaat om heel iets anders dan regels, bepalingen, zelfbedachte geboden en verboden. Geloven is een liefdesrelatie. Christus heeft onze rechtvaardiging en heiliging volbracht. Door de Geest geeft Hij ons nieuwe kracht om Hem te volgen. Dan ben je vrij van alle moeten en nog eens moeten."¹⁵

¹⁵ ND 02/07/94.

Daartegenover vonden wij, dat overgave aan God allerminst passiviteit impliceert!¹⁶ En zit juist daar niet de strijd van de echte gelovige: 'naar de inwendige mens verlustig ik mij in de wet van God, maar in mijn leden zie ik een andere wet die mij krijgsgvangen maakt van de wet van de zonde (Rom. 7:22.23)? Omdat wij nog niet vol zijn van God, hebben wij geboden nodig. Noem het een 'heilig moeten'; het is uit liefde voor de HERE. Wij herkennen de scheefgroei van het wetticisme. Maar we kunnen en willen bij ons groeien in heiliging Gods heilzame geboden niet missen!

¹⁶ J.I. Packer op het Congres: "Ik negeer niet mijn persoonlijke 'ik'. Alleen mijn vleselijke mens negeer ik." Zie ook hst. 1.

Gespreksstof

Er dient zich genoeg stof tot bespreking aan:

- Wat bedoelt Paulus wanneer hij zegt dat 'onze oude mens met Christus is gekruisigd en mijn nieuwe mens met Christus is opgestaan'?
- De vraag of bij Rom. 6 ons beroep op Packer hout snijdt, is van belang.
- Gaat Rom. 7 inderdaad over de christen, die is 'teruggevallen in het vlees'? Welke les moet je trekken uit de geschiedenis, die de uitleg van dit hoofdstuk heeft doorgemaakt?
- Is de dood van onze oude mens al een feit of gaat het om een belofte? Hoe ga je om met de beloften van levensheiliging?
- Wanneer de bron van zonde nog steeds in ons aanwezig blijft, is dat beleid van God of eigen schuld? En: bestaat de spanning die Kamsteeg construeert tussen antw. 8 van de Catechismus en antw. 60, ook echt?
- Niet alleen de vraag wat de Schrift zegt, maar ook de manier waarop Schriftgegevens gehanteerd worden, komt ter sprake.
- Tot slot stel ik de vraag of we bezig zijn met een woordenstrijd of dreigen we met Watchman Nee de wissel te nemen naar een dopers spoor?

Om de (eeuwenoude) onderstroom van deze discussie scherper in beeld krijgen, wil eerst nog even meeluisteren naar het gesprek, dat zich in het NEDERLANDS DAGBLAD ontspoon.

aantekening 1: Ik citeer W. Nee, Laat ons bidden, St. Moria, 1990: Het principe in Gods werk is "dat God wil dat zijn volk bidt, voordat Hij zijn werk gaat doen. (...) Het gebed is dus eigenlijk een vorm van samenwerking met God, doordat zijn kinderen hetzelfde denken en willen als Hij" (10). "God heeft er dus behagen in om zijn werk van ons afhankelijk te laten zijn door dit door ons te laten regelen. (...) God wil dat gelovigen Hem onze orders geven" (11). Zouden wij ons meer onderwerpen aan de wil van God en ons meer bekommeren om zijn glorie, "dan zou de eeuwige wil van God nu in onze tijd spoedig verwezenlijkt kunnen worden." Als wij "Hem door middel van onze gebeden niet laten weten dat we één met Hem en zijn wil willen zijn, dan zal God niets kunnen doen en zal Hij zijn werk moeten uitstellen".(12)

De bedoeling van ons gebed is niet om aan onze noden te voldoen, maar "God te vragen om aan Zijn noden te voldoen" (14). Onze gebeden om in onze noden te voorzien, hebben voor God geen enkele waarde, "want hierdoor wordt zijn wil niet vervuld." (20) "Wij zullen tot God moeten naderen om ons door Hem te laten doordringen van hetgeen Hij verlangt te gaan doen, zodat wij hierin kunnen bemiddelen." (22) God heeft onze gebeden nodig om de rails te leggen voor de trein van zijn wil, die er overheen moet rijden. Zonder ons gebed zakt de trein in de grond. (15) "Wij moeten de weg voor Hem bereiden met aanhoudend bidden en smeken' (Ef. 6,18)."(16)

Ieder gebed dat niet volstrekt in overeenstemming is met de wil van God, is volstrekt zinloos. We moeten inzien dat we juist voor God moeten strijden omdat zijn wil wordt geblokkeerd door mens of satan (16).

4 In dopers vaarwater

Blijf je zondaar tot je dood?

De discussie maakt ook buiten vrijgemaakte kring reacties los, o.a. van H.P. Medema, en W.J. Ouweneel. Beiden hebben hun geestelijke achtergrond in de Vergadering van Gelovigen, die voortkomt uit het onderwijs van J.N. Darby¹. Medema en Ouweneel erkennen dat Watchman Nee best theologische fouten kan hebben gemaakt (o.a. in zijn mensvisie). Maar het gaat natuurlijk om het kapitaal, dat Kamsteeg uit zijn schatkamers heeft meegenomen.

¹Zie ook *hst. 1*.

Volgens Ouweneel staat de kwestie van onze positie in Christus enerzijds en ons praktisch christenleven (dat helaas nog zonde kent) anderzijds centraal. Eenzijdige nadruk op het eerste leidt tot perfectionisme. Te veel accent op het laatste, tast de volkomenheid van Christus' verlossingswerk aan. En voor dat laatste vrezen zij bij Brink en mij. Het bij ons doorklinkende idee 'dat je zondaar blijft tot je dood' is in strijd met Rom. 5,8: '...toen wij nog zondaren waren.' Een gelovige kan helaas nog zondigen, maar hoeft niet meer te zondigen. Te weinig citeren gereformeerden Rom. 7,24b: deze verlossing uit het lichaam dezes doods is geen toekomstmuziek, maar door God bedoeld als geestelijke werkelijkheid nú.

Typerend voor ons standpunt, aldus Medema en Ouweneel, is de idee dat wij doorlopend aan onze oude mens moeten sterven. Maar volgens Paulus is onze oude mens meegekruisigd (Rom. 6,6). De 'oude mens' is de onbekeerde mens, die beheerst wordt door de macht van de zonde. Dat wij helaas nog kunnen zondigen komt niet doordat onze oude mens nog een beetje leeft, maar doordat in de nieuwe mens nog steeds de zondige natuur ('het vlees') woont. Wanneer wij zo dom zijn om de Geest te bedroeven en de zonde weer de overhand te laten krijgen, is dat niet omdat wij 'nu eenmaal nog zondaren zijn', maar omdat wij in zulke gevallen bewust verkiezen niet te leven vanuit de geweldige krachtbron die in de Persoon van de Heilige Geest in ons hart woonachtig is. Het is als met de zwaartekracht: zoals ik de val van een boek kan tegenhouden door het gewoon vast te houden, zo vormt de Geest een nieuw soort wetmatigheid in ons: die maakt een ein-

² ND 14/10/95
en 18/11/95.

de aan de naar beneden trekkende kracht van de zonde, zoals die indringend is beschreven in Rom. 7.²

Een halsstarrige oude baas

Om duidelijk te maken hoe onze zondige natuur ons nog danig parten kan spelen, geeft Ouweneel het volgende voorbeeld.

Er was eens een man die z'n hele leven een scheepje bevaren had. Toen hij oud geworden was, besloot hij het te verkopen aan een jongeman. In de koopakte stond een merkwaardige bepaling. De oude man wilde in een klein hutje op de boot blijven wonen. Maar de notaris bond de jongeman op het hart dat hij voortaan de baas was over het schip. Tijdens de eerste vaart steekt de oude man z'n hoofd uit het raampje van z'n hut en zegt: 'joh, dat doe je helemaal fout. Wacht, ik kom je wel even helpen.' Na verloop van tijd loopt de oude baas bedrijvig over het scheepje rond en heeft de jongeman niets meer te vertellen. De notaris zegt tegen de jongeman: 'dat is helemaal je eigen schuld. Die oude baas kent net zo goed de bepalingen in de koopakte als jij; als je steeds weer tegen hem zegt dat hij niets meer over het schip te vertellen heeft, dan zal je zien dat hij je gehoorzaamt. Maar als jij hem de kans geeft, dan neemt hij zo de hele zaak weer over.'

Met dit (door mij ingekorte) verhaal wil Ouweneel duidelijk maken, dat ook in ons leven zo'n koopakte is ondertekend. De 'oude mens', ons levensschip onder de zeggenschap van onze zondige natuur, is verleden tijd. De 'nieuwe mens' is ons levensschip onder de nieuwe kapitein. Alles gaat goed zolang wij ons maar aan de koopakte van de notaris, de Heilige Geest, houden. Maar die oude kapitein, onze zondige natuur, woont nog steeds in ons. En wij zijn zo dom hem af en toe tevoorschijn te laten komen.³

³ W.J. Ouweneel,
GELOOFSZEKER-
HEID, Vaassen
1996, 89v.

Via dit voorbeeld worden een paar dingen duidelijk:

- wanneer je je zondige natuur maar wijst op de bepalingen van het contract, luistert die volgens Ouweneel daar gedwee naar.
- wanneer je nog last hebt van die 'oude baas' is dat puur je eigen schuld.
- Ouweneel slaagt er met dit voorbeeld niet in duidelijk te maken wie er verantwoordelijk is voor mijn 'oude mens'.⁴
- Hoe rijm je zo'n voorbeeld met de oproep dat *heiligen en gelovigen* worden opgeroepen *hùn oude mens* af te leggen (Ef. 4,22)?

⁴ Zie hst. 7.

Dopers

Tijdens een reis met ND-lezers in de voetsporen van Calvijn gaat J. Kamphuis in een interview op de kwestie in. Later komt hij

⁵ ND 18/11/95 en 02/12/95. De samenvatting komt voor mijn rekening.

er in een artikel nog een keer op terug.⁵ Ik geef samengevat zijn visie weer.

De reis ging via Straatsburg: "daar ligt de bakermat van het Nederlands anabaptisme. Deze doperse stroming wordt gekenmerkt door een dualisme, een scherp contrast, tussen schepping en verlossing. Daarbij heeft het anabaptisme altijd meer of minder moeite met alles wat typisch creatuurlijk is: de overheid met haar militair instrument en de eed. In de verlossing wordt de mens eigenlijk uit de schepselmatige verbanden losgemaakt. In de geschiedenis zie je explosies en utopieën, waarbij de uiteindelijke verlossing naderbij gedwongen wordt. Tegen dit systeem moet een radicaal en fundamenteel 'nee' klinken, waarbij er wel degelijk een open oog voor blijft, dat vele oprechte gelovigen in de ban hiervan zijn. De confrontatie van Calvijn en andere Reformatoren met het doperdom is zo wezenlijk geweest."

*Aantekening: Het doperdom heeft in de loop der tijd verschillende benamingen gekregen: anabaptisme, wederdopers, Schwärmer (duits voor dwepers), geestdrijverij. Als godsdienstige richting is het een voortzetting van de eenzijdig spiritualistische stromingen, die van meet af aan in de kerk zijn opgetreden. De naam 'geestdrijverij' zegt het al: er valt een overmatige nadruk te signaleren voor het werk van de Geest. Dat rechtstreekse werk van de Geest wordt bij voorbaat een meerwaarde toegekend boven Gods werk via schepselmatige, historische of middeljarige wegen. Vandaar dat gemakkelijk tegenstellingen gemaakt worden tussen een plotselinge, rechtstreekse bekering en een geleidelijke via b.v. de opvoeding; tussen het 'kiezen voor Jezus' en 'leven vanuit het verbond'; tussen geloofsdoop en kinderdoop; tussen de warme, gevoelige 'oecumene van het hart' en de kerk als 'instituut'; tussen de rechtstreekse stem van de Geest in je hart en die in de Schrift; tussen 'echt', nl. inwendig en 'maar uitwendig', tussen het terrein van de genade en dat van de natuur (dat van lagere orde is). "Hadden de Reformatoren in hun wereldbeschouwing de natuurlijke dingen, het leven temidden van de wereld, in ambt en beroep, in staat en maatschappij opgenomen, zodat op zichzelf genomen geen enkel levensterrein op zichzelf zondig is, het anabaptisme proclameerde een scheiding tussen natuur en genade. Het heeft radicaal gebroken met het historisch gegeven en de objectieve normen, en, steunende op het inwendige licht, zich laten drijven op de subjectieve gevoelsmystiek."*⁶

De 'geestdrijverij' is vaak een óvergeestelijke reactie op een al dan niet vermeend óngeestelijk, lauw, wereldgeïvoormig leven binnen de kerk. Als ré-actie is het een signaal, dat niet te negeren valt. Tegelijk schiet het als overreactie door. Ten diepste zit er een misvatting achter over de manier, waarop God de Heilige Geest bij zijn vernieuwend werk omgaat met de schepping van God de Vader: is zijn vernieuwing her-schepping van het door de zonde aangetaste, creatuurlijke leven of het begin van iets totaal nieuws. Deze diepe kloof in de Godsleer valt niet te overbruggen met de clichématige opmerking, dat we toch over en weer 'van elkaar nog kunnen leren'.

Tegen deze achtergrond wordt de plek van Watchman Nee snel duidelijk: ons leven door de Geest is geen veranderd leven, maar een ánder leven. Ook andere, typisch doperse elementen bij hem springen in het oog.

⁶ CHRISTELIJKE ENCYCLOPEDIË, 2e dr., Kampen 1956, s.v. anabaptisme. Vgl. W. van 't Spijker, GEREFORMEERD EN DOPERS, Kampen 1986; W. Balke, CALVIJN EN DE DOPERSE RADIKALEN (diss.), Amsterdam 1977.

Visie op de gemeente

⁷ aantekening
blz. 42

Kamphuis vervolgt: "Voor deze doperse beweging is de opvatting van de 'gemeente' als een 'vrijwilligheids-kerk' beslissend.⁷ Wat zal de kerk nu zijn? Een club, de bondgenoten, een club van heilige overtuigde mensen? Of is de kerk het volk van God? Met de kinderen erbij? Kerk van Christus die zijn schapen heeft, ook schaapjes, ook die lummel van 16 jaar? En dan vragen we niet: zijn het wel spirituele jongelui? Dan zeggen we: Christus leidt ze in de kudde. Echt. De kinderen van gelovigen worden 'heilig' genoemd, niet om wat in hen aanwezig is of verondersteld wordt, maar omdat God hen heiligt tot zijn dienst en daarvan het teken geeft. Dat is onze spiritualiteit.

En die staat tegenover de doperse spiritualiteit, waarin de kerk gescheurd wordt in mensen die meetellen en van de Geest vervuld zijn en 'gewone mensen'. En eigenlijk horen die gewone mensen er dan niet bij. Het Verbond van God met ons èn onze kinderen kan eigenlijk niet de eerbied ontvangen, die de Schrift van ons vraagt. Daartegenover heeft de Reformatie geduld geleerd. Die bengels zijn 'in Christus geheiligd'. Ze horen er waarachtig bij. Die doperse manier van denken is de ondergang van de kerk die Christus liefgehad heeft, toen Hij ons èn onze kinderen kocht aan het kruis."

Rom. 7: gelovige èn zondaar

Daarom heeft Kamphuis deze beweging 'elitair' genoemd. Niet om te schelden, maar om te karakteriseren. "In de gemeente is eigenlijk geen plaats voor wie nog niet uit overtuiging 'voor Jezus' heeft gekozen. Dit elitaire denken bedreigt ook altijd de exegese van Rom. 7. De 'ik-persoon' in Rom. 7 is de gelovige, die de strijd kent van vlees tegenover geest (Gal. 5,17); de gelovige die in aanvechting is. Dat is ook Luther: de gelovige is 'simul justus et peccator': tegelijk gerechtvaardigd en zondaar. Die lijn trekt Calvin door.

Het is de gelovige die in ootmoed spreekt. Als ik, die de Geest ontvangen heb, het goede wil, ligt het kwade mij bij. In Rom. 7 wordt ons niet de vanzelfsprekendheid geleerd van 'we zijn nu eenmaal altijd zondaars', want zo mag je als christen niet praten. Maar Rom. 7 blijft realiteit bij de christen. Luther zei: in de aanvechtingen wordt bewezen dat ik christen ben. Maar die ootmoed dreigt in een elitair christendom altijd te verdwijnen. Vooral in het perfectionisme (zoals dat in het methodisme voorkomt) of in de leer van de volmaakbaarheid van Ouweneel en Medema. Ook in het persoonlijke leven wordt vooruitgegrepen op wat nog komt als genadige verhooring van de gebeden van Gods kinderen, als wij 'uiteindelijk de volkomen overwinning' mogen behalen.

"Ouweneel en Medema keren zich niet alleen tegen Calvijn, maar ook tegen Luther en de Reformatie en tegen Augustinus. Welke variant je ook bedenkt, het mag nooit zijn: die 'ik' van Rom. 7 is de christen die uit Christus leeft.

⁸ *Semi-pelagians: de mens is niet geheel verdorven en kan mede uit eigen kracht zalig worden.*

Het is ontdekkend hoe hier de (semi)pelagische exegese de hand reikt aan de anabaptistische.⁸ Het anabaptisme betekent een breuk met heel de reformatie. Het elite christendom vervreemdt ons van de uitleg van de catechismus bij de zesde bede: het wil uitstijgen bóven de 'aanvechtingen' en wordt dan weer een hárde wet voor wie dit niet kan meemaken. De 'keep smiling' houding in christelijke vorm is ten slotte hard."

Volmaakbaarheid?

"'Natuurlijk, je doet nog wel zonde,' zegt Ouweneel, 'maar je hóeft geen zonde meer te doen.' Dat is de gerealiseerde eschatologie: je trekt de toekomst naar je toe. Dat is ook typisch dopers.

Als zij niet meer zouden willen beweren dan 'als je gerechvaardigd bent in Christus, dan ben je de zonde als levensrichting principieel kwijt', dan zou ik er geen moeite mee hebben. Maar zij gaan verder: 'je oude mens is gekruisigd, dus hoef je geen zonden meer te doen.' Zij leren niet dat de christen volmaakt is (het perfectionisme), maar zij leren wel de volmaakbaarheid. Zij zeggen in feite: het kan realiteit zijn, dat je niet meer zondigt. Met andere woorden: als je echt een gelovige bent, dan ben je daar eigenlijk bovenuit. Daarvan zeg ik: het is niet waar.

Ik ben bang voor dat volmaakbaarheidsstreven. Als je als christen een keer op een hoogtepunt zit, dan kun je iets invoelen van dat: je hoeft niet meer te zondigen. Maar als je valt...? Als David, als Petrus? Je bent op de goeie weg, maar je struikelt? Man, je krijgt ademnod bij Ouweneel. Wat is dan het gereformeerde geloof rijk: je mag altijd weer terugkoppelen op Christus de Here. Het is waar: onze gerechtigheid is op Golgotha aangebracht. Tegelijk is het waarachtig: de heiligheid die wij in Christus hebben, wordt door de Heilige Geest procesmatig uitgewerkt in het leven van mensen die struikelend hun weg gaan. En we blijven psalmen zingen: 'Een smekeling, zo kom ik tot uw troon'."

Van beslissend belang

Kamphuis besluit met: "Het onderwijs van Rom. 7 zal voor de kerk van Christus ook in onze tijd van beslissend belang blijken. Hier is meer aan de hand dan een zaak van ondergeschikte betekenis."

Uitvoerig heb ik Kamphuis aan het woord gelaten, omdat hier de achtergronden duidelijk in beeld komen. In de discussie over Watchman Nee staan we bij een eeuwenoude wissel. Op deze wissel is de uitleg van Romeinen 6 en 7 van beslissend belang. Welk spoor kies je: gereformeerd of dopers?

aantekening Vgl. ook J. Kamphuis, *Evangelisch of gereformeerd?*, in BEGRENSEDE RUIMTE, Goes 1996 p. 265. "Het gaat om de individu, de mens die uit al zijn verbanden losgemaakt is. (...) De Amerikaanse opwekkingsbeweging heeft een sterk individualistische trek. (...) Het individualisme heeft geen oog voor Gods werk in de geschiedenis en daarom ook niet voor zijn werk in de geslachten, die Hij een plaats gaf in zijn Verbond, en voor het doorgaande werk in de kerkvergadering. In plaats van de volkskerk, waar de kinderdoop een automatisme was geworden, kwam de kerk-van-de-vrijwilligheid, de denominatie, - een typisch amerikaans verschijnsel."

Prof. J. Kamphuis

5 Romeinen 6: Stappenplan of stimulans?

Naarmate ik me meer in Watchman Nee ging verdiepen, groeide ook bij mij die overtuiging dat hier meer aan de hand was. Ik boog mij over de vraag hóe wij 'alles in Christus' hebben. Op welke manier zijn wij 'met Christus gestorven'? Bij die vraag kun je niet om de uitleg van Romeinen 6 heen. Ik geef ook ruim aandacht aan de 'Keswick-uitleg' en J.I. Packers trefzekere analyse ervan. Tot slot stel ik de vraag welk vacuüm deze visie lijkt op te vullen.

Rechtvaardiging: een rechtswerkelijkheid

Wat is de betoogtrant van Paulus in Rom. 6-8? Paulus reageert op de vraag: 'waarom zou je nog heilig leven' vanuit onze rechtspositie na de doop, vanuit onze status in Christus. "Doordat Christus voldaan heeft aan Gods recht, zijn wij langs wettige weg het eigendom geworden van Hem. Daarom heeft satan met heel zijn rijk niets meer over ons te zeggen: de zonde heeft geen bevoegdheid over ons. De zonde spreekt ons nog wel aan en wij geven daaraan maar al te vaak gehoor, maar mag feitelijk geen recht meer op ons laten gelden."¹ Rechtvaardigen betekent: rechtvaardig verklaren. "Uit de gemeenschap met Christus ontvangen wij de vergeving der zonden en de toerekening van Christus' gerechtigheid."² Als verandering van status (rechtvaardig i.p.v. schuldig) brengt zij ook een positieve verhouding met God mee: zij is herstel van de relatie als kind van God. De gerechtigheid van Christus wordt ons door het geloof tóegerekend en zó daadwerkelijk geschonken. Ook Calvijn heeft de rechtvaardiging voluit als rechtsterm opgevat.³

Juridische termen zijn niet populair: ze lijken een kille en harteloze sfeer te ademen. Maar hier klinkt de taal van Gods liefde: Hij adopteert ons als zijn eigen, lieve kinderen en erfgenamen. Rechtvaardiging brengt een levende omgang met onze God en Vader met zich mee: van zijn kant en van de onze!

¹ G. Gunnink, *VREDE DOOR VRIJSPRAAK*, p. 48.

² W.H. Velema, *BEKNOPTE GEREFORMEERDE DOGMATIEK*, Kampen 1992 p. 555v; p. 572.

³ Velema, A.W. p. 571.

De sleutel van Rom. 6-8

Pas wanneer je de sleutel van het rechtskader in handen hebt, ben je in staat het geheim van deze hoofdstukken te ontsluiten. Paulus gebruikt continu termen, waarin dat rechtskader meereso-neert. Het gaat over 'doop en dienstplicht'⁴.

⁴ De fraaie type-ring is van G. Gummink, A.W. p. 46. Zie verder aan-tekening 3.

⁵ H.J.D. Smit, Zuidhorn d.d. 18/01/96: 'In Rom. 6 vinden we Gods stappenplan tot le-vensheiliging.' Ik gebruik een band-opname en door Smit verspreide stencils.

⁶ Zo A. Kamsteeg, A. de Ruiter en H.J.D. Smit, in REF., 72/4, 72. Te-recht A.L.Th. de Bruijne: 'ze slaan hier de plank volle-dig mis.', REF., 72/6, 118.

⁷ Andere vertalin-gen bevestigen dat: iustificatur (latijn); von der Herrschaft der Sünde losges-prochen (Zwingli-vert.); rechtens vrij van zonde (Willi-brord).

- In Jezus Christus ben je rechtens overgezet in een nieuwe po-sitie: je dienstplicht aan de zonde en aan zijn wettelijke aan-spraken is opgeheven, terwijl de Geest van Christus zijn claim op ons leven laat gelden en uitwerkt.
- Paulus verwoordt in Rom. 6-8 geen stappenplan, zoals door H.J.D. Smit (in navolging van de Keswick-uitleg) met stellig-heid wordt volgehouden⁵, alsof de heiliging een tweede fase, een hoger 'niveau' is dan 'alleen maar' gerechtvaardigd zijn. Paulus geeft een positiebepaling en beschrijft de twee kanten van een christenleven, die gelijktijdig realiteit zijn: tegelijk rechtvaardige en zondaar (Luther: 'simul justus et peccator').
- wie doet alsof Paulus met die rechtswerkelijkheid ook meteen de feitelijke werkelijkheid beschrijft, veroorzaakt kortsluiting.
- In vs. 8 gebruikt Paulus een toekomstige tijd: 'wij zullen met Christus leven'. Daar kan zeker een gebiedende betekenisnu-ance in meekomen: 'wij moeten nu al met Christus leven. Maar het accent valt op wat ná ons geloof te verwachten valt. Daarbij wil ik vanuit 1 Thess. 5,10 (na Christus' terugkeer 'zul-len wij met Hem leven') graag het zicht op onze toekomst openhouden. De context bepaalt of Paulus hier een 'flitsende' verandering verwoordt of dat hij onze levensdraad van nú ('wij geloven', tegenwoordige tijd!) spant tussen Christus' ver-leden (zijn dood) en Christus' toekomst (zijn terugkeer). Daar-tussen ligt onze levensweg waarop de Geest ons procesmatig eigen maakt wat wij in Christus hebben.

Het blijft voor mij een raadsel hoe sommigen kunnen beweren dat het woordje 'rechtens' via de NBG-vertaling is binnenge-smokkeld.⁶ Dat lijkt mij exegetisch onhoudbaar. Dat kun je ook onmogelijk vanuit de Statenvertaling bewijzen: ook de Staten-vertaling gebruikt de rechtsterm 'gerechtvaardigd van de zonde'.⁷

J.I. Packer over de Keswick-uitleg

In Keswick (Engeland) werden sinds 1875 bijeenkomsten ge-houden van de Keswick-Convention. Zij namen hun uitgangspunt in: het moet voor u vaststaan, dat u dood bent voor de zon-de en levend voor God in Christus. We moeten zoeken naar de vernietiging van ons zelf, zodat het goddelijk leven in ons kan vloeien. Pas als ik passief word, kan God in ons aan het werk. Zo kunnen de krachten van je slechte begeerten daadwerkelijk over-

⁸ Vgl. de kritische bespreking van J.I. Packer, WANDELEN DOOR DE GEEST, Apeldoorn 1996, p. 140-162 (= *Keep in step with the Spirit*, New York 1984).

⁹ WANDELEN, 141.

¹⁰ *Quiëtisme: passief worden voor (rusten in) God*. Zie hst. 3.

¹¹ *Kamsteeg neemt dat kritiekloos over*, hst. 2.

¹² Packer, WANDELEN, 142.

¹³ A. Kamsteeg, ND 15/10/94.

¹⁴ *Kamsteeg ont-kent dat*, zie hst. 3.

wonnen worden. Het was een reactie op zedenverwildering en verloederling aan de ene kant, en wettisch gedrag aan de andere kant.⁸

Packer vindt de uitwerking merkwaardig: in plaats van dit als motief te nemen voor een heilig leven, zoals Paulus doet, roept de Keswick-visie juist op tot geloof. Daar past maar één aanduiding bij: passiviteit. Geloof wordt opgevat "als een doelbewuste, passieve houding." Je moet gewetensvol en volhardend geloven en dat geloof dient elk moment te functioneren om zonde te overwinnen, heilig te leven en verleidingen te weerstaan. Vandaar het motto: heiliging door geloof; niet door inspanningen ('Let go and let God').⁹

Hier vindt Packer de karakteristiek *quiëtisme*¹⁰ op zijn plaats.¹¹ Volgens Packer leidt deze visie tot "een geestelijke en mentale techniek" om een volmaakt leven te leiden. "Hoe zou het ook anders kunnen, wanneer Christus alleen handelend optreedt?"¹²

Tegen deze achtergrond ontdek je probleemloos de overeenstemming tussen W. Nee en de Keswick-uitleg. Duidelijk is dat de suggestie als zouden W. Nee en Packer in de kern gelijk denken¹³, de werkelijkheid geen recht doet. Het startpunt, 'alles in Christus' mag in zekere zin gelijk zijn, in de uitwerking staan W. Nee en Packer haaks op elkaar. De lezer oordele zelf of op dit punt het beroep van Brink en mij op Packer hout snijdt.¹⁴

Plus- en minpunten

Packer noemt een aantal *sterke punten* van deze visie: Het probleem is reëel: iedere zielzorger heeft weet van het tweeslachtige mensenhart. Ook het gevaar van een heiligingsstreven zonder gebed en vertrouwen op God is aanwezig. Terecht wordt benadrukt dat de eenheid van de gelovige met Christus de bron is van onze heiliging. En het gaat over herkenbare mensen: heel wat christenen blijven slap en dor, doordat ze geen ernst maken met hun dagelijkse bekering.¹⁵

Ik sluit me hier graag bij aan. Maar zelfs al zou je dezelfde kwalen signaleren, de volgende vraag is welk medicijn je aanbeveelt. Is de remedie van Keswick, dat via W. Nee en Kamsteeg ons wordt toegediend, wel de goede?

Eerlijkheidshalve, zegt Packer, moet je ook de *keerzijde* belichten: Het Keswick-onderwijs is "in wezen *de volmaaktheid van Wesley*" in iets aangepaste vorm. Kenmerkend is "dat rechtvaardiging en heiliging twee aparte zegeningen zijn." Door de 'heiligingsopwekking' in de negentiende eeuw, werd dit idee "in elk evangelisch denken algemeen aanvaard, met uitzondering van de confessionele lutheranen en calvinisten. En in sommige kringen leeft het nog steeds."¹⁶

¹⁵ WANDELEN, 143.

¹⁶ WANDELEN, 145

Daarbij wordt *Rom. 6 in een vooropgezet schema gewrongen*. "Met de wesleyaanse bril op wordt dit hoofdstuk gelezen als antwoord op de vraag: hóe kunnen we met succes rechtvaardig leven?" Maar in werkelijkheid gaat het om "de tweevoudige vraag óf en waaróm gerechtvaardigde personen de gerechtigheid moeten beoefenen." Dat Keswick *Rom. 6-8* ziet als een instructie om zoveel mogelijk zonder zonden te leven, "was een gevolg van het patroon dat men dit schriftgedeelte oplegde" (...) Deze leer "staat op bijbelse en theologische gronden open voor kritiek."¹⁷

¹⁷ WANDELEN, 146, 147.

¹⁸ Vgl. *DL hst. III/IV art. 11,12.*

¹⁹ J.I. Packer, *KESWICK AND THE REFORMED DOCTRINE OF SANCTIFICATION, Evangelical Quarterly* 27 (1955), 160.166.

²⁰ WANDELEN, 151.

²¹ Packer, *KESWICK* p. 162.

²² *idem*, 163, 166; WANDELEN, 148.

²³ aantekening 1

²⁴ aantekening 2

In de gereformeerde visie is en blijft heiliging een werk van God.¹⁸ Na de mens te hebben bevrijd m.h.o. op gehoorzaamheid, is het "God die die gehoorzaamheid aanwijst, oproept en gebruikt als de manier waarop zijn genadewerk doorgaat." In de Keswick-visie gebruik ik de Heilige Geest (die God mij ter beschikking stelt) om mijzelf te heiligen. *De christen wordt werkgever* en de Geest werknemer.¹⁹ Het hele proces blijft onder jouw controle. Dit is *bijbels onjuist*. "De zaak is duidelijk. De passiviteit, waarvan de quiëtisten denken dat ze de weg vrijmaakt voor de Geest, betekent in werkelijkheid een weerstaan en uitdoven van de Geest."²⁰

Daarbij vindt Packer *de visie op de heiliging oppervlakkig en te beperkt*: heiliging wordt beperkt tot een heiliging van onze daden i.p.v. van heiliging van onze hele persoon. Inwonende zonde blijft wel een naar beneden trekkende kracht, maar wordt overwonnen door de sterkere kracht van de inwonende Geest.²¹ De gereformeerde opvatting dat heiliging een geléidelijke uitroeiing is van onze zonde, wordt afgewezen. Het normale christelijke leven is een leven van een steeds aanhoudende overwinning over zonde. Alles wat minder is dan een complete overwinning is een nederlaag. Zo'n opvatting verheft het werk van de Geest op een manier, die nooit door de reformatoren is voorgestaan. Deze gedachte van een complete overwinning gaat ook ver uit boven wat de Schrift ons belooft.²²

Er zit ook een sterk quiëtistisch element in: pas wanneer ik passief wordt, schakel ik God aan. Hier signaleert Packer *armijnianisme*²³: onze wil staat buiten het werk van de Geest: een mens kan zonder de genade van God in zijn hart 'ja' zeggen tegen God. De zonde beroofde hem wel van de kracht om zo'n beslissing uit te voeren, maar niet van het vermogen die beslissing te nemen.²⁴

Dit medicijn resoluut afgewezen

Al in een veel vroeger stadium heeft Packer zich beziggehouden met deze heilings-visie. In 1952 verschijnt een boek, *SO GREAT SALVATION*, waarin de Keswick-leer wordt beschreven. Packer bespreekt dit boek.²⁵ Zijn oordeel is vernietigend. Keswick biedt een redding aan, die in plaats van 'so great' eerder verzwakkend en verarmend is. Het uitgangspunt is bijbels onjuist en voor God

²⁵ S. Barabbas, *SO GREAT SALVATION*, London 1952. Voor het artikel, zie *hst. I* nt. 31.

onterend. Pelagiaans activisme wordt vervangen door pelagiaans quitisme."

De schrijver van het besproken boek is niet geïnteresseerd in theologie. Hij wil mensen helpen om heilig te leven. Packer reageert: "Pelagianisme is een natuurlijke ketterij van ijverige christenen, die niet geïnteresseerd zijn in theologie." Hij adviseert aanhangers van deze visie, "dat ze hun doel beter zullen bereiken door hun opvattingen te herzien op basis van het Woord van God."²⁶

²⁶ Packer, KESWICK p. 167.

Als pastoraal advies vindt Packer dit onderwijs *desastreus*. "De onwerkelijkheid van de door haar geleerde passiviteit en de verwachtingen die ze wekt met daarbij het nadrukkelijk stellen, dat ieder tekort om de volledige overwinning te behalen geheel en al uw tekort is, werken zeer afbrekend."²⁷ Wie de details serieus neemt, ontvangt geen hulp, maar wordt geruïneerd. Je zou wensen, dat verspreiders van deze visie het pastorale gevaar achter de verkeerde onderdelen zouden herkennen en de visie zouden herroepen. "De waarheid is dat er helemaal geen objectieve rechtvaardiging bestaat voor de invoering van de uitleg van Keswick."²⁸

²⁷ WANDELEN, 152.

²⁸ WANDELEN, 154, 157.

Packers conclusie is: deze Keswick-visie is, vergeleken met de aloude opvatting van de reformatoren, onbevredigend. Zij is oppervlakkig, deprimerend, misleidend en pelagiaans. Al met al vindt Packer de *gereformeerde visie veel grootser en oneindig veel belangrijker* dan dit alternatief.²⁹

²⁹ KESWICK, 166.

Balans

Het mag duidelijk zijn: Packers kritiek op de Keswick-visie verslindt zijn waardering. Merkwaardig genoeg horen we van zijn 20 pagina's lange bespreking bij Kamsteeg vrijwel niets terug, ook niet nadat hij erop geattendeerd was. De beeldvorming wordt scheefgetrokken door een selectieve weergave van Packers visie. Die selectieve weergave lijkt trouwens niet een incident te zijn.³⁰ Maar je móet wel selectief te werk gaan, wil je W. Nee zonder enige reserve blijven presenteren als een volstrekt bijbelse inspiratiebron. In elk geval is het ronduit onjuist om te suggereren dat uit China (via W. Nee) en uit Amerika (via J.I. Packer) dezelfde wind komt overwaaien. Ik vraag me af wat je ertoe brengt zo selectief met je bronnen om te gaan, ook nadat je erop gewezen bent?

³⁰ Zie 'GROEI', jrg. 1 nr. 1: een weergave van Packer op het congres in Houten en een kritiekloze aanbeveling van Watchman Nee staan naast elkaar op p. 4 en 5. Van Packers fundamentele kritiek toen op Nee's mensvisie en uitleg van Rom. 7 geen spoor!

Gegrepen door 'ik in Christus'

Proef ik het verkeerd wanneer ik denk dat de ervaring ('ik zag dat God zijn beloften waarmaakt') de gedrevenheid van Kamsteeg beheerst? Die aangrijpende ervaring bewijst dat deze visie wel de juiste móet zijn: de praktijk laat het zien. De toetsing aan de Schrift en de gereformeerde leer wordt in de praktijk weggedrukt door die emotionele beleving. Theoretisch mag je op eenzijdigheden wijzen, maar in de praktijk krijg je geen voet aan de grond. Je vraagt je af: hoe functioneerde dat geloof in Gods beloften dan vóór die ervaring? Kwam dat geloof (=vertrouwen) pas nádat hij het met eigen ogen had gezien?

Ik gun Kamsteeg de ontdekking van harte: Christus heeft niet alleen onze rechtvaardiging, maar óók onze heiliging verdiend. Als Kamsteeg deze parel onder het stof vandaan haalt en voor ons glans geeft, dan kan hij op mijn bijval rekenen. Ik kan me nog goed herinneren dat op een college over art. 22 NGB het voor mij een eye-opener was dat "Christus ons al zijn heilige werken en verdiensten toerekent, die Hij voor mij en in mijn plaats gedaan heeft." Sindsdien gaat daar voor mij een enorme geruststelling vanuit: ik hoef niet zo nodig perfect te zijn, want de Here Jezus was dat in mijn plaats. Die diepe rust gun ik iedereen.

Blijkbaar kun je ook via je eigen belijdenis ontdekken dat Christus je heiliging heeft verdiend. En zo groeien in geloof. Maar dit element was tot dan toe in mijn beleving niet op de voorgrond aanwezig. Dat kan natuurlijk liggen aan het 'kerkelijk' klimaat. Maar ook aan mijn gebrek aan kennis. Of doordat je in je geloof niet alles tegelijk ontdekt en daar in de loop der jaren in groeit.

Met de ontdekking dat 'ik in Christus' ben en dat 'Christus ook mijn heiliging heeft verdiend' is niks mis. Dat voluit schriftuurlijke uitgangspunt is uitvoerig verwoord in gereformeerde belijdenisgeschriften (N.G.B. art. 22; H.C. zondag 6, 14, 15, 23, 32 en 44 o.a.) en onze liturgische formulieren (m.n. het avondmaalsformulier). Hoe zou het komen dat zo'n element zo weinig tot Kamsteeg en anderen is doorgedrongen?

Zelfbeproeving

Volgens Packer heeft deze visie zoveel invloed, doordat ze iets lijkt te bieden waar heel wat christenen naar verlangen: bevrijding van zonden en een nauwere band met Christus dan ze nu ervaren. Wanneer je voortdurend de nadruk legt op het zondig blijven van een christen, kan een zeker vacuüm ontstaan inzake de hoop op heiliging.³¹ Kamsteeg is geraakt door iets, wat hij naar zijn besef jarenlang gemist heeft. En zijn artikelen vinden veel weerklink.

Hoe komt dat? Is dat te wijten aan het klimaat in onze kerken?

³¹ WANDELEN,
158.

Is onze prediking - onbedoeld - eenzijdig geweest? Hebben we in onze opvoeding misschien te weinig de basisveiligheid bij Jezus Christus laten doorstralen naar onze kinderen: Christus heeft immers ook voor onze kinderen de gehoorzaamheid volbracht: zij zijn met al hun ondeugden en puberale nukken 'in Christus geheiligd'?

Bestaat dat vacuüm onder ons? Is het de hang naar meer Godservaring: je wilt ook méemaken dat God zijn beloften waarmaakt? Is het verlangen naar een hechtere band met God? Gaan misschien veel mensen gebukt onder schuldgevoelens?

32 A.L.Th. de
Bruijne, REF.,
72/7, 139v

A.L.Th. de Bruijne doet een behartenswaardige poging om in kaart te brengen op welke punten de gereformeerde leer mogelijk niet voldoende doorwerkt in onze geloofsbeleving en levenspraktijk:³²

- ook al zeggen we dat Rom. 7 niet de enige werkelijkheid is in een christenleven, zo kan het wel beleefd worden. - sommigen kunnen zich weinig voorstellen bij een levende liefdesband met Christus.
- in plaats van te ademen in de dampkring van de christelijke vrijheid ervaren velen een dwingende omgang met regels en tradities.
- heiliging wordt niet vaak als geschenk ervaren, maar als een eenzame verantwoordelijkheid, als een dubbel moeten: ik moet dankbaar zijn en bovendien moet ik dat zijn uit liefde.
- we komen gemakkelijk in actie maar kennen daarbij zomaar een verschaald bidden om de Geest.
- de wisselwerking tussen geestelijke groei en psychisch functioneren is nog niet erg in kaart gebracht.

Ik vind de signaleringen van De Bruijne heel waardevol. Er is geen reden via zelfverontschuldiging onszelf in slaap te sussen of te doen alsof we alle wijsheid al in pacht hebben.

Ontsporing?

Alleen blijkt in dat verlangen naar geestelijke groei niet hoe vatbaar we nog steeds zijn voor dwalingen van doperse en arminiaanse snit? De aantrekkingskracht zit in het voorgespiegelde effect op onze heiliging. Met het stappenplan als handleiding wordt vanuit 'alles in Christus' uiteindelijk alle aandacht gericht op 'Christus in ons'. Zo treedt je het overwinningseven door de Geest (Rom. 8) binnen. Dan kun je nog wat gaan beleven!³³ Kijk b.v. maar naar de geloofshelden! De ervaringen, die Paulus in Rom. 7 verwoordt, zijn de trieste belevenissen van iemand, die 'uit Christus is gevallen'.

33 CHINA, 57.

De genomen wissel bij Rom. 6 leidt wel tot ontsporing. Wie het onderscheid veronachtzaamt tussen onze rechtspositie in Christus en onze daadwerkelijke situatie, kan immers Paulus'

strijd uit Rom. 7 niet meer plaatsen in het leven van een echte christen. Dat wordt op het rangeerterrein van Rom. 7 wel duidelijk.

aantekening 1 Packer, KESWICK, 166. W. Nee: 'wij moeten voldoen aan alle 4 voorwaarden voor het echte christelijke leven.' (NCL 36). Zie DL hst. 2 VdD 3. De remonstranten: 'het voldoen aan de voorwaarden hangt af van de vrije wil van de mens.' Onze vaders reageerden: 'zij diepen de ketterij van Pelagius weer op uit de hel.'

aantekening 2 Zie DL II VdD 9: de pelagiaanse dwaling van de remonstranten dat 'de genade en de vrije wil samen, elk voor zijn deel, het begin van de bekering tot stand brengen, waarbij de genade niet voorop gaat' wordt vanuit de Schrift resoluut afgewezen.

Aantekening 3 Zonder een uitgewerkte exegese te bieden maak ik een paar kanttekeningen:

- Rom. 6,2: "Naar onze overtuiging geeft de apostel in vs. 2 niet een beschrijving van de vorderingen, die de gelovige op de weg van de bekering heeft gemaakt. Want hoe reëel deze bekering zich ook aftekent in hun leven - het definitief gestorven-zijn voor de zonde is te radicaal dan dat het zou passen op de stand van enig christenmens in deze bedeling. Daarom moeten we vs. 2 zien als een beschrijving van de staat (=rechtspositie) waarin de gelovigen zijn gesteld door God zelf."³⁴ God ziet ons in Christus. Dat gaat terug op zijn toerekening en is zo voluit werkelijkheid. Deze realiteit van dood-zijn voor de zonde door de gemeenschap met Christus is de diepste basis voor het appèl om steeds meer voor de zonde een dode te worden.

- Rom. 6,6: "onze oude mens is meegekruisigd opdat aan het lichaam van de zonde zijn kracht zou ontnomen worden." In het grieks staat een woord, dat slaat op het losmaken van een verbinding, het opheffen van de geldingskracht.³⁵ De slavernij, de geldingskracht van de totalitaire dienstplicht is opgeheven. M.i. verklaart Paulus zich nader in het vervolg: "opdat wij niet langer slaven van de zonde zouden zijn."

- Rom. 6,7: "we zijn rechtens vrij van zonde. Nu je vrijgesproken bent door het geloof, ben je niet alleen vrij van de schuld van de zonde, maar ook van het recht dat de zonde (naar Gods rechtvaardig vonnis) op je liet gelden. Je bent eigendom van een andere Heer: in zijn Geest kun je en moet je ertegen vechten."³⁶ Genadig als Hij is, heeft God ons bevrijd van de aanspraken, die de zonde en de (veroordelende) wet op ons mogen laten gelden.

- Rom. 6,11: Paulus bindt ons op het hart die rechtspositie in Christus in rekening te brengen. Die moet je 'incalculeren': dat geeft al aan dat er meer op de balans in rekening te brengen valt dan alleen deze post (zie hst. 8).

- Rom. 6,18.22; 8,2: 'wij zijn vrijgemaakt van de zonde' zegt Paulus. Hij gebruikt in het grieks een woord dat refereert aan het opheffen van je dienstverband, je betaalplicht.³⁷

- Rom. 7,1-12: m.b.v. het huwelijksrecht maakt Paulus duidelijk dat de verplichting tot trouw vervalft na het overlijden van de man.

- in Rom. 7,13 e.v. zullen we naar mijn overtuiging bij 'wet' niet moeten denken aan de 'wetmatigheid' van de zonde, maar aan het feit dat een wet aanspraken laat gelden en verplichtingen schept. 'Vrij van de wet zijn' impliceert vooral: we zijn niet meer uitgeleverd aan de (aanspraken van de) wet tot onze dood erop volgt.

³⁴ C. Trimp, WOORD, WATER, WIJN, Kampen 1985 p. 37.

³⁵ kat-argeó: buiten werking, buiten gelding zetten. B.v. van een wet. (vgl. Rom. 7,2).

³⁶ G. Gunnink, A., w. p. 49. De Bruijne: "dit slaat niet op de bereijding van de macht, maar van de schuld en de aanspraak van de zonde." REF., 72/6, 118.

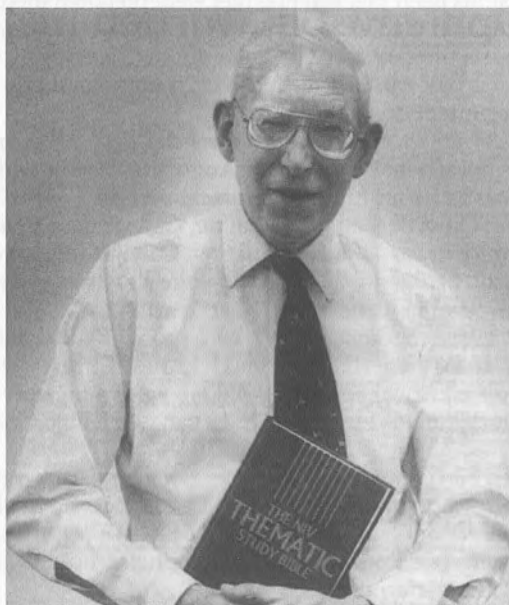
³⁷ eleutheroó: bevrijding van politieke of sociale overheersing en

zo van betaal-
plicht aan een
schuldenaar of
aan de belasting.
³⁸G.Gunnink,
A.W., p. 60v.

• Dat rechtskader blijft ook door hst. 8 heen resoneren. Inderdaad: er is gelukkig meer dan de absolute macht, de totalitaire aanspraken en de wet van zonde en dood. Er is ook leven door de Geest! Gods Levensgeest laat zijn claim op ons gelden³⁸: God zij dank. Heiliging en groeien in geloof maakt Hij mogelijk. Daárom zijn wij zijn schuldenaars (vs. 12), niet van het vlees, maar van de Geest: dat is ons nieuwe dienstverband, waarin de HERE ons in Christus zet. Maar ook dan glijden wij in hst. 8 nog niet het overwinningseven binnen, want het zuchten van Paulus gaat na hst. 7 in hst. 8 onverminderd door (vs. 23)³⁹.

³⁹Packer, WAN-
DELEN, p. 156,
264.

J.I. Packer

6 Het rangeerterrein van Romeinen 7

Op een rangeerterrein komen uit diverse richtingen heel wat sporen aanzetten. Op het terrein moeten de nodige wissels genomen worden en daarna gaan de sporen weer verder naar allerlei bestemmingen. Wie een duik neemt in de geschiedenis van de uitleg van Rom. 7, waant zich op zo'n onoverzichtelijk rangeerterrein. Diverse gedachte-sporen kruisen elkaar, tijdens de exegese neem je een aantal wissels om vervolgens verder te reizen. De genomen wissels bepalen uiteindelijk je bestemming. Bij Rom. 7 is het zelfs sterker: de richting waar je vandaan komt, beïnvloedt welke wissels je neemt.¹

¹ *Mijn gids op dit terrein is H.S. Pretorius, Bijdrage tot de exegese en de geschiedenis der exegese van Romeinen VII (diss.), Amsterdam 1915.*

² Pretorius, 2.

³ ND 121295.

⁴ Vert. A.M. Donner, Goudriaan 1979.

Wie bedoelt Paulus met 'ik'?

In de uitleg van Rom. 7 gaan de wegen vanouds al uiteen bij de vraag: wie heeft Paulus op het oog met de 'ik-figuur'? In hoofdlijnen kun je de volgende sporen onderscheiden.²

- a. Paulus heeft hier een nog niet wedergeboren mens op het oog.
- b. Anderen menen dat de apostel puur over zichzelf spreekt.
- c. Een spoor daartussen: Paulus schetst de ervaring van zichzelf, maar ook van niet wedergeboren mensen of van mensen, die nog onder de wet leven.
- d. Weer anderen zijn van oordeel dat Paulus het heeft over de wedergeboren christen. In Augustinus' spoor volgen alle calvinistische en lutherse reformatoren deze lijn. (De bewering van Ouweneel en Medema, dat Calvijn deze uitleg loslaat,³ is aantoonbaar onjuist. Volgens Calvijns eigen commentaar biedt Paulus in vs. 15 een nadere illustratie van wat de wedergeboren mens uit vs. 14 ervaart!⁴)
- e. Daartussen ontstaat nog een spoor: Paulus denkt zichzelf even los van zijn gemeenschap met Christus. Hij heeft het over zijn zwakkere ogenblikken, waarin hij weer even als natuurlijk mens leeft en de hulp van de Heilige Geest mist.

Een bijna onoverzienbaar spoorwegemplacement! Elke spoorgroep kent de nodige variaties en aanhangers. Nu al is duidelijk dat het vrijwel onmogelijk is bij de exegese een nieuw spoor aan te leggen. Wie Rom. 7 uitlegt, bevindt zich op dit (dogmenhistorisch) rangeerterrein.

De wissels

Ik concentreer me op die sporen, die in Rom. 7 Paulus over zichzelf horen spreken. Wat zijn de argumenten, die worden ingebracht tegen de augustiniaanse verklaring: 'Paulus heeft het over zijn strijd als christen' (in cursief)? En hoe valt dat goed te weerleggen?

1. *De apostel wil alleen maar aantonen hoe groot het verschil is tussen een leven onder de wet en een leven onder de genade.*

Het verweer daartegen is: de bedoeling is geen andere dan de wet te verdedigen: ook al verzet je vlees zich er tegen, de wet krijgt instemming van de kant van de inwendige mens.⁵

⁵ PRETORIUS, 163.

Hier horen we de innerlijke beleving van de strijd tussen de tweeërlei dienstverbanden van hst. ⁶, "Ook als gelovige moet Paulus het niet hebben van de wet, maar van de Geest. Paulus schrijft hier niet over de christen die onder de maat leeft, maar het is hem erom "te doen de wet boven de verdenking te verheffen dat ze zondig en verkeerd zou zijn." Paulus verwoordt zijn onmacht om naar Gods wet te leven. Dat ligt aan hemzelf: hij is verkocht onder de zonde; hier komt zijn daadwerkelijke situatie in beeld. "Hij beleeft vreugde aan de wet van God, maar zo gauw hij probeert daaraan handen en voeten te geven, merkt hij dat er een andere wet tegenin werkt. Zijn oude mens speelt hem parten. De zonde komt niet maar af en toe even op bezoek, zo gauw Paulus' geloof het even laat afweten; maar de zonde wóónt in zijn vlees, d.w.z. zijn persoon zoals die door de zonde is aangetast."⁷

⁶ Aldus Packer, WANDELEN DOOR DE GEEST, p.

⁷ G. Gumink, VREDE DOOR VRIJSpraak, Barneveld 1992 p.57.

De schreeuw om verlossing uit dit ten dode gedoemde bestaan (vs. 25) is een schreeuw om de definitieve bevrijding uit dit lichaam: eschatologisch gekleurd dus (vgl. Rom. 8,23).

2. Een tweede bezwaar: *Het beeld van een christen in Rom. 7 spoort helemaal niet met dat in Rom 6 en 8. Je kun niet tegelijk volhouden dat je voor de zonde gestorven bent en met Christus gekruisigd (Rom. 6,2.6.) en dat je vrij bent van de wet van de zonde (Rom. 8,2) terwijl in hst. 7 gezegd wordt dat Paulus vleselijk is, verkocht onder de zonde, gevangen onder de wet van de zonde en zucht naar verlossing.*⁸

⁸ Zo H.J.D.Smit in Zuidhorn, 18/01/96.

Exegetisch werkt de constructie als volgt: vanuit Rom. 6 en 8 wordt een beeld van de geestelijke mens geconstrueerd: daar spreekt Paulus van een principiële bevrijding van de macht van de zonde. Vervolgens blijkt het beeld van Rom. 7 daar niet in te passen. Conclusie: 'dùs kàn Rom. 7 niet het normale christelijke leven beschrijven.'⁹ Packer beschrijft deze (Keswick)uitleg als volgt: "Zij lazen het (Rom. 7) als een getuigenis van een christen, waarmee het geestelijk niet best was, omdat hij de zonde probeerde te bestrijden in eigen kracht. Ze beweerden dat als iemand door toewijding en geloof het geheim van de heiliging leert begrijpen en Christus door de Heilige Geest op het gebied van verleidingen zijn werk laat doen, hij 'vanuit Rom. 7 doorreist naar Rom. 8'. "¹⁰

⁹ Aldus H.J.D.Smit, Zuidhorn 18/01/96.

¹⁰ Packer, WANDELEN p. 156.

Deze uitleg is behoorlijk voor kritiek vatbaar. "Allereerst staat er letterlijk niet 'vleselijk', maar 'uit vlees bestaande'. Ieder mens is tot aan zijn dood met een voor verzoeking vatbare natuur behept. Ook al heeft God hem uit genade een andere positie toegerekend, daarmee is zijn zondige natuur nog niet verdwenen. En dat ervaart hij aan den lijve."¹¹

¹¹ PRETORIUS, 165.

Paulus spreekt hier over zijn daadwerkelijke toestand, ook al is hij naar zijn status (zijn rechtspositie) een vrij man. Hier ligt de nauwe samenhang tussen het 'rechtens vrij' van Rom. 6,7 en de uitleg van Rom. 7.

Uiterst waardevol vind ik de opmerking, dat Paulus enige distantie inbouwt: "Hij kijkt naar zichzelf vanuit de invalshoek van het vlees, maar laat tussen de regels door merken: je kunt ook nog van een ander kant naar jezelf kijken.. Je 'echte' ik is je identiteit in Christus. Je vlees is 'je vreemde ik'. Calvijn al schreef dat Paulus bewust zo formuleert, omdat hij anders de indruk zou wekken dat er in dit leven niet meer bestaat dan de werkelijkheid van de zonde. Dan zou hij Gods genade in ons beledigen."¹²

¹² A.L.Th. de Bruijne, REF., 72/5, 91v.

3. Derde bezwaar: 'Zuchtend naar verlossing': zo'n angstkreet komt niet van de lippen van een gelovige.

Maar: treedt Paulus dus op als een toneelspeler en is zijn uitroep maar schijn? Wat doe je dan met vs. 26? De verlossing van de zonde, die God in dit leven geeft, is minder dan waarom de ellendige mens in Rom. 7,24 roept. We glijden in hst. 8 niet het overwinningsleven binnen, want het zuchten van Paulus gaat in hst. 8 onverminderd door:¹³ in vs. 23 zegt Paulus dat wij zuchten in de verwachting van de verlossing van ons lichaam. En de Geest zucht met ons mee (vs. 26). Heel Rom. 6-8 krijgt zo een eschatologisch, open eind.

¹³ Packer, WANDELLEN p. 264: "Waar de 'ellendige mens' (Rom. 7,24) naar uitziet, is wat Rom. 8,23 noemt 'de verlossing van ons lichaam'."

4. En als vierde, eeuwenoude tegenwerping: "In Rom. 7 is de Heilige Geest de grote Afwezige."¹⁴

¹⁴ PRETORIUS, 167. Idem, H.J.D. Smit, Zuidhorn 18/01/96.

Mijn vraag is: welke argumenten brengen collega H.J.D. Smit ertoe dat wel te beweren van Rom. 7, maar niet van Rom. 6? Daar wordt de Geest immers ook nergens genoemd? "Dus daaraan mag je geen ver reikende conclusies verbinden."¹⁵

¹⁵ Zie W.H.Velema, GEROEPEN TOT HELIG LEVEN, Kampen 1985, p. 80.

De tracé's

De sporen lopen al uiteen vanaf Augustinus en Pelagius! "Men zal vanzelf inzien, hoe de leer van de zonde de verklaring van dit hoofdstuk beheerst heeft en nog beheerst." Dit zal niet gemakkelijk worden erkend, integendeel; "men geeft voor 'voraussetzungslos', naar den regel der gezonde Schriftverklaring te exegteren. Doch de uitkomst leert anders."¹⁶

¹⁶ PRETORIUS, p. 162.

'Onbevooroordeeld lezen': er is op dit rangeerterrein blijkbaar

weinig nieuws onder de zon. Tijdens een forumdiscussie stelde H.J.D. Smit dat hij niet geïnteresseerd is in de opvatting van autoriteiten als Augustinus, Calvijn, Kuyper, Cranfield, Packer en andere gereformeerde uitleggers, maar alleen in wat Paulus zegt.¹⁷ In de discussie met J. Kamphuis suggereren Ouweneel en Medema dat zij de Schrift onbevooroordeeld lezen en recht doen aan het 'sola scriptura' van de Reformatie. Zij wijzen nog een drietal andere sporen met hun berijders aan, die haaks staan op de opvatting van Kamphuis. Dat mag waar zijn, maar het bewijst helemaal niets. Bovendien stel je de zaken scheef voor, wanneer je verzwijgt dat je zelf net zo goed in een traditie staat en vanuit die traditie Rom. 7 exegetiseert.

¹⁷ Forum georganiseerd door de VGSL 'Franciscus Gomarus' d.d. 16/10/96. Zie ook hst. 10.

¹⁸ Zie ook hst. 4.

¹⁹ *Volgelingen van Socinus (1539-1604), die van de gezonde rede uitging en de leer van de Drie-eenheid loochende.*

²⁰ PRETORIUS, 162.

²¹ PRETORIUS, 167. *Bij de laatste opvatting valt te denken aan Kohlbrugge.*

²² PRETORIUS, 168.

"Nu is het een zeer opmerkelijk verschijnsel, dat van het begin aan alle Anabaptisten,¹⁸ Socinianen,¹⁹ Remonstranten en dergelijke sekten, bij wie het semi-pelagianisme een vruchtbaren bodem vond, in Rom. 7 een beschrijving zagen van den natuurlijke en onwedergeboren mens. (...) Dit verschijnsel is o.i. alleen daaruit te verklaren dat men overeenkomstig het Semi-Pelagianisme het eigenlijk karakter der erfzonde miskent, aan den natuurlijke mens een, zij het ook verzwakte, wilsvrijheid toekent en dit aan de hand van Rom. 7 meent te kunnen verdedigen."²⁰

Door zo'n genade-opvatting stuur je de exegese in een verkeerde richting. "Nu eens heeft men de rechtvaardiging en de heiliging te zeer gescheiden, en de heiliging als een tweede gave beschouwd; dan weer heeft men ze niet duidelijk genoeg onderscheiden, wat weer tot anti-nomisme moest leiden."²¹

De eerstgenoemde ontsporing is voor ons hoogst actueel.

Volmaakbaarheid?

Wie samen met Pretorius het spoor en de ontsporing van de volmaakbaarheidsleer observeert, ontdekt dat zijn taxatie parallel loopt met die van Packer: "Het perfectionisme wortelt in het pelagianisme! Het perfectionisme is min of meer aan alle nomisten (wetticisten) eigen en het pelagianisme is in wezen niets anders dan nomisme. Geen wonder dat allerlei sekten als de Socinianen, de Anabaptisten, de Arminianen enz. de volmaakbaarheidsleer hebben aanvaard. Daartegenover hebben de gereformeerde en lutherse confessies uitgesproken dat de wedergeborenen vanwege de zwakheid van hun vlees in dit leven steeds onvolmaakt en gebrekkig blijven en niet verder komen dan een klein begin van gehoorzaamheid."²²

"In latere tijd schoot de volmaakbaarheidsleer wortel in de vruchtbare bodem van het piëtisme en vooral bij de Methodisten. Het spoor loopt via Wesley, bij wie de heiliging een tweede gave werd ná de rechtvaardiging. Deze tweede weldaad bestaat in een volkomen bevrijding van de zonde en haar smet en kan "nu op dit

²³ PRETORIUS, 169: ogenblik en hier ter plaatse door het geloof worden ontvangen".²³

"Expect it by faith,

expect it as you are
and expect it now."

De overeenkomst
met het 'let go and
let God' van Kes-
wick is frappant.

²⁴ H.J. Boiten,
'Dordt' contra
evangelisch armi-
nisme, in NA-
DER BEKEKEN jrg. 4
nr. 1.

²⁵ Zie hst. 1.

Hoogst belangrijk is, wat Pretorius terecht signaleert: je zondebegrip en je heiligingsleer beïnvloeden je uitleg van Rom. 7. Ik voeg daaraan toe dat meteen daaraan verbonden ook je schepingsleer, je mensbeeld en je genadeopvatting in beeld komen. Alles hangt met alles samen. De artikelen van de gereformeerde leer zijn 'als de schakels van een ketting: wanneer één schakel wordt losgemaakt, valt de hele ketting op de grond.'²⁴ Een verkeerd mensbeeld levert een ander zondebegrip op en dus ook een andere opvatting over de betekenis van Gods genade.²⁵ Zelfs onze belijdenis van de erfzonde, van Gods verkiezing en verwerping komen in geding!

Het gaat hier niet om een geïsoleerde exegetische kwestie. Op dit exegetisch knooppunt komen alle lijnen samen. "Zoveel zij gezegd: de volmaakbaarheidsleer keert het augustinianisme en het calvinisme de rug toe en gaat rechtstreeks tegen de gereformeerde belijdenisgeschriften in." En: het spreekt vanzelf dat perfectionisten in Rom. 7 moeilijk een beschrijving kunnen zien van Paulus na zijn bekering. "Dan zou ervan hun leer niet veel terecht komen."²⁶

²⁶ PRETORIUS, 170.

Losgekoppeld?

Pretorius bekijkt één spoor van dichterbij: Paulus zou zijn persoonlijke ervaring als christen vertellen, maar dan van een moment, waarop hij zich los-denkt van zijn gemeenschap met Christus. Maar dan zegt Paulus elders in de Schrift altijd wat hij zonder Christus wàs en nu dankzij Christus is. In deze opvatting worden de oude mens en de christen gescheiden. De oude mens kan "van nature, d.i. zonder de kracht des Heiligen Geestes, het goede willen en een vermaak hebben in de wet Gods. (...) Het is niets anders dan het semi-pelagianisme weer binnenhalen."²⁷

Dit spoor wordt bereden door W. Nee, W.J.Ouweneel, H.Medema en A. Kamsteeg, A. de Ruiter en H.J.D. Smit. Leg maar eens de volgende uitspraken naast elkaar.

Watchman Nee schrijft: "Wat Paulus hier beschrijft, zou eigenlijk niet de ervaring van een christen moeten zijn. Het probleem van Rom. 7 is, dat de mens in het vlees iets voor God wilde doen. Dan wordt de ervaring van Rom. 7 de uwe. Hoe meer wij ons inspannen om de wet na te leven, hoe meer onze onmacht zich doet gevoelen en hoe meer wij wegzakken in het moeras van Rom. 7."²⁸

Kamsteeg zegt het zo: "Rom. 7 is een voorstadium van Rom. 8. 'Ik, ellendig mens' ben ik zodra ik terugval 'in het vlees'. Pas wanneer ik als rank de wijnstok Christus loslaat, komt aw. 60 H.C. in het vizier: 'nog steeds tot alle boosheid geneigd'²⁹

²⁷ PRETORIUS, p.
180-181

²⁸ NCL, 124v.

²⁹ ND 071095;
vgl. REF. 72/3, 51v.

En Ouweneel en Medema verwoorden het als volgt: in Rom. 7 zie je "een mens, die probeert door zijn eigen inspanningen goed en heilig te zijn en elke keer teruggeslagen wordt door de macht van de inwonende zonde. De ervaringen die hier beschreven worden zijn zeker niet die van het normale christelijke leven, zoals het mag en moet zijn. (...) Rom. 7 en 8 zijn twee levensstijlen, die Paulus radicaal tegenover elkaar stelt en die niet te harmoniseren zijn tot een 'diepe eenheid van het christelijke leven'".³⁰

³⁰ ND 181195.

Andere terreinbezoekers

In mijn opleiding leerde ik, dat een beroep op een gezagsinstantie op zich geen argument is. Wanneer Ouweneel en Medema er op wijzen, dat bij de uitleg van Rom 7 ook bekende namen andere sporen volgen dan Kamphuis, is dat als argument niet doorslaggevend. Temeer niet omdat Kamphuis zich daar al sinds jaar en dag van bewust is.³¹

³¹ J. Kamphuis, *BEGRENSEDE RUIMTE*, Goes 1996, p. 355. Zie ook hst. 4.

Toch wil ik even meeluisteren met wat andere bezoekers van het rangeerterein te zeggen hebben. Niet om gewichtige neuzen te tellen, maar om 'samen met andere (niet-vrijgemaakte!) heiligen' Rom. 7 te lezen.

Zo'n bezoeker is b.v. prof. Cranfield, uit het Amerikaanse Durham. "Met Augustinus, Thomas van Aquino, Luther en Calvijn en een behoorlijk aantal hedendaagse theologen blijven wij trouw aan de visie, dat in deze verzen de christen wordt beschreven." Dat is de enige manier om de tekst recht te doen. "Een strijd, zo ingrijpend als hier beschreven, kan zich alleen maar afspelen waar de Geest van God present en actief is (vgl. Gal. 5,17)."³²

³² C.E.B. Cranfield, *ROMANS. A SHORTER COMMENTARY*, Edinburgh 1985, p. 158.

J.I.Packer wijdt zelfs speciaal een excurs aan zijn terreinverkenning: Rom. 7,12v. staat in de tegenwoordige tijd en geeft Paulus' actuele zelf-kennis als christen weer. Paulus "is zich er pijnlijk van bewust dat zijn verlangen zijn vermogen te boven gaat en daarom verlangt hij vurig naar de toekomstige bevrijding, waardoor de spanning tussen het willen en het bereiken, tussen doelstelling en uitvoering, plan en daad, zal worden opgeheven."³³

³³ Packer, *WANDELEN*, 259v., m.n. 265.

Laten we ook even meelopen met W.H.Velema: het perfectionisme heeft "meestal een nomistische trek. (...) Immers, deze tijdelijke volmaaktheid is toch aan onze gehoorzaamheid te danken. (...) Het perfectionisme heeft geen behoefte aan een verdieping van de kennis van onze zondige aard. (...) Het eschatologisch uitzicht vervaagt. Alle aandacht is gericht op hier en nu, op mijn binnen dit leven te bereiken heiligheid. (...) 'Het lichaam dezes doods' is uitdrukking van de situatie van de gelovigen vóór het einde, het eschaton. (...) We zullen Rom. 7,24.25 moeten verstaan vanuit de eschatologische overwinning, die aan deze tweespalt een einde maakt. Van die overwinning zijn we nu reeds zeker door het geloof in Christus (Rom. 8,38) en niet doordat we nu al

aan de beschreven tweespalt ontheven zijn." In hst. 7 hoor je de interne beleving van de strijd tussen tweeërlei dienst uit Rom. 6,15-23. "Wij vinden het schokkend dat Ridderbos afwijst, dat 7,13-25 de tweespalt in het christenleven tekent, terwijl hij helemaal aan het eind voluit erkent, dat zulk een tweespalt toch in het christenleven voorkomt."³⁴

³⁴ W.H. Velema, *GEROEPEN*, p. 75v; ook voor een korte weergave van Ridderbos' opvattingen.

Ook Berkouwer traceert zorgvuldig de dogmenhistorische sporen en zegt dan: "Het subject van Rom. 7 is (...) de gelovige mens, zoals hij in het geloof - *in Christus* - zichzelf kent. (...) In dit licht staat de militia christiana (de geestelijke strijd, JW), die gevoerd wordt midden in het dagelijkse leven. Het is blijkbaar niet een strijd, die alle spanning en ernst verliest vanuit de overwinning. (...) Er is perspectief in deze strijd, maar alleen in het geloof en in de schuldbelijdenis. (...) Dit beeld treffen we aan in heel de Schrift. (...) Het perfectionisme is een anticipatie op de heerlijkheid, die komt en deze anticipatie leidt onherroepelijk tot nominalisme. De schakel ligt in de 'second blessing'.³⁵

³⁵ G.C. Berkouwer, *GELOOF EN HEILIGING*, Kampen 1949, p. 61v.

De gereformeerde confessie wortelt in Rom. 7

Het is indrukwekkend hoe sterk de gereformeerde belijdenis zijn wortels heeft uitgeslagen in deze klassiek-gereformeerde uitleg. Dat hoeft niet te verwonderen: al in de zestiende eeuw bevonden de gereformeerden zich op dit complexe rangeerterrein. Vanuit de Schrift werd op een evenwichtige en ontspannen manier het bijbelse spoor gekozen.

Ik geef vindplaatsen, waarbij regelrecht naar Rom. 7 wordt verwezen.

- art. 15 NGB ('altijd ontspringt de zonde uit deze verdorvenheid (van onze natuur) als opwellend water uit een giftige bron'); art. 24 en art. 29 (kenmerkend voor christenen is 'dat er nog steeds een grote zwakheid' in hen aanwezig is en hun oude mens met zijn begeerten kruisigen).
- HEIDELBERGSE CATECHISMUS antw. 60 ('ik ben nog altijd uit op elk kwaad.'), 126, 127 en 114 (zelfs de allerheiligsten hebben in dit leven niet meer dan een klein beginsel van gehoorzaamheid.)
- En de DORDTSE LEERREGELS hst. III/IV, art. 5 en hst. V art. 1.2.3: wedergeboren gelovigen verlost God niet van het vlees en lichaam van de zonde. Daardoor zondigen zij elke dag opnieuw en leren zo ook vurig te verlangen naar de volmaaktheid (met verwijzing naar Rom. 7, 24!).

Pretorius zette 80 jaar geleden al het sein op rood: de doperse en arminiaanse uitleg van Rom. 7 staat op gespannen voet met onze gereformeerde belijdenis. De inschatting, dat hier geen con-

fessionele verschillen in geding zijn, getuigt daarom m.i. niet van een diepgaande peiling naar de achtergronden. Ook lijkt het mij een onbegaanbaar spoor dit verschil in uitleg te beperken tot 'een terminologische kwestie' of tot 'een verschil binnen de vrijheid van exegese' en tegelijk vol te houden dat je binnen het kader van de gereformeerde belijdenis blijft.³⁶

³⁶ De m.i. verhul-
lende bewering is
van De Bruijne,
Kamsteeg, De Rui-
ter en Smit,
REF, 72/26, 550v.

³⁷ aantekening 1

³⁸ Over dat 'of-of
schema' hst. 7.

Wie een spanning construeert tussen Rom. 7 en Rom. 8 moet wel die spanning inlezen in de gereformeerde belijdenis.³⁷ Het wordt dan of het één of het ander. Of de 'hand van Christus vasthouden' of los zijn van Hem. Of geneigd zijn tot elk kwaad of ja-gen naar heiliging.³⁸

Terugblik

Het rangeerterrein lijkt in eerste instantie onoverzichtelijk. Maar wie de moeite neemt om de lijnen te traceren, ziet de sporen en wissels duidelijk lopen. Net als in het verleden is het vandaag nog steeds druk op het emplacement. Op aangeven van Kamsteeg e.a. moet een wissel genomen worden. Maar dat is overduidelijk niet de wissel die voert van een exegese die 'lange tijd in de vrijgemaakte kerken de boventoon heeft gevoerd'³⁹ náar de uitleg van een breed, opgewekt christendom. Nee, het is de wissel tussen de klassiek-gereformeerde leer en het doperse spoor. De uitleg van Rom. 7 als 'niet typerend voor het normale christelijke leven' is onthullend duidelijk.

³⁹ Een verslag van
Zuidhorn laat
ruimte voor die
suggesie, ND
20/01/96.

Het terrein nog eens overziend, krijg ik ook mijn vragen.

De doorgaans vriendelijke Velema typeert Ridderbos' uitleg van Rom. 7 als 'ongeoorloofd, schokkend, ondenkbaar, onbegrijpelijk'. Ook Kamphuis ziet Ridderbos de wissel nemen en het spoor oprijden van een 'optimistisch beeld van de gelovige'.⁴⁰ Dat en de dogmenhistorische context rond Rom. 7 is in een gesprek met Kamsteeg en Smit hen ook onder de aandacht gebracht.

⁴⁰ Kamphuis, BE-
GRENSEDE RUIMTE,
355.

Het valt mij op dat daar in de praktijk niets mee gedaan wordt. Waarom toch aangesloten bij de exegese van Ridderbos? Wat is de oorzaak dat toch de wissel genomen wordt naar een doperse en remonstrantse exegese en de klassiek-gereformeerde uitleg op het smalle spoor wordt gemanoeuvreed van 'frustrerend' en 'alles behalve vanzelfsprekend'?⁴¹

⁴¹ De typering
zijn van collega
H.J.D. Smit, Zuid-
horn 18/01/96.

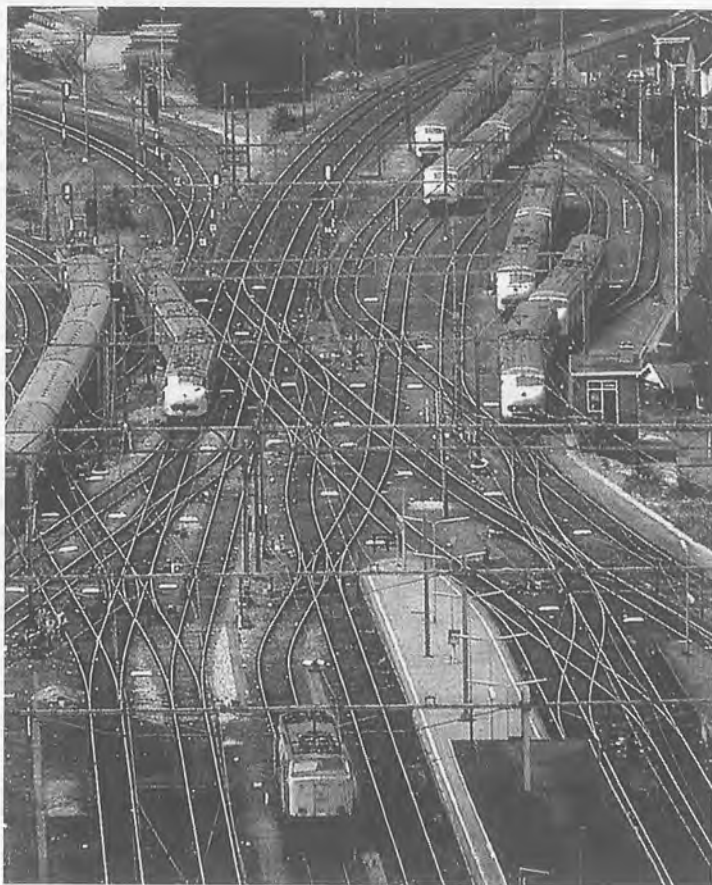
⁴² Kamsteeg houdt
vol dat hij "in
Rom. 7 de mens
herkent die het zelf
wil doen.", Visie,

Ik vraag me ook af waarom wij niets horen over Packers uitvoerige uitleg van Rom. 7. Dan gaat de wissel om: de geroemde Packer wordt haastig naar een zijspoor gedirigeerd om vrije doortocht te verlenen aan Watchman Nee. En dat blijft Kamsteeg hardnekkig volhouden,⁴² ook nadat Packer uitsloot dat beide exegese's te verenigen zouden zijn: "Of Watchman Nee heeft gelijk en dan zit ik fout; of omgekeerd."⁴³

Programmablad
van de EO,
081296. De Bruij-
ne acht het pure
speculatie dat Pau-
lus last had van
steeds terugkerend
wetticisme. Ref.
72/5, 94.
⁴³ Congres, Hou-
ten 070696.

Je kunt niet straffeloos de les van de geschiedenis negeren. Ook niet op het exegetische rangeerterrein van Rom. 7.

aantekening 1 "Je zou kunnen zeggen dat er een spanning zit in onze belijdenissen en formulieren tussen aan de ene kant de verootmoediging en schuldbelijdenis en aan de andere kant geloofsgroei en in Christus zijn. Het is deze spanning die we ook aantreffen in Rom. 6-8." REF, 72/4 p. 74.

7 Feit, belofte en de dood van onze oude mens

De dood van onze oude mens is een voldongen feit, zegt W. Nee. Het enige wat we moeten doen is ons aan die feiten overgeven. Maar wanneer je zo'n uitspraak niet nuanceert, is die even misleidend als aansprekend.

Ik wil uitleggen wat het verschil is tussen een feit en een belofte. Wat heeft dat voor gevolgen voor de dood van onze 'oude mens'. Ik stel de vraag waarom deze misvatting onder ons zo gemakkelijk wortel schiet en in hoeverre de macht van de zonde in ons verleden tijd is.

De patiënt van Luther

Stel, dat een man na een ongeluk met twee gebroken benen in het ziekenhuis belandt. Gelukkig is zijn behandelend arts een uiterst betrouwbaar en bekwaam geneesheer. Na de diagnose zegt die tegen zijn patiënt: 'u moet eerst een paar dagen rust houden, daarna gaan we revalideren. Ondertussen krijgt u medicijnen voorgeschreven. Over een week mag u naar huis. Daarna moet u nog een poosje fysiotherapie volgen, maar u wordt gegarandeerd weer helemaal beter.'

Met dit (aan Luther ontleende) voorbeeld kun je prachtig het onderscheid tussen belofte en feit duidelijk maken.¹ In de toezegging van de arts heeft de patiënt zijn genezing, omdat de arts betrouwbaar en betrouwbaar is. In de belofte is zijn genezing een feit. Maar wanneer die patiënt meteen na dit bericht enthousiast van zijn bed zou springen en roepen: 'ik ben beter!', dan zou hij zich pijnlijk vergissen. De belofte is een feit, maar de vervulling nog niet. Die vervulling wordt de patiënt eigen in de weg van geloof: doordat hij als patiënt zich houdt aan de aanwijzingen van de arts, trouw zijn medicijnen inneemt en de voorgeschreven therapie volgt. Voor de man komt het erop aan elke dag de arts te vertrouwen en vanuit zijn toezegging te leven. Geloof is voor deze patiënt niet zich bewust worden van zijn genezing op dat moment, maar de weg waarlangs zijn genezing werkelijkheid gaat worden.

Tegen deze achtergrond noemt Luther gelovigen tegelijk ziek en gezond. In zichzelf zondaar; maar rechtvaardig in Christus.

¹ Via H. Bavinck, *GEREFORMEERDE DOGMATIEK IV, 4e dr, Kampen 1930 p. 176.*

Feit of belofte?

Het voorbeeld legt meteen bloot op welk punt de visie van W. Nee gevaarlijk ontspoord. Aan feiten kun je weinig veranderen. Een feit neem je voor kennisgeving aan. Op een toezegging reageer je in geloof. Elke dag opnieuw. Zó komt de vervulling. Een belofte vraagt om vertrouwen, om een levende omgang. Want het bezitten van de belofte (genezing) is nog niet hetzelfde als het hebben van de beloofde zaak (compleet genezen zijn).

Wie dus zegt: 'in Christus is mijn oude mens gestorven, dat is een voldongen feit', verwacht een paar dingen.

a. mijn oude mens is *in Christus* gestorven. Zo ziet God mij, in zijn Zoon. Dat betekent nog niet meteen dat mijn oude mens in werkelijkheid al dood is. Mijn rechtspositie is niet identiek aan mijn daadwerkelijke situatie.

b. dit feit komt naar mij toe in de vorm van een belofte, waar ik in geloof mee moet omgaan. Zó wordt in mijn leven steeds meer realiteit wat de HERE mij in Christus toezegt. Ik groei steeds meer toe naar wat ik in Christus ben.

c. Er kan dus nog heel wat tijd overheen gaan voordat ik in werkelijkheid bereik, wat in Christus al mijn geloofswerkelijkheid is. De belofte gaat in vervulling in de weg van geloof. Het is een wég, een route, waarop je met God wandelt aan de hand van zijn belofte. Daarop sterft mijn oude mens steeds meer af en groeit mijn nieuwe mens steeds verder op. Totdat in mijn sterven of bij de terugkeer van de Here Jezus mijn zonde definitief afsterft en de nieuwe mens volgroeid is: compleet genezen dankzij de trouw en de bekwaamheid van de 'arts'.

Daarbij is er onderscheid tussen de verschillende beloften. Wanneer je stelt dat je het onderscheid belofte en werkelijkheid bij de heiliging precies zo moet gebruiken als bij de rechtvaardiging, nuanceer je te weinig tussen beide. Alsof door te geloven in beide gevallen de vervulling van de belofte ook meteen realiteit wordt.² "De Bijbel laat zien dat er tussen beide ook onderscheid is. God geeft je rechtvaardiging als een telkens weer helemaal aanwezige rechtswerkelijkheid in de gemeenschap met Christus. Maar je heiliging is in gemeenschap met Christus een weg van navolging. Het ligt niet alleen aan je onvolmaakte geloof, maar het is ook Gods beleid om je niet ineens alles toe te eigenen."³

² Ook hier zijn Kamsteeg, De Ruiter en Smit volgelingen van W. Nee (zie hst. 1), REF., 72/4, 73
³ Repliek van De Bruijne, REF., 72/6, 118. Zie ook hst. 8

Vrijgemaakt erfgoed?

a. Het proces van toeëigening.

Opvallend genoeg komen dezelfde vragen aan de orde als tijdens de Vrijmaking: doet God bij de doop een aanzegging of een

toezegging? Deelt Hij mee dat je kind van God bent (waarbij we de al aanwezige wedergeboorte en geloofskiem veronderstellen)? Of geeft de HERE je de toezegging dat je in Christus geheiligd bent, maar vereist 'leven in het verbond' een reactie van geloof en bekering?⁴

⁴ Zie J. Kamp-huis, *EEN EEUWIG VERBOND*, Haarlem 1984, p. 71v.

⁵ Zo Kamsteeg, zie hst. 3.

Inderdaad hebben we in de tijd van de Vrijmaking geleerd dat je de hand op Gods beloften mag leggen, omdat die vast en zeker zijn.⁵ Maar we hebben juist afgeleerd dat met het gelovig omhelzen van de belofte meteen ook de vervulling realiteit is. De Geest neemt de tijd om ons eigen te maken wat wij in Christus hebben. We zijn het daarin eens met onze Christelijke Gereformeerde broeders.

Ik vind het bij elke doop weer geweldig hoe het doopformulier de lijn trekt van de doop náár het moment waarop wij volkómen rein een plaats ontvangen temidden van de gemeente der uitverkorenen. De ontvangst van die belofte is nog niet hetzelfde als het in bezit nemen van de beloofde zaak.⁶ Onze christelijk gereformeerde broeders attenderen ons daar terecht op. Bij W. Nee raakt de toeïgening van het heil in gedrang. Zoveel tijd als de Geest voor die toeïgening wenst te nemen, zoveel ruimte mogen wij ook Gods kinderen gunnen om zich het heil eigen te maken. Zonder dat je daarmee laksheid of onverschilligheid goedpraat.

⁶ W.H. Velema, *De kerk, in: 1944 en vervolgens*, Barneveld 1984 p. 82.

Het identificeren van de belofte met de feitelijke werkelijkheid is wellicht een ontsparing, die juist op vrijgemaakte bodem gemakkelijk wortel schiet. "Het verbaast mij niet dat Watchman Nee bij jullie zo aanslaat. Jullie zijn geneigd van een belofte de afkondiging van een feit te maken, een mededeling van de stand van zaken." zei een Christelijke Gereformeerde broeder. Even afgezien van de vraag of de broeder gelijk heeft, je mag je inderdaad afvragen in hoeverre dat onderscheid tussen belofte en vervulling in de geloofsbeleving ons altijd helder voor ogen staat.

Opvallend genoeg kiest W. Nee een soortgelijk spoor. En Kamsteeg, Smit e.a. nemen graag als passagier plaats in deze trein: 'de dood van je oude mens is een feit.' Hier komt onze spiritualiteit in beeld: leven vanuit de belofte! Maar tegelijk ook ruimte laten voor de Geest, die procesmatig uitdeelt wat Christus voor ons heeft verworven. De toeïgening van het heil is nog geen voldoende feit. Wie verwerving en toepassing in elkaar schuift, veroorzaakt pastorale problemen. Het doperse heiligingsidealisme levert een anders gekleurde spiritualiteit op: let maar eens op de pijnlijke gevolgen voor de patiënt van Luther, wanneer die deze vergissing maakt.

b. Belofte en eis.

Er zit nog een andere 'vrijgemaakte' adder onder het gras. In de beleving van velen bevat Gods belofte vooral zijn vergeving, onze rechtvaardiging in Christus. Maar onze dankbaarheid, dat is

vooral òns werk, òns heilig moeten tegenover God, ònze reactie op zijn verlossingsactie. Hoe vaak je vanuit zondag 32 daar ook tegen preekt, het misverstand blijft hardnekkig zitten.

"Onze levensheiliging komt helemaal mee in Christus' bevrijding. We belijden in zd. 32 en art. 24 NGB dat we niet zelf voor onze heiliging zorgen. Christus redt ons zo volmaakt, dat zijn Geest ook je leven verandert.

Toch beleven kerkleden dit vaak anders. Ze zien vergeving als een geschenk van Christus' genade en de heiliging als ons antwoord uit dankbaarheid. De Heilige Geest 'helpt je daarbij'. Er zijn er die dat beleven als een dubbel moeten: ik moet Gods wil doen en bovendien moet je het ook nog doen uit liefde of dankbaarheid, anders heeft het geen waarde. Met zo'n dubbel moeten voel je je aan jezelf overgelaten: eenzaam vastgepind op je verantwoordelijkheid. In deze zin kan ook het woordpaar 'belofte en eis' uit ons doopformulier losraken uit het kader waarin het bedoeld is en een eigen leven gaan leiden. De belofte is dan Gods vergeving en de eis dat wij Gods geboden gaan doen. Deze versmalling klopt niet.

Alles wat God ons toezegt, zegt Hij ons in Christus toe. Zo hoort ook de heiliging bij Gods belofte. Hij doet het in je. De 'eis' is niet: leef jij nu maar goed uit dankbaarheid, maar: neem ook je heiliging in Christus aan, vertrouw dat Hij het in je doet en pak zo je eigen verantwoordelijkheid op. Tegen deze achtergrond geloof ik dat we de broeders Kamsteeg, De Ruijter en Smit moeten waarderen als zij zo sterk benadrukken dat ook de heiliging meekomt in Christus en dat je geloofsovergave aan Christus altijd beslissend blijft in de praktijk van het nieuwe leven."⁷

⁷ A.L.Th. de Bruijne, REF. 72/2, 141

Ik herken die waarneming van De Bruijne. Dat kun je bij preken over Gods geboden misschien zelf helder voor de geest hebben. Maar wanneer je dat niet steeds expliciet maakt, blijft een gemeente toch zomaar met het gevoel zitten dat het leven naar Gods geboden òns werk is. In onze beléving wordt de concrete heiliging losgekoppeld van Gods toezegging dat Hij ons zal heiligen door de Geest van Christus. Correctie van die beleving is heilzaam.

Toch kan ik me niet aan de indruk onttrekken dat de betrokken broeders daarbij niet loskomen uit het verkeerde dilemma. Hoezeer ook benadrukt wordt dat de heiliging teruggaat op Gods belofte, toch is de eerste aanzet jÓuw actie. Pas wanneer wij ons overgeven, kan de Geest aan het werk. De ontsporing van Watchman Nee e.a. sluit naadloos aan bij de scheefgroei in onze beleving. De correctie wordt niet op het goede fundament neergezet. En dus komt de opbouw opnieuw scheef te staan.

Is onze oude mens al dood?

Wat versta je onder onze 'oude mens'? H.J.D Smit omschreef hem als volgt. "De oude mens, dat is de mens zoals die b.v. in Am-

sterdam heel veel rondloopt. Mensen die steevast kiezen tegen God. Die God negeren of niet met God te maken willen hebben. Of God geen plaats geven in hun leven, want waar heb je God voor nodig? Die kiezen voor zichzelf. Mensen die zo leven, dat is de oude mens: die kiest tegen God. Paulus zegt nu: die oude mens i.d. gelovige is dood. Die is met Christus aan het kruis gespijkerd en daar een kwade dood gestorven.⁸

⁸ Zuidhorn d.d.
18/01/96

Dat klinkt aannemelijk. Maar verwacht Smit hier niet de mens, die naar het vlees lééft, met de oude mens in de gelovige? Men lette goed op wat hier gebeurt. Via zo'n typering heb je je aardig snel van de oude mens afgemaakt. Het beeld werkt vervreemdend: ik herken mezelf daar helemaal niet in, zo wil ik ook niet zijn. Met zo'n suggestieve beschrijving heb je de oude mens al buiten jezelf geplaatst. De oude mens is iets van vroeger. Er wordt een scheiding geconstrueerd tussen 'oude mens' en je 'vlees' uit Rom. 7.

Deze vroegrijdige moord op de oude mens roept vragen op: wat doet Smit met de tegenwoordige tijd van Ef. 4,22.24: heiligen en gelovigen in Efeze worden opgeroepen permanent hun oude mens af te leggen en de nieuwe aan te trekken? Hoe hanteer je zondag 33 van de catechismus: het afsterven van de oude mens is volgens onze belijdenis een proces, dat je hele leven doorgaat? Hoe zie je dan de relatie tussen jÓuw oude mens en wat op Golgotha is gebeurd? En hoe ligt de relatie tussen de nieuwe mens en de oude?

Bij deze visie stelt W.H. Velema kritische vragen: "wie is voor die oude natuur verantwoordelijk? Toch het 'self' van de mens, t.w. het 'new self'?" Onduidelijk blijft "hoe deze oude natuur met het 'new self' verbonden is en omgekeerd! (...) Wij menen dat deze antropologische onderscheiding meer vertroebelt dan verheldert. De problematiek van oud en nieuw in één hart is antropologisch en terminologisch niet doorzichtig te maken." Velema vindt dat op deze manier tekort gedaan wordt aan het totaliteitskarakter van het 'simul justus et peccator'.⁹ Deze vragen van Velema trefen ook de visie, die Smit en Ouweneel voorstaan.

⁹ W.H. Velema,
BEKNOPT GERE-
FORMEERDE
DOGMATIEK, p.
595.

In het kader van deze brochure voert het te ver om de vraag te beantwoorden, maar ik stel de vraag of hier niet een heel ander type rechtvaardiging wordt geïntroduceerd: de 'pneumatische' werkelijkheid wordt omgezet in een soort 'fysieke' rechtvaardigheid.¹⁰ De ons toegerekende gerechtigheid wordt in feite een in ons wonende gerechtigheid. Deze opvatting "keert bij alle bestrijders van de reformatorische leer terug. Alwat men tegen de leer van de toegerekende gerechtigheid inbrengt, laat zich zakelijk zo samenvatten."¹¹

¹⁰ W.H. Velema,
Aan Christus ge-
lijkvormig, Kam-
pen 1988, p. 75v.

¹¹ H. Bavinck,
GEREFORMEERDE
DOGMATIEK IV,
p. 196.

In elk geval heeft de gereformeerde geloofsleer al eeuwenlang de oude mens, ons zondige vlees en onze zondige natuur nauw

¹² Vgl. Packer, *Houten*

07/06/96: 'Mijn vlees, dat is mijn oude ik, 'my old self'.

¹³ C. Gunnink, *VREDE DOOR VRIJSPRAAK*, p. 49 en 57.

verwant gezien?¹² "Onze oude mens, dat zijn wijzelf, zoals wij geboren zijn als slaven van de zonde. Mijn vlees, dat is mijn persoon, zoals die door de zonde is aangetast."¹³ Het onderscheid is niet eenvoudig helder te krijgen. M.i. wordt met de woorden 'vlees', 'zondige natuur' en 'oude mens' aangeduid dat ook een echte gelovige nog steeds een bron is, die zonde produceert, waaraan hij ook daadwerkelijk handen en voeten geeft. Alle termen bekijken de zondige mens vanuit een verschillend gezichtspunt.

De bron gedempt?

¹⁴ Kamsteeg, *De Ruiter en Smit*, REF., 772/3, 53.

Wanneer je je oude mens dood verklaart, is die bron van zonde weg. Je 'vlees' bevat nog "oude gewoonten, herinneringen aan vroeger, angst voor eigen bestaan, zelf proberen, los van Christus leven."¹⁴ Het is de geur van een bezoeker, die in jouw huis een zware sigaar heeft zitten roken. De bezoeker is allang vertrokken. Maar de geur blijft helaas nog tijden hangen.

¹⁵ Zo stelt hij opneert *Ouveneel dat in GELOOFSEKERHEID*, p. 88.

¹⁶ *AMERIKA*, p. 71 en 75.

Dat heeft natuurlijk consequenties. Wie echt in Christus leeft, mag in zich geen oude mens meer kennen, die present is en actief! "Als u zegt dat u elke dag moet vechten tegen de 'oude mens', dan zeg ik u dat u tegen een lijk vecht."¹⁵ Geen wonder Kamsteeg zegt: "wat een perspectief: zo vol zijn van alles, dat er in mij geen plaats meer is voor iets anders. Als een spons eerst olie heeft opgezogen, kan zij in vuil water worden gegooid, zonder dat de spons iets van het vuil zal opnemen. Dat is pas levensheiliging."¹⁶ Als geestelijk mens ben je niet meer geneigd tot alle kwaad.

De ware aard van deze heiliging komt hier tevoorschijn: het hogere niveau komt pas binnen bereik wanneer de oude mens in ons eerst weggexegetiseerd en zo vroegtijdig geëxecuteerd wordt. Een aantrekkelijk perspectief, zo lijkt het. Sterker: dat is het ook. Alleen: het zal ons gegeven worden ná dit leven.

Daarom zal de praktijk ook leren dat die oude mens nog helemaal niet dood is. Zijn verzet blijkt veel taaier en zijn stuip trekkingen zijn veel heftiger dan ons lief is. Wie voorgespiegeld krijgt dat zijn oude mens feitelijk al dood is, zal hem in de praktijk steeds weer moeten terugduwen. Want dat mag er niet meer zijn. Tenzij je uit Christus bent gevallen, terug in het vlees.

Deze visie maakt arm. Dat terugduwen van de oude mens is een troostelozer bezigheid dan het laten afsterven, zodat langzaam maar zeker ruimte vrijkomt voor de nieuwe. Er zit weinig perspectief in. En je wordt teruggeworpen op jezelf en eigen geloofskracht. Ten diepste hangt het van jouw overgave aan de feiten af, hoever je komt.

Tegelijk kan daar ook zomaar een triomfalistische houding in meekomen: zonde is alleen nog maar 'inwonende' zonde, je vlees.

¹⁷ Zie hst. 5.

Via een tegenactie heeft de Geest je oude natuur gepasseerd.¹⁷ Vanwege je nieuwe identiteit in Christus ben je daar als geestelijk mens niet meer voor verantwoordelijk en dus niet op aanspreekbaar. Dat zijn toch 'in Christus' de feiten?

Hier komt het *overgeestelijk karakter* van deze opvatting bloot te liggen.

Macht en macht is twee.

¹⁸ Kamsteeg, De Ruiter en Smit, REF. 72/3, 52.

¹⁹ Volgens VAN DALE'S GROOT WOORDENBOEK DER NEDERLANDSE TAAL.

²⁰ Kamsteeg, De Ruiter en Smit combineren dat met elkaar, REF. 72/26, 552.

²¹ Art. 15 NGB. Pretorius had gelijk: je zondeopvatting bepaalt je uitleg van Rom. 7.
²² aantekening 1
²³ aantekening 2

"Wanneer Paulus schrijft dat een mens in Christus vrijgemaakt is van de macht van de zonde, dan bedoelt hij dat de krachten van de zonde in ons verleden tijd zijn; onze onmacht is voorbij en de zonde heeft ons niet meer in zijn macht."¹⁸ Deze overtuiging kun je alleen maar staande houden dankzij een dubbelzinnig gebruik van het woord 'macht'. Macht betekent niet alleen *vermogen, kracht*, maar ook *heerschappij, wettelijk gezag of wettelijke bevoegdheid*.¹⁹ In de bijbel is het woord 'macht' vrijwel altijd weergave van bevoegdheid (grieks: exousia). Wanneer zonde geen wettelijke bevoegdheden meer heeft in ons leven, wordt daaruit afgeleid dat dus ook zijn werkkraft, zijn vermogen om het ons lastig te maken is verdwenen. Ten onrechte: je gebruikt wel hetzelfde wóórd, maar met een dubbele betekenis. Het lijkt me niet toevallig dat dit staande gehouden moet worden door een overlijdensverklaring van onze oude mens, een afgezwakte uitleg van het 'rechtens vrij zijn van zonde' en een andere exegese van Rom. 7 dan de klassiek-gereformeerde.²⁰

'De macht van de zonde is voorbij' betekent naar mijn overtuiging: de duivel en de zonde hebben geen recht van spreken meer. Maar de dunamis, de kracht, de dynamiek van de zonde is nog geen verleden tijd. Als de HERE je als kind adopteert, heft Hij genadig de claim van de zonde op ons leven op. Maar naast de zuivere bron, waaruit de Geest liefde voor God en onze naaste laat ontspruiten, hebben wij nog steeds een andere bron in ons: de verdorvenheid van de erfzonde in ons, waaruit de zonde ontspringt als opwellend water uit een giftige bron.²¹

Hier zit in het leven van de echte christen de strijd tussen vlees en Geest. Wie aangesloten wordt op Christus, weet: 'zonder Hem kan ik niets doen'. Maar dat is beslist niet hetzelfde als: als ik aangesloten ben op Christus kan ik alles aan, 'doordat Christus mij kracht geeft'.²² Alsof je hart geen vuile bron meer is, wanneer je maar vanuit de feiten in Christus leeft.²³

Bevrijding van dienstplicht; niet van werkkraft

Het is opmerkelijk hoe sterk deze nuancering wordt bevestigd

door de DORDTSE LEERREGELS hst. V art. 1 en 2: "degenen die God naar zijn voornemen roept tot de gemeenschap met zijn Zoon en door de Heilige Geest wedergeboren doet worden, verlost Hij wel van de tirannie en slavernij van de zonde. Maar Hij verlost hen in dit leven niet helemaal van het vlees en het lichaam van de zonde. Daardoor zondigen zij in hun zwakheid elke dag weer."

In het oorspronkelijke latijn staan dan de woorden 'dominium' (heerschappij, eigendomsrecht) en 'servitus' (dienstbaarheid, verplichting tot onderdanigheid). De LEERREGELS sluiten dus naadloos aan bij bovengenoemd onderscheid tussen 'wettelijke bevoegdheid' en 'werkkracht'. De bevrijding van de 'macht' van de zonde wordt getypeerd als een opheffen van onze dienstplicht aan de zonde. Maar God bevrijdt ons niet helemaal van het vlees en lichaam van de zonde. Niet helemaal. Dat is wat anders dan: helemaal niet. Wie dat er in de praktijk van maakt, doet tekort aan de aanpak van de HERE en aan het werk van zijn Geest. Maar wie ervan maakt dat de 'kracht' van de zonde al is lamgelegd, als je maar gelooft, schiet door.

Dan grijp je vooruit op het beleid van God. Het is de HERE die naar zijn welbehagen die bron van zonde en de werkkracht ervan in dit leven nog laat zitten. Of moet je toch zeggen dat dat vooral je eigen schuld is? Een kwestie van gebrek aan geloof?

aantekening 1 Let erop dat Paulus dat niet vol bravour vooraf, maar pas achteraf zegt, als hij alle ellende en verzoeking achter de rug heeft. Paulus kan over zijn belevenissen ook heel andere tonen aanslaan, vgl. 2 Cor. 4,7v.

aantekening 2 Zoals Kamsteeg suggereert, ND 15/10/94: "Liefde is de motor achter onze levensheiliging. Met iets anders slaag ik er misschien in de uitwendige zonden van mijzelf en van mijn kinderen binnen aanvaardbare grenzen te houden. Maar mijn en hun innerlijk (hart) is en blijft dan een vuile bron."

8 Beleid van God of eigen schuld?

Is het de HERE die naar zijn welbehagen die bron van zonde en de werkkraft ervan in dit leven nog laat zitten? Of word je als gelovige met je zonde terugverwezen naar jezelf: het is gebrek aan geloof? Dus puur eigen schuld. Ik ben bang voor het laatste en geef daar een paar illustraties van. Daarachter probeer ik een verzwegen vooronderstelling bloot te leggen. Tot slot: wat is in deze dingen 'ware vroomheid'?

Geneigd tot elk kwaad?

Keer op keer komt tot uiting dat onze 'neiging tot alle kwaad' er eigenlijk niet meer mag zijn. Dat wordt ook ingelezen in zondag 23 H.C.: "als ik niet in Christus blijf, dan komt antwoord 60 van de catechismus in het vizier: 'nog steeds tot alle boosheid geneigd'."¹ De aanklacht van het geweten komt van de lippen van een gelovige, die 'uit Christus gevallen' is. "Vrede met God is absoluut, volmaakt en daarom uniek. Vrede met God betekent dat je geweten je niet meer aanklaagt; het bloed van Jezus heeft immers je hart schoongewassen."²

¹ ND 07/10/96.

² ND 18/01/96.

*Idem W. Nee, zie
Ist. 1.*

Nu is er inderdaad geen veroordeling meer voor hen die in Christus zijn (Rom. 8,1). Maar betekent dat ook, dat de stem van ons geweten zwijgt? Ik zou Kamsteeg en anderen in overweging willen geven dat de strekking van antw. 8 H.C. een andere is. Wanneer wij door de Geest van God opnieuw geboren worden, verdwijnt wèl het onvermogen om goed te doen: de Geest creëert een nieuwe, zuivere bron. Maar de neiging tot elk kwaad, de giftige bron, onze oude mens, is daarmee nog niet verdwenen. Christus' Geest brengt mij ook steeds scherper mijn oude mens in beeld. Dàt brengt zondag 23 onder woorden: de Geest brengt mijn geweten tot spreken om mij dan tot rust te brengen bij mijn Heiland: er is wel een aanklacht, maar geen veroordeling voor hen die in Christus Jezus zijn.

Rusteloos heen en weer

Blijkbaar bestaat bij Kamsteeg het christenleven uit een soort op-en-neer beweging: je bent in Christus, je valt eruit (terug in het

vlees) en je moet door je over te geven aan de feiten weer in Christus zien te komen. De echte, geestelijke christen zou niet meer geneigd zijn tot alle kwaad en heeft geen last meer van de aanklacht van zijn geweten. En wie dat wel heeft? Die krijgt te horen dat hij is uitgevallen en losgeraakt van de wijnstok Jezus Christus.

Dat komt op mij over als een onrustig en onbarmhartig gejojo met Gods kostbare kinderen! Ze worden heen en weer geslingerd tussen ellende en verlossing. Ik heb juist van jongsaf aan geleerd dat ellende, verlossing en dankbaarheid niet drie opeenvolgende stadia waren, maar in ons christenleven gelijktijdig aanwezig zijn. Maar hier krijg je toch weer fases.

Vervolgens wordt het normale christenleven rooskleuriger voorgesteld dan het in werkelijkheid is. Op dit punt ervaart De Bruijne een verschil met Kamsteeg, De Ruiter en Smit.³ "Zij spreken over de praktijk van dat nieuwe leven op een overwinningstoon. Ik ben 'dood' in Christus en dus is in beginsel elke zonde te doden. Ik ben 'levend' in Hem en dus ligt in beginsel heel het nieuwe leven binnen mijn bereik. Dat dit in de praktijk nog niet zo is, komt alleen door mijn onvolkomen geloof, waardoor ik het vaak toch weer zelf wil doen. Maar hoe meer geloofsovergave, des te meer wint mijn nieuwe leven. Het 'normale', christelijke leven is in de 'winning mood', een juichende overwinnende stemming."⁴

⁴ aantekening 1

Volgens mij spreekt de Bijbel veel meer in een toonzetting van strijd. Je bent in Christus meer dan overwinnaar, maar feitelijk ontplooit de zonde nog veel kracht. Ik ben bang dat de broeders de strijd tussen oud en nieuw te weinig benadrukken en zo een 'idealistische' verwachting scheppen van de groei in heiliging. Als oude en nieuwe mens niet gelijktijdig aanwezig zijn, maar elkaar opvolgen in een 'twee-fasen-structuur', kleurt de ootmoedige kennis van je oude mens te weinig de toon waarop je spreekt over de praktijk van het nieuwe leven."

Teruggeworpen op jezelf?

Alles wordt op de kaart gezet van gelovige overgave aan de feiten. De radicale en onbarmhartige uitspraken van Ouweneel zijn in dit verband veelzeggend: "want dat u valt, is niet de schuld van uw zondige natuur, dat is niet te wijten aan het feit dat u 'nu eenmaal' tot uw dood een arme zondaar blijft. Nee, het is uw schuld!"⁵ Ook Kamsteeg, De Ruiter en Smit kiezen dat spoor. Zelf ontkennen zij dat. "Paulus wil ons juist afhelfen van dat eeuwige geploeter in eigen kracht. Hier komt het op aan: wij zullen ons in geloof telkens weer richten op onze verbondenheid met Christus. Over 'op jezelf teruggeworpen' gesproken! Neen! Op Christus geworpen."⁶

⁵ aantekening 2

⁶ REF., 72/4, 73.

De bedoeling klinkt sympathiek. Maar de uitwerking maakt

duidelijk dat je wel degelijk naar je eigen geloofskracht wordt terugverwezen. Ik geef twee voorbeelden.

Wanneer verhoort God mijn gebed?

Ds. A. de Ruiters schreef een artikel over gebedsverhoring: "wanneer verhoort God mijn gebed en wanneer niet? Als de vraag fout is, zegt God: 'Nee'. Als het tijdstip fout is, zegt God: 'Rustig aan'. Als u fout bent, zegt God: 'Je moet eerst nog even groeien.' Pas als de vraag goed is, het tijdstip goed en je bent zelf goed, dan zegt God: 'ja!'"⁷ Veel schriftgegevens komen aan bod rond verkeerde gebedshoudingen, niet beleden zonden, niet ingewilligde vragen e.d.

⁷ 'GROEI', Magazine voor geestelijke vorming en oproep tot verlevendiging, jrg 1 nr. 1.

Als poging om in ons gebedsleven de zelfbeproeving te stimuleren, begrijp ik de bedoeling. Maar een catechisant reageerde spontaan met: 'nee hè, dan verhoort God mij nooit.' Die voelde blijkbaar precies aan wat er aan mankeerde. Ondanks alle teksten staat het in een arm kader. Nergens klinkt door 'dat wij deze vaste grond hebben dat God, al zijn wij (èn onze gebeden) dat niet waard, ons om Christus' wil zeker wil verhoren.'⁸ Ik mis de belofte 'dat God mijn gebed veel stilliger verhoord heeft dan ik in mijn hart voel dat ik dit van Hem begeer'.⁹ Nergens wordt gezinspeeld op het vertroostende gezichtspunt, dat wij soms 'niet weten wat bij bidden zullen naar behoren, maar dat 'de Geest zelf voor ons pleit met onuitsprekelijke verzuchtingen'.¹⁰ Pijnlijk mist dat onze gebrekkige gebeden ingebed worden in het werkoverleg van Vader, Zoon en Heilige Geest. Jezus Christus, die als onze Middelaar bij God ook tijdens mijn gebeden voor mij pleit, komt niet in beeld. En evenmin dat ook leren bidden een activiteit is van de Geest van Christus, die ons ook bij dit voornaamste van onze dankbaarheid geleidelijk aan ('hoe langer hoe meer') vernieuwt. Alles wordt opgehangen aan de kwaliteit van de vraag, het tijdstip en jezelf. Dat alles moet eerst in orde zijn, pas dan verhoort God. Schrijnend genoeg ontbreekt hier Gods vertroostende belofte van verhoring in Christus. Uiteindelijk word je dan toch teruggeworpen op jezelf?

⁸ HC. antw. 117.

⁹ HC. antw. 129.

¹⁰ Rom. 8,26.

Immuun voor de duivel?

Een tweede voorbeeld. Kamsteeg schreef een artikel over de duivel en zijn verleidelijke suggestie, dat geluk los verkrijgbaar is.¹¹ Een jongeman is al meer in de greep gekomen van zonde, van aanvechtingen en twijfel. Hij was niet op zijn hoede geweest en had misschien wel nooit gehoord dat zijn strijd moest beginnen bij Christus' overwinning. Stap voor stap had hij de duivel ruim-

¹¹ ND 13/01/96.

te gegeven. Via gestimuleerde gedachten en via gedragingen was er een bolwerk van verkeerde gewoonten ontstaan. Toch kan zo'n bolwerk worden geslecht. Hoe? Je moet begrijpen wat satan doet als hij je verleidt. Je moet ook beseffen dat zonde bij uitstek het instrument is waarmee hij een wig drijft tussen mij en God. Strijd tegen zonde is daarom voor alles een strijd voor geloof. Je kunt de duivel ook te serieus nemen. Hij is slechts een gevallen engel: schepsel t.o. Schepper, nederlaag t.o. overwinning. Van hulpeloosheid is geen sprake. En dus: "waar een tekort aan geloof is, volgt de zonde. Die jongeman moet geloven dat God hem in Christus alle dingen zal schenken. Jonge man, als Christus terugkomt op de wolken..., zal Hij bij jou dan nog geloof vinden?"

Natuurlijk horen we veel goede opmerkingen: over de tactiek van de duivel, over de diverse invalspoorten in ons leven, over leven vanuit Christus' overwinning. Toch houd ik grote moeite met het kader. Van het artikel gaat onmiskenbaar de suggestie uit dat je immuun kunt zijn voor aanvallen van de duivel. De duivel hoeft geen greep op je te krijgen, wanneer je maar vol geloof bent en beseft dat hij slechts een gevallen engel is etc.

Zo kom je wel in een heel andere sfeer terecht dan waar Christus ons via de vijfde bedde in neerzet: 'wij zijn van onszelf zo zwak dat we geen moment kunnen standhouden. Wil ons toch sterken door de kracht van uw Geest, zodat wij in deze geestelijke strijd niet het onderspit delven, maar altijd krachtig tegenstand bieden, totdat wij *uiteindelijk* de volkomen overwinning behalen'. Hetzelfde strijdrumoer klinkt op in de Dordtse Leerregels.¹² In onze belijdenis is niets te merken van die al te triomfantelijke toon. En evenmin van dat beeld van satan als 'maar' een schepsel.

Kamsteeg roept het beeld op van: je zou immuun moeten zijn voor satans aanvallen. En het kàn ook! Aan het slot wordt deze jongeman in een geestelijke wurggreep genomen: "zal Christus bij hem wel geloof vinden, als Hij terugkomt?" Immers: waar een tekort aan geloof is, komt de zonde.¹³ De jongen wordt wel degelijk teruggeworpen op zichzelf. Op zijn geloof. Zei Kamsteeg ook niet: 'Een ding is zeker: het ligt in ieder geval niet aan de HERE?'¹⁴ In het verlengde hiervan wordt jongeren voorgehouden dat het ook een leugen van satan is dat een bepaalde onheiligheid toch wel nooit uit ons leven zal verdwijnen.¹⁵

"Blijkbaar bestaat er een blinde vlek voor de mogelijkheid dat de vrucht van de Geest en de praktijk van de zonde tegelijk actueel kunnen zijn."¹⁶

De verzwegen vooronderstelling

Ik proef bij dergelijke redeneringen vaak een verzwegen vooronderstelling: alsof wij ons al perfect en elke seconde kunnen

¹² Hst. V art. 2,3 en 4.

¹³ Luc. 18,8 wordt compleet uit zijn verband gerukt, zie hst. 9.

¹⁴ CHINA, 56.

¹⁵ A. de Ruiter, ND 05/02/96. Ik vraag me af hoe je dat kunt rijmen met H.C. antw. 5, 36, 56, 89, 114, 115 en 127 als ook D.L.

V art. 1.2.3.

¹⁶ De Bruijne, REF, 72/5, 93.

¹⁷ Het woordje 'werkelijk' wordt tussengevoegd door Kamsteeg.

¹⁸ Zie hst. 2.

¹⁹ Kamsteeg houdt dat vol tot in 1997, ND 15/03/97.

²⁰ Zie hst. 5, aantekening. Ook de NBG-vertaling van Rom. 6,11 ('het moet vaststaan') lijkt me niet trefzeker.

²¹ Zie mijn UTR-ZIEN NAAR JEZUS, Barneveld 1996, p. 80, 115.

²² "We moeten dus nooit gaan geloven in ons eigen geloof, niet enige vastheid daarin gaan zoeken, ons niet afvragen of ons geloof wel goed genoeg en groot genoeg is. Zo kunnen we nooit enige vastheid vinden." C.G. Bos, in GELOVEN EN BELIJDEN 2, Groningen 1978, p. 30.

overgeven aan Gods beloften. Keer op keer klinkt dat bij Kamsteeg door. "Stromen van levend water zullen uit uw binnenste vloeien." Dit zei Hij van degenen die *werkelijk* in Hem geloven zouden.¹⁷ Alleen als wij *werkelijk* bang voor onszelf worden, dan zullen we...¹⁸ Voortdurend wordt het woordje 'echt' gebruikt: de echte gelovige..., als je nu maar *werkelijk*...¹⁹

Volgens mij wordt hier een ècht geloof verward met een volmaakt geloof. Deze visie is gebouwd op de veronderstelling van een volkomen geloof. Dat beïnvloedt zelfs de weergave van teksten. Kamsteeg geeft Rom. 6,11 weer met: je moet het 'rotszeker geloven'. Dat lijkt mij onjuist. Daar komt de suggestie in mee dat, wanneer je maar rotsvast gelooft, je rechtswerkelijkheid in Christus de enige realiteit wordt waar je nog mee te maken hebt. Maar Paulus zegt dat je je positie in Christus moet 'incalculeren'. Er staan kennelijk nog andere posten op de balans.²⁰

Dat volkomen geloof lijkt mij te hoog gegrepen. Beter gezegd: dat is teveel vooruit gegrepen. Ook in ons geloven, in het vertrouwen van de HERE God komen we niet verder dan een beginsel. Achter dat onvolkomen geloof kunnen allerlei oorzaken zitten. Psychische, jeugdervaringen, religieuze. De belangrijkste reden is m.i. dat onze schaamte tegenover God in dit leven niet volmaakt zal verdwijnen. Door onze zonde durven wij niet meer open en bloot er te staan zoals we zijn. Schaamte zit veel dieper en breder dan alleen op het seksuele vlak. Dat werkt door in de communicatie tussen mensen. Dat zie je ook terug in onze omgang met God.²¹ Wij durven ons soms nauwelijks aan Hem toe te vertrouwen. Ook onze gehoorzaamheid aan het eerste gebod ('alleen God vertrouwen') zal in dit leven, beschamend genoeg, beperkt blijven.²² Ook daarin is en blijft Christus mijn gerechtigheid. Voor elke avondmaalsviering belijden we dat: 'ik heb nog geen volkomen geloof'. Ook in de maat van ons (echte!) geloof moeten we steeds weer, zelfs wanneer wij de leeftijd van tachtig jaar mogen bereiken, terugvallen op Christus: in Hem is ons geloof volmaakt geworden. En ook dat 'volkomen geloof' van onze Heiland wordt ons bij Hem aan tafel 'toegerekend... en zó geschonken'.

Ons gebrek aan liefde en overgave aan God komt in de catechismus aan de orde n.b. in het kader van onze ellende! Wij kunnen in dit leven God niet liefhebben met héél ons hart, héél ons verstand, héél onze ziel en àl onze krachten. Ik ben niet vol van God: dat typeert onze ellendige situatie en onze schuld. Wanneer je bij je heiligingsstreven ervan uitgaat dat we dat stadium gepasseerd moeten zijn en die eis wel haalbaar is, leg je een ondraaglijk zwaar juk op de schouders van Christus' schapen. Wie veronderstelt dat gelovigen zich volmaakt kunnen overgeven aan de feiten en zo 'vol zijn van God', grijpt vooruit op de heerlijkheid.

Frustrerende ervaring.

Wie een profielschets van de echte christen ontwerpt vanuit deze vooronderstelling, ontkomt niet aan overspannen verwachtingen. Zo'n heiligingsstreven schiet door naar heiligingsidealisme.

Illustratief is hoe elementen uit de belijdenis vervolgens een herinterpretatie ondergaan. De 'allerheiligsten' uit zondag 44 H.C. en de 'geloofshelden' uit de Schrift of uit Amerika worden vergeleken met een torenhoge wolkenkrabber. "Zo'n immens gebouw maakt op God misschien niet zo'n grote indruk, maar wel op mensen die aan de voet ervan staan en er tegenop kijken."²³ Dat beeld werkt suggestief, maar staat wel haaks op de bedoeling van de catechismus. Elke allerheiligste, waar je misschien huizenhoog tegenop kijkt, blijkt, gemeten aan de wet van God en bij het kruis van Jezus Christus, nog maar net 'in aanbouw' te zijn. Het vernieuwingsproces van de Geest is in 'beginsel' zichtbaar, maar nog een heel eind verwijderd van een compleet 'vernieuwd mens van God'. Ook geloofshelden blijken helemaal niet zulke 'torenhoge wolkenkrabbers' te zijn. Het bouwproject komt net van de grond!

Voortdurend hameren op meer geloof kan zelfs een averechtse uitwerking hebben: je bemoedigt en troost mensen niet, maar maakt ze krampachtig en jaagt ze op. Een frappante illustratie daarvan vormt James Packer als student.

Hij beschrijft zijn ervaringen later: "Als pastoraal advies is de Keswick-leer ronduit desastreus." De beste manier om dat duidelijk te maken vindt Packer om zijn worsteling als student (in de derde persoon) te vertellen, die hij als pas bekeerde in 1945 en 1946 beschreven heb. "Zijn verwarring was als volgt: zijn leraren hadden hem verteld dat het mogelijk was een staat te bereiken waarin men aanhoudend de overwinning op de zonde zou behalen. Het werd voorgesteld als een staat van vrede en kracht, waarin de wedergeboren, met de Heilige Geest vervulde christen, ervoor bewaard zou worden om in zonden te vallen en ertoe aangezet werd dingen voor God te doen waartoe hij anders niet in staat zou zijn. Om die staat te bereiken moest men zich overgeven en toewijden aan God... (...) Maar al zijn pogingen brachten hem geen stap verder - hij bleef een onvolwassen en met zichzelf overhoop liggende jongeman, die zich pijnlijk van zichzelf bewust was; die iedere dag als een puber zijn dagelijkse strijd leverde met zijn verlangens en opwellingen van ontevredenheid en frustratie...het leek erop dat hij nog mijlenver verwijderd was van dat met kracht vervulde overwinningsleven dat sommige christenen zouden genieten.

Wat moest hij doen? Hem was voorgehouden dat het enige wat hem afhield van zo'n gelukkig leven was (...) dat hij niet bereid was zich volledig aan God over te geven. Alles wat hij dus kon doen was zich steeds weer opnieuw aan God toevertrouwen en zichzelf zo diepgaand onderzoeken om na te gaan of er misschien toch ergens nog dingen waren die

²³ *De broeders Kamsteeg, De Ruiter en Smit, REF., 72/4, 72.*

hij niet had overgegeven en die deze zegen misschien in de weg zouden kunnen staan, dat hij er naar van werd. Het gevoel dat hij voortdurend de boot miste en zijn verbijstering waarom dat gebeurde werd zo hevig, dat hij er nog maar nauwelijks mee kon leven." Op een gegeven moment las hij iets dat zijn redding werd. Hij ontdekte dat waarnaar hij zocht een dwaallicht was. "Een kind dat zich ooit gebrand heeft, is bang voor vuur en nog steeds voelt hij haat tegen de wrede en kwellende onwerkelijkheden van een overdreven heiligingsleer."²⁴

²⁴ J.I. Packer,

WANDELEN, 152.

Deze ervaring heeft blijkbaar een diepe indruk gemaakt op Packer: "Here I have rather strong feelings." Congres Houten 07/06/96.

De vervulling van Gods belofte zal alleen al vanwege ons gebrekkige geloof in deze bedeling nooit ten volle werkelijkheid worden. Ook dat gebrekkige geloof valt onder het beleid van God. Wanneer Christus zijn kerk met zijn Geest vervult en in ons woning maakt, doet Hij dat juist om ons vol te maken (Ef. 1,23). Pas wanneer zijn rijk in volmaaktheid doorbreekt, zullen wij compleet vol zijn van God en Hem kunnen liefhebben met héél ons hart, héél onze ziel, héél ons verstand en al onze krachten. Ongeremde, complete overgave aan Jezus Christus zal de HERE ons nu dit leven toedelen: dan zal God alles zijn in allen (1 Cor. 15:58; zondag 48 HC).

Rusten in het beleid van God

Dat beleid van de HERE kan vragen oproepen. Waarom brengt de HERE niet een grotere groei en heiliging binnen ons bereik? Wat wil Hij met die levenslange worsteling in ons leven bereiken? Bastingius, een leerling van Calvijn reageert op die vraag: 'de Here wil zo ons inzicht in de zonde verdiepen en ons er steeds meer van laten schrikken. Zo groei je in verwondering en in dankbaarheid voor je redding. Ook oefenen we ons in geloof: je gaat steeds meer roemen in de Here! Het is ook heilzaam om bewegen te blijven met anderen: wanneer zij in zonde vallen, hoef je ze niet uit te lachen of aan de schandpaal te nagelen.'²⁵

²⁵ HIEREMIAM

BASTINGIUM,

Verclaringe op den catechisme der Christelijke Religie, heruitgegeven F.L.Rutgers, Amsterdam 1893, bij zondag 44.

Dat 'groeien in Christus' kreeg ook in de 16e eeuw al de aandacht. Maar dit groeiproces verloopt anders dan in de doperse groeibeweging. Het is groeien in de diepte: in ellendekennis. Het is groeien naar achteren: naar Christus en zijn verzoening toe. Het is ook groeien naar boven: de Geest leert ons steeds meer voor de zonde te sterven en voor God te leven. Het is ook groei naar voren: totdat wij na dit leven het doel, de volmaaktheid bereiken. Door deze aanpak brengt God ons steeds meer onder de indruk van onze schuld, van onze hardnekkige zonde en van ons kleingeloof. Opdat wij steeds meer gaan roemen in zijn genade. Zo wordt Christus steeds groter in je leven. Beleid van God of eigen schuld? Je hoeft die twee helemaal niet tegen elkaar uit te spelen!

De in ons midden geïmporteerde doperse heiligingsvisie heeft ten diepste moeite met de aanpak van de HERE: je wilt meer bin-

nen handbereik krijgen dan Hij je in dit leven toedeelt. Hier openbaart zich het vooruitgrijpen op de heerlijkheid. Geen wonder dat hier trekken van het perfectionisme zichtbaar worden: "geen behoefte hebben aan verdieping van kennis van onze zondige aard; het eschatologisch uitzicht vervaagt; alle aandacht is gericht op het hier en nu, op mijn binnen dit leven te bereiken heiligheid."²⁶

26 W.H. Velema,
GEROEPEN TOT
HEILIG LEVEN,
Kampen 1985, p.
75.

Juist wanneer je in de heiliging wordt teruggeworpen op je eigen geloofskracht, loop je het grote risico los te raken van Christus. Wie van de rechtvaardiging een eerste fase van het stappenplan maakt, moet in de tweede fase steeds meer op eigen benen kunnen staan. Maar onze benen zijn nog veel te zwak om die weelde te kunnen dragen.

Een kwestie van vroomheid: groeien in Christus.

Mag een kind van God dat zonder enige spijt constateren: het is Gods beleid om mij in dit leven niet hogerop te laten groeien dan een klein begin van gehoorzaamheid? Mag je onverschillig constateren dat je 'maar een arme zondaar blijft'? Ik vermoed dat hier een essentieel punt zit in de huidige discussie. En voor onze beleving.

27 A. Kamsteeg,
ND 06/10/95.

Regelmatig wordt dat tegen elkaar uitgespeeld: "geloven wij nog echt wat de Schrift ons belooft over groei in heiliging? Of slaan wij onszelf met machteloosheid door eenzijdig te benadrukken 'dat ik geneigd ben tot alle kwaad'?"²⁷ Blijkbaar is het 'of-of'. Dat dilemma komt regelmatig terug. "Je zou kunnen zeggen dat er spanning zit tussen aan de ene kant verootmoediging en schuldbelijdenis en aan de andere kant in Christus zijn."²⁸

28 aantekening 3

Volgens mij is dat een onvruchtbare tegenstelling. Kennelijk bestaat er geen oog voor dat er ook sprake kan zijn van 'en - en': èn nog steeds een vuile bron, waardoor je geneigd bent tot elk kwaad èn een nieuwe bron van de Geest, waaruit nieuw leven ontspruit.

29 Kamsteeg, De
Ruiter en Smit,
REF., 72/4, 74.

Hoe ga je met die concrete strijd van elke dag om? Moet een christen in dat spanningsveld zijn weg vinden via de doperse bewegwijzering? Onder de bedreiging dat anders "frustratie of grijze matheid het gevolg is"?"²⁹ Ik geloof het niet. "Er zijn mensen die zeggen dat je als christen steeds beter wordt en dat je langzamerhand wat omhoog klimt op de geestelijke schaal. Je loopt het gevaar dat we weer een geestelijke meetlat aangelegd krijgen, aan de hand waarvan anderen gaan bepalen of wij er wel zijn. Dan krijg je weer gradaties in het christen-zijn. Maar je wordt door het geloof geen betere christen. Calvijn zei: groeien in geloof betekent dat je steeds beter ziet hoe ver je achterblijft bij wat God van je vraagt."³⁰ Die spanning lost zich naar mijn overtuiging alleen

30 H.J. Selder-
huis, ND
18/11/95.

maar op in een levende omgang met onze Here Jezus Christus.

³¹ Packer, *Houten* 07/06/96: "Natuurlijk wordt berouw vertraagd, blijft het onvolkomen en moet berouw groeien, omdat je nog steeds je 'oude ik' niet compleet achter je gelaten hebt."
³² D.L. hst. V art. 2.

Het gaat om onze innerlijke houding. De catechismus haalt in zondag 44 mensen naar voren, die zich tot God bekéérd hebben.³¹ Die verlangen ernaar om naar alle geboden van God te leven. Zonder eigenmachtige selectie. Zij ondervinden dat 't moeilijk is en vinden reden genoeg om zich voortdurend voor God te verootmoedigen en hun toevlucht nemen tot de gekruisigde Christus. En zij gaan dan ook steeds meer het vlees doden door de Geest der geboden en zich oefenen in een God-vrezend leven.³²

In zd. 44 wordt doorgevraagd naar onze bevinding, naar onze omgang met die strijd tussen vlees en Geest. De spanning lost op 'in Christus'. Zijn Geest maakt mij eigen wat ik in Hèm heb: de vergeving van mijn zonden en de dagelijkse vernieuwing van mijn leven. Totdat ik na dit leven volkomen rein een plaats ontvang temidden van de gemeente der uitverkorenen. Dat vereist een echt en levend geloof en een levende omgang met mijn Heiland Jezus Christus. Een echt geloof. Maar een echt geloof is nog geen volmaakt geloof.

Ik vind het altijd weer barmhartig en mild, wanneer de gereformeerde belijdenis en onze formulieren niet de maatstaf leggen bij wat in onze heiliging al zichtbaar en meetbaar haalbaar moet zijn. De vraag is wat we ten diepste willen.

Ook C. Trimp geeft daar stem aan: "Wanneer de 'totale wil' van onze God ons verbiedt een compromis te sluiten met de realiteit van ons gebrekkig functioneren in de praktijk - wat blijft er dan over van de concrete wedergeboorte van ons leven? Welke ruimte hebben we dan nog? Drijft deze wetsprediking ons niet tot de onrust van het perfectionistisch streven of tot de moedeloosheid van het voortdurend falen? Slaat het 'alles moeten' niet om in 'niets meer willen' (het vruchteloze 'of-of'-dilemma, JW)? Het is de oude vraag van de Catechismus (vr. 114). En het antwoord op die vraag spreekt ons niet alleen van het kleine begin van gehoorzaamheid. Ons leerboek zegt ook, met een beroep op Rom. 7,22 ('want naar de inwendige mens verlustig ik mij in de wet van God'): het volbrengen van Gods geboden wordt - 'om te beginnen' - op deze wijze in het leven van de nieuwe mens gerealiseerd, dat hij 'met een *ernstig* voornemen niet slechts naar sommige, maar naar alle geboden van God begint te leven. Ursinus richt zich hier tegen het perfectionisme van de Dopers. 'Een ernstig voornemen, dat is blijkbaar in ons bestaan de wortel van het nieuwe leven, het afscheid aan de degeneratie en de eerste uitstraling van de wedergeboorte. Dus zullen wij onszelf in de persoonlijke en collectieve zelfbeproeving dáárop moeten toetsen - ook terzake van onze roeping in Gods kerk op aarde. Wat willen wij - uiteindelijk - met ons leven voor Gods oog? Willen wij wel worden door de Geest wat wij in Christus zijn? Willen wij echt ontvangen van de Geest, wat wij in Christus hebben? Behoort de eendracht van de kerk ook tot het heil, dat ons toegeëigend moet worden? Het is de vraag naar onze vroomheid, ook in ons kerkbesef. De

vraag naar ons kerkbesef (en naar onze totale levensheiliging, JW) blijkt samen te vallen met de vraag naar onze vroomheid - wellicht tot verrassing van velen."³³

³³ C. Trimp,
REF. 70/24, 443.

Het gaat erom wat ons diepste voornemen is, onze levensrichting. En onderweg mag de strijd tussen vlees en Geest, met alle vallen en opstaan, gevoerd worden vanuit het geloof dat je in Christus overwinnaar bent. In Christus. Wij blijven hier leven in geloof; nog niet in aanschouwen (2 Cor. 5,7).³⁴

³⁴ Vgl. J.W.Maris: "Dat blijft dan ook de maat van het geloofsleven. Daar groeit het niet bovenuit. Bij Murray doet het dat wel." *Idem*, W.H.Velema, AAN CHRISTUS GELIJKVORMIG, p. 76.

aantekening 1 Een voorbeeld: "Het besef dat een gelovige elk moment in Christus eeuwig geliefd is, geeft een zo intens geluk, dat pijn, problemen, verdriet en spanning uiteindelijk niet de overhand krijgen." A. Kamsteeg, ND 15/10/94. Ik zou als pastor niet graag in schrijvende situaties met zo'n boodschap aankomen.

aantekening 2 W.J. Ouweneel, GELOOFSZEKERHEID, p. 90 (2x), 91 en 93: "Dat is uw eigen, domme schuld! Dat is omdat u geen gebruik maakt van de voorraadschuren van Gods genade en de kracht en werkzaamheid van de Heilige Geest. Dat is uw verantwoordelijkheid en van niemand anders." "Wie het na een aantal jaren nog altijd niet lukt, moet zich diep schamen voor God." (94)

aantekening 3. A. Kamsteeg, A. de Ruijter en H.J.D.Smit, REF. 72/4, 74. W.J. Ouweneel hanteert dezelfde vruchteloze tegenstelling: "Maar wee uw gebeente als u zegt: 'Zie je wel, we blijven toch altijd maar arme zondaars tot aan onze dood.' Nee, het is uw schuld!" Het alternatief is het overwinningsleven: "Die Heilige Geest is een geweldige kracht in ons. Daar moet je gebruik van maken. Dan zal je niet zondigen." GELOOFSZEKERHEID, Vaassen 1996, p. 91. Het is of - of.

Watchman Nee

9 Hoe ga je om met de Schrift?

¹ ND 06/10/95.

Herhaaldelijk vraagt Kamsteeg om zijn visie te toetsen aan de Schrift: "geloven wij nog echt wat de Schrift ons belooft?" De vraag is klemmend. Wie het met deze heiligingsvisie oneens is, gelooft blijkbaar niet ècht wat de Schrift belooft.

Ik verbaas mij erover dat hier de gereformeerde belijdenis buiten beeld blijft. Waarom zouden we niet toetsen óók aan de gereformeerde belijdenis? Niet omdat die een gezagsinstantie náást de Schrift vormt, maar omdat we toch de overtuiging hebben dat de drie formulieren van eenheid de Heilige Schrift in alles getrouw naspreken? Dat mag dan in een gereformeerde krant ook royaal gezegd worden.

Maar de vraag op zich is dringend en legitiem: wat zegt de Schrift? In dit hoofdstuk wil ik eerst twee algemene opmerkingen maken. Daarna zal ik bij enkele concrete teksten nagaan hoe de Heilige Schrift wordt gehanteerd.

Een opdracht garandeert niet de uitvoering.

Denk u in dat één van mijn kinderen van nature erg slordig is. Herhaaldelijk heb ik geprobeerd dat bij te sturen: 'ruim je kamer op!'. Op een dag zeg ik tegen hem: 'ik vind dat je vanaf nu elke dag je kamer keurig netjes moet houden. Elke dag ga je opruimen. Ik wil die troep niet langer zien.'

De opdracht is duidelijk. Maar wie daaruit de conclusie trekt dat dus de opdracht ook trouw uitgevoerd wordt en de kamer elke dag een fantastisch opgeruimde aanblik vertoont, zit er naast. Dan heb je te hoog gespannen verwachtingen. Wie vanuit de opdracht concludeert tot daadwerkelijke uitvoering, vergeet dat slordigheid wel eens veel hardnekkiger kan zijn dan je lief is.

Bij de beeldvorming van het leven in de nieuwtestamentische gemeente worden nogal eens zulke onlogische conclusies getrokken: alsof de opdrachten het normale christelijke leven weerspiegelen. Zo weigert Kamsteeg "te geloven, dat alle oproepen van de apostelen om heilig te leven in feite boter aan de galg gesmeerd zijn."² "Als u werkelijk de stem van Christus hebt gehoord..., dan trekt u uw oude menselijke natuur als oude kleren uit..., dan wordt uw denken grondig vernieuwd..., dan wordt u een heel nieuw mens (Ef. 4,20-24)".³ Wie de tekst erbij neemt ontdekt, dat

² A. Kamsteeg, ND 06/10/95.

³ AMERIKA, p. 55v.

hier een appèl (gemotiveerd vanuit het hebben leren kennen van Christus) wordt omgebouwd tot een constatering. Mits je aan de voorwaarde voldoet.

Ik geloof evenmin dat de Geest in de bijbel boter aan de galg smeert: 'heel de Schrift is door God geademd en nuttig om te onderrichten, te verbeteren, te weerleggen en op te voeden in de gerechtigheid' (2 Tim. 3,16). Maar dat is niet de vraag waar het om gaat. Want ik geloof evenmin dat je die oproepen zó moet interpreteren, dat je uit de oproep afleidt dat de verwerkelijking al een feit is. Moet je juist niet het tegendeel concluderen?

"Juist het feit dat Paulus aan wedergeboren christenen deze opdrachten geeft, zegt dat de werkelijkheid van hun christelijke leven er helemaal niet altijd zo uitzag. Dat is erg en moet je steeds weer naar Christus drijven en brengen tot schuldbelijdenis, vernieuwing, strijd en groei.⁴ Dat is niet 'abnormaal' in die zin, dat je het van christenen na hun bekering niet meer zo sterk zou verwachten. De werkwoordsvormen duiden vrijwel altijd op een proces: steeds weer en zo steeds meer. Christen zijn is alles in Christus hebben. Toch leidt dat niet tot een ongestoorde uitbloei ervan. Urgenter dan rustige uitgroei van het nieuwe is vooralsnog de verdedigingsoorlog tegen de macht van het oude (Ef. 6). Die toon van strijd zet ook het Onze Vader. Wat betreft je heiliging vindt Jezus het urgenter dat je inbidt tegen de dagelijkse verzoeking dan dat je bidt om vordering en groei. Het geeft te denken dat christenen uit de doperse traditie, die vaak optimistisch spreken over groei in heiliging, het Onze Vader soms niet meer van toepassing achten: het zou een gebed zijn voor de periode vóór Pinksteren."⁵

Bovendien wordt daarbij het beeld gemakkelijk vertekend. "Neem Petrus. Zo echt menselijk. Hij zou dit en dat zelf wel eens doen. Petrus volgde zijn eigen impulsen. Maar pas toen hij zijn leven helemaal uit handen had gegeven - 'U wéét dat ik u liefheb' - kon Christus echt met hem aan het werk. De Geest had Petrus levend gemaakt. Anderen zouden hem brengen, waarheen hij niet wilde."⁶ Dat voor dat moment van overgave (Joh. 21,15v) de Geest van Christus allang in Petrus aan het werk was en hem tot een resolute geloofsbelijdenis bracht (Mt. 16,16) en dat Petrus daarna nog knap last had van zijn eigenzinnige oude mens (Gal. 2,11v), blijft buiten beeld.

Wie zo, via de opdrachten van de apostelen of een selectief beeld van hun leven, een beeld van het normale christelijke leven construeert, creëert te hooggespannen verwachtingen van onze heiliging. Samen met een ontspoorde exegese van Rom. 6-8⁷ en de kortsluiting tussen belofte en vervulling wordt dat een riskante combinatie.

⁴ Vgl. hoe zondag 44 H.C. de wet laat functioneren in het leven van een echte christen.

⁵ De Bruijne, REF., 72/6, 119; vgl. hst. 1.

⁶ CHINA, 52.

⁷ Zie hst. 5 en 6.

Christus is Overwinnaar

Het is onjuist om vanuit een appèl of een belofte te concluderen tot de verwerkelijking daarvan. In een heel aangrijpend artikel gaat Kamsteeg in op wat er gebeurde tijdens een begrafenis. Kamsteeg is diep getroffen door de uitroep van de vader op de begraafplaats: 'Jezus is Overwinnaar.' Hij hoopt dat daar aanwezige ongelovige studenten daardoor tot nadenken worden gezet. De toepassing van Kamsteeg is: 'zie je wel, God maakt zijn belofte tot heiliging waar! Daar tóont de Heilige Geest zijn grote kracht!'⁸

⁸ A. Kamsteeg,
ND datum.

Bij die toepassing maak ik een paar kanttekeningen.

Christus is Overwinnaar! Aan deze rechtswerkelijkheid mag je je in geloof, zeker bij zo'n schrijnend verdrietige begrafenis, vasthouden. Maar de Schrift nuanceert wel tussen ons leven vanuit die belofte nu en de definitieve onthulling straks. Die overwinning zal zichtbaar en tastbaar werkelijkheid worden op de jongste dag: dan zal de zonde als prikkel tot de dood weggenomen worden en de dood verzvolgen zijn in de overwinning (1 Cor. 15,54v.).⁹ Kamsteeg geeft een indrukwekkend voorbeeld van hoe de Geest vanuit die belofte ons sterk kan maken. Maar dat wil nog niet zeggen dat God al zijn beloften in ons leven hier en nu waarmaakt. Want bij een begrafenis is ook de ontluistering van dit vernederde bestaan zo aangrijpend tastbaar aanwezig. Daar is de aanvechting om bij de aanblik van die ontluisterende werkelijkheid toch te geloven dat zo'n graf wordt overstraald door de overwinning op dood en graf van onze Heiland. Naar Gods welbehagen laat de tastbare en heerlijke vervulling nog op zich wachten.

⁹ Packer verwijst
juist bij Rom.
7,26 en 8,23
hierop.

Voor zo'n aangrijpende ervaring hoeft je trouwens niet bij de bewuste begrafenis geweest te zijn. Wie met een zekere regelmaat stervenden probeert te begeleiden en begrafenissen meemaakt, kan weten hoezeer de Geest van Christus juist dan Gods kinderen grote rust en kracht kan geven. Ik zou uit huiskamers en van ziekenzalen wonderen kunnen vertellen. Vaak genoeg heb ik meegemaakt dat het leven uit Gods beloften grote vrede teweeg brengt, juist wanneer je lichaam als 'aardse tent' op een ontluisterende manier wordt afgebroken.

Tegelijk moet je er ruimte voor houden dat niet ieder kind van God dat zo ontvangt of zo ervaart. Ik ken ook de verhalen over zo op het oog sterke gelovigen, die juist vlak voor hun sterven hevig werden aangevochten. Wie hier het ongenueerde spoor kiest van 'God maakt nú zijn beloften waar, als je maar sterk genoeg gelooft', brengt - onbedoeld - zulke mensen extra in het nauw. Je onthoudt hen de troost dat ze ook met hun aangevochten geloof het eigendom zijn van hun trouwe Heiland Jezus Christus. Ook in hun stervensnood.

'Zal de Zoon geloof vinden op aarde'? (Luc. 18,8)

Dat gebrekkig onderscheiden in aard en strekking van Gods beloften wreekt zich zomaar in het Schriftgebruik. Een frappant voorbeeld daarvan vind ik de manier waarop Lucas 18,8 gehanteerd wordt.

¹⁰ Zie hst. 8.

'Je kunt de duivel ook te serieus nemen. Van hulpeloosheid is geen sprake. Waar een tekort aan geloof is, volgt de zonde. Zal de Zoon, als Hij terugkomt, bij deze jongeman geloof vinden?'¹⁰ Zo worden bij deze jongeman de duimschroeven met Christus' woorden aangedraaid: zijn gebrek aan een 'overwinningleven' is gewoon een tekort aan geloof! Wee hem, wanneer de Here Jezus hem zo terugvindt.

Wie deze tekst leest in zijn eigen context, ontdekt dat de strekking van dit gedeelte precies tegenovergesteld is. In verband met zijn terugkeer spreekt Jezus 'een gelijkenis met het oog daarop dat zij altijd moesten bidden en niet verslappen.' (Luc. 18,1). De weduwe in het verhaal blijft op haar recht staan, ook al lijkt ze dat van de onrechtvaardige rechter niet te krijgen.

Wil onze Here zijn kerk niet duidelijk maken dat het moeilijk is om te blijven geloven, juist wanneer de vervulling van zijn belofte zo lang op zich kan laten wachten? De vraag is niet of de HERE zijn toezegging nakomt. De vraag is of wij het volhouden tot de wederkomst om te blijven geloven, ook al blijft een tastbare vervulling voor ons gevoel te lang uit!

In het geval van die jongeman: kan het in een christenleven ook zo zijn dat zo'n jongen z'n leven lang last blijft houden van de duivel en tegelijk ook vast gelooft in de overwinning? Niet ter verontschuldiging; ook niet om maar gelaten af te wachten; maar onder de realiteit van Gods welbehagen. De totale overwinning wordt pas geschonken op de dag van de Zoon des Mensen.

Dat levert een tegenovergestelde toepassing op dan Kamsteeg op de klank af suggereert. Het criterium is niet of de betrokken jongeman al kreeg uitgekeerd waar hij 'in Christus' recht op heeft, maar of hij zich blijft beroepen op Gods belofte. Zodat hij 'in deze geestelijke strijd niet het onderspit delft, maar altijd krachtig tegenstand biedt, totdat hij op de dag van de Zoon des Mensen uiteindelijk de volkomen overwinning zal behalen.'¹¹

¹¹ HC antw.
127.

'De graankorrel moet eerst sterven...' (Joh. 12,24)

Zo'n klankenexegese kan een betreurenswaardig incident zijn. Maar het gebeurt vaker. Watchman Nee gebruikt Joh. 12,24 op twee manieren: "Wie was die graankorrel? Dat was de Here Jezus zelf. Hij liet die ene korrel in de aarde vallen om te sterven en in

de opstanding is die eniggeboren graankorrel de eerstgeborene geworden: uit die ene korrel zijn vele korrels voortgekomen."¹²

¹² NCL 91.

Later komt W. Nee terug op deze tekst: "Waarom is dat geheim van onze dienst aan God soms zo weinig zichtbaar? Het antwoord is dat de ziel in ons dat leven gevangen houdt als in een kerker, zodat het er niet uit kan, net als het omhulsel van een graankorrel dat doet. Verlies de ziel; dan kan het leven zich ten volle openbaren."¹³

¹³ NCL, 218.

Zie hst. 1.

Bij Kamsteeg wordt deze tekst een soort algemene typering van de heiliging in het echte christenleven, tot in krantekoppen toe: wil een graankorrel veel vrucht voortbrengen, dan moet zij eerst sterven. 'Véél vrucht, soms wel honderdvoud', zegt Kamsteeg, in reactie op de vraag of hij geen overspannen verwachtingen heeft van de heiliging.¹⁴

¹⁴ ND 07/10/95.

Een paar dingen vallen op:

In feite gaat deze tekst over onze Heer Jezus Christus: er is maar één graankorrel. W. Nee maakt het beeld ook exemplarisch voor het vrijkomen van de geest en het naar buiten breken van het nieuwe leven.¹⁵ Opvallend genoeg treedt dat exemplarische gebruik van deze tekst bij Kamsteeg op de voorgrond.

¹⁵ Zie hst. 1 voor Nee's bedenkelijkheid kijk op de 'ziel'.

Ik vind dit een bedenkelijk gebruik van de Heilige Schrift. Christus betreft het beeld op zijn dood: 'wanneer de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft zij op zichzelf; maar indien zij sterft, brengt zij veel vrucht voort.' Vanuit zijn lijden, zijn sterven en in de aarde begraven worden zal veel vrucht voortkomen.¹⁶ De gelovigen vormen de vrucht van Christus' lijden en sterven.

¹⁶ Vgl. Jes.

53,10: na zijn schuldoffer 'zal hij nakomelingen (S.V.: zaad) zien...'

Het woord wordt op een uniek moment in de heilsgeschiedenis uitgesproken. Dat moet ons ervoor behoeden het zomaar exemplarisch te maken voor gebeurtenissen in het leven van gelovigen.

Nu roept Christus in vs. 26 zijn volgelingen wel op om Hem op deze weg te volgen. Maar het lijkt me onmogelijk om dat beeld van de stervende graankorrel compleet door te trekken. Om verschillende redenen:

¹⁷ 2 Cor. 4,10.

¹⁸ Zie hst. 1.

- allereerst is de navolging van Christus niet iets wat zich in een moment voltrekt, maar een levenslange houding. Je volgt Christus op zijn wèg: "te allen tijde het sterven van Christus in ons lichaam omdragende, opdat ook het leven van Jezus zich in ons lichaam openbare."¹⁷

¹⁹ H.N. Ridderbos, HET EVANGELIE NAAR JOHANNES dl. 2, Kampen 1992.

- in vs. 25 zegt de Here Christus: wie zijn leven haat, zal het bewaren ten eeuwiggen leven. Dat kun je dualistisch opvatten door een tegenstelling te creëren tussen ons natuurlijke leven en ons geestelijk leven.¹⁸ "Wie hier de achtergrond wil zien van het dualistische, gnostische denken, als zou een ieder zijn eigen leven in absolute zin niet mogen liefhebben, heeft geen oog voor de stijlform."¹⁹

- "Bovendien heeft Christus zelf zijn leven hier ook niet gezien

als een minderwaardig schijnleven. Hij zet zijn discipelen op zijn spoor. Dat volgen van Hem brengt met zich mee dat je je aan Hem hecht en door Hem in dienst laat nemen. Daarbij is de bereidheid onontbeerlijk om in zichzelf niet verwerpelijke, maar uiterst waardevolle dingen los te laten terwille van Christus. Elders kan de Here zeggen dat je bij het volgen van Hem je vader en moeder moet hâten, terwijl in een andere context de opdracht hen lief te hebben gewoon blijft staan.²⁰

²⁰ *idem*

Het is erg waardevol, wanneer dit motief van de navolging van Christus en de consequenties daarvan ons weer helderder voor ogen komen te staan. Maar ik zou dat niet willen ophangen aan het beeld van de graankorrel.

Wanneer je dit beeld al wilt toepassen op het leven van de gelovigen, waarom dan niet dat beeld compleet uitgewerkt en dat 'in de aarde vallen' erbij genomen? Zó keert het beeld later terug bij Paulus: "Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid, en een geestelijk lichaam opgewekt." (1 Cor. 15,42v.). In dat beeld van de stervende graankorrel trekt Paulus onze blik via onze ter-aarde-bestelling naar de toekomst. Onze oude mens komt pas aan z'n eind, wanneer wij sterven en ook onze zonde in ons afsterft.²¹ Het beginsel van ons nieuwe leven bloeit aan alle kanten uit op de nieuwe aarde. Wanneer je dat 'vrucht dragen' met alle geweld in dit leven gerealiseerd wil zien, ben je kortzichtig. Die blikverenging met z'n concentratie op onze heiliging hier en nu is kenmerkend voor al het doperse denken.

²¹ *HC. antw. 20.*

Stromen van levend water.... (Joh. 7,38)

Met de nodige pathos kan dat worden uitgesproken: 'stróóómen van levend water.' Met de suggestie: Christus in ons en leven door de Geest, dat stróóómt naar buiten. De verwijtende vraag is voorspelbaar: hoe komt het nu dat van die overvloed, van royale heiliging soms zo weinig te merken is?²²

²² *ND 06/10/95; AMERIKA p. 70: "Kan ik bij mijzelf de 'stromen van levend water' aanwijzen, die horen bij de gelovigen die de Heilige Geest ontmoeten?"*

Bij nalezen ontdek je dat de Here Christus dit ook op een heel specifiek moment zegt: bij het Loofhuttenfeest. "Wat aan dit feest zijn bijzonder karakter verleende was, behalve het wonen in hutten tijdens de viering van dit oogstfeest, de dagelijkse optocht naar Siloam. Daar werd water geschept en onder muziek naar de tempel gebracht. Na een rondgang rond het altaar werd het water op het brandofferaltaar in de tempel geplengd. Het symboliseerde niet alleen de hoop op regen en vruchtbaarheid en het gebed daarom, maar ook de eschatologische toekomstverwachting, waarin de bronnen van het heil rijkelijk zouden vloeien.

Het is tegen deze achtergrond, dat Jezus op het hoogtepunt van het feest (ongetwijfeld in de tempel) stond, zijn stem verhef en aldus met grote volmacht Zichzelf aanbood voor een ieder, die

dorst had. Duidelijk gaf Jezus te kennen dat wat de joden op het feest vierden, in Hem zijn vervulling vond. Hij is niet alleen zelf de tempel, maar ook de Schenker van het verkwikkende en levenschenkende water als de grote eschatologische gave van God.²³

²³ Ridderbos, *idem*, 314v.

²⁴ Ridderbos, A.W.: 'De vraag is of vs. 38a ('die in Mij gelooft') nog bij het voorafgaande genomen moet worden of dat 't onderwerp van de volgende zin is. ²⁵ Zie Ridderbos, p. 315v. En: Jonggil Byun, *THE HOLY SPIRIT WAS NOT YET (diss.)*, Kampen 1992, p. 150v. ²⁶ Byun, p. 167.

Tegen deze achtergrond wordt duidelijk, dat de nadruk niet valt op het woordje 'strómen'. Alle aandacht gaat in eerste instantie uit naar de nieuwe bròn van die stromen. De verdere uitleg is allerminst eenvoudig. Je kunt twee hoofdlijnen onderscheiden:²⁴

- de stromen van levend water ontspringen uit het binnenste van Christus zelf.

- in de gelovigen ontstaat een nieuwe bron van stromend water.

De laatste opvatting geeft inhoudelijk een betere verklaring.²⁵ Ik maak daar een paar opmerkingen bij:

- het is belangrijk vast te houden dat Jezus op een uniek moment spreekt: de eerste bedoeling is om de aandacht van de tempelbezoekers te verplaatsen van de waterceremonie naar Hemzelf. Gewoon water verkwikt slechts de uitwendige mens, maar de Geest verlevendigt het diepst van de inwendige mens.²⁶

- Christus spreekt op het moment dat het oude verbond overgaat in het nieuwe. De 'karige' werking van de Geest zal overgaan in een 'overvloedige'. Dat is het goed recht van het accentueren van die strómen. Wanneer het dor is in je leven, mag je altijd weer aansluiting zoeken bij de bron: Christus. Zijn Geest is een krachtige en nimmer opdrogende bron van gaven in de gelovigen.

- Daarbij moet je je afvragen, waar die overvloed in tot uiting komt. Het werk van de Heilige Geest is rijk geschakeerd. Is het blijven bidden van een aangevochten jongeman tegen de aanvechtingen van satan geen geweldig bewijs van die stroom van Geestkracht? En het 'gewone' geloof in 'Christus voor ons' (onze rechtvaardiging) is toch een zeer wonderlijke vrucht van 'Christus in ons'?²⁷

- Je mag ook in rekening brengen dat de Geest zijn intrek neemt in de kerk als de tempel van God.²⁸ De verheerlijkte Christus giet door zijn Geest in ons, zijn leden, zijn stroom van hemelse gaven uit. Zo valt een bredere stroom genade te signaleren dan enkel de persoonlijke levensheiliging, al mag je die zeker niet uitsluiten.²⁹ Ik vraag me af of de versmalling van deze stroom tot de persoonlijke heiliging niet een gevolg is van 'een (personalistisch en solistisch) getinte vroomheidsbeleving, die wortelt in het doperse piëtisme.'³⁰

²⁷ H.J.Boiten, *NADER BEKEKEN* 3/11, 258.

²⁸ Byun, 189, *wijst op Ez.* 47,1-12.

²⁹ aantekening 1

³⁰ C. Trimp, *REF.*, 72/12, 262.

Hoe je die stromen ziet vloeien hangt dus af van welk beeld je hebt van het werk van de Geest. Wie gelooft in het doperse 'overwinningsleven door de Geest' zal dat hier bevestigd zien. Maar wie het christenleven ziet als een reis door de woestijn vol strijd

en aanvechting, zal ook daarin genoeg van de overvloed en levenskracht van Christus' Geest terugvinden. "De overvloed van gaven van de Geest betekent daarom ook niet een overgeplaatst worden van een strijdend naar een enkel triomferend geloof, maar wel een deelgenoot worden (door de Geest) in de verheerlijking van Christus als een drinken uit de bron, waarvan de volheid voor ieder die in Hem gelooft, nimmer uitgeput zal raken."³¹

³¹ Ridderbos, A.W., 319.

De suggestie, die uitgaat van een pathetisch accent op 'stróóómen', doet geen recht aan de (complexe) nuances van deze tekst. Een open oog voor deze nuances bewaart je voor een blikverenging die zich fixeert op de persoonlijke levensheiliging. Daarbij loop je het gevaar dat je blik van Christus afgetrokken en op de christen gericht wordt. De belangrijkste vraag wordt dan: geloof je wel ècht? Ben je wel wèrkelijk aangesloten?

Dorre doodsbeenderen zijn levend geworden (Ez.37)

Over deze tekst kan ik kort zijn. Blijkens de uitleg bij monde van de HERE zelf heeft dit woord betrekking op de terugkeer van Israël uit de ballingschap. Gedateerd, dus. En heilshistorisch bepaald. Het is niet voor het eerst dat ik deze tekst uit zijn context gelicht hoor worden, waarna de toepassing geconcentreerd wordt op onze individuele, persoonlijke levendmaking. Zeker, ook daar komt de wonderbaarlijke kracht van de Heilige Geest in uit. Maar dat is niet de scopus van deze tekst. Dit is een schoolvoorbeeld van exemplarisch tekstgebruik: de heilsgeschiedenis van toen wordt toegepast op de heilsorde nu. Wie kennis heeft van het debat over heilshistorische en exemplarische prediking in de dertiger jaren,³² ontdekt hier dat het vandaag geen kwaad kan ons geheugen op dat punt nog eens behoorlijk op te frissen.

³² Zie C. Trimp, *HEILSGESCHIEDENIS EN PREDIKING*, Kampen 1986.

Rode draad.

Terugkijkend ontdek je een rode draad.

- Teksten worden op de klank af aangehaald, los van het verband waarin de Geest ze laat functioneren. "De Bijbel wordt tot een arsenaal van teksten."³³

³³ J. Kamphuis, *EVANGELISCH OF GEREFORMEERD?*, in *Begrensde Ruimte*, Goes 1996 p. 265.

- Daardoor wordt zo'n tekst losgeweekt uit de heilsgeschiedenis, waarbij de eerste luisteraars en de voortgang van Gods werk via Pasen en Pinksteren uit beeld verdwijnt. "In de evangelische reactie (op de Verlichting) (...) is weinig of geen oog voor de geschiedenis van de Godsopenbaring."³⁴

³⁴ *Idem*, p. 265.

- Dat leidt tot een exemplarische uitwerking, die soms zelfs haaks staat op de oorspronkelijke bedoeling.

³⁵ REF. 72/26,
552.

Bij het Schriftgebruik lijkt iets soortgelijks aan de hand te zijn als Packer signaleert bij Rom. 6 en 7: teksten worden gelezen in een vooropgezet patroon, waardoor het onmogelijk wordt ze op de natuurlijke manier uit te leggen. Daarom klinkt de opmerking dat de visie van Kamsteeg, De Ruiter en Smit "niet alleen bepaald wordt door hun specifieke uitleg van Rom. 7, maar ook door andere bijbelplaatsen, (...) *zodat* (cursief van mij, JW) ze binnen het gereformeerde kader blijven"³⁵, mij al te geruststellend. Want de manier waarop die bijbelplaatsen gebruikt worden, roept bij mij heel wat vragen op.

³⁶ 1 Petr. 1,21.

Gods Woord moet zeker beslissen. Maar laten we daarbij waken voor klankenexegese of de gemakkelijke, exemplarische toepassing. We zullen Gods woorden moeten nemen zoals de Geest ze geeft. Dat vereist grote zorgvuldigheid en laat geen eigenmachtige uitleg toe.³⁶

aantekening 1 Ik verwijs naar de prachtige redeneertrant van zondag 19-22 HC.: die stroom vanuit Christus omvat ook zijn kerkvergadering, het uitdelen van vergeving, de bescherming tegen vijanden en het uitzicht op het eeuwige leven.

10 Woordenstrijd of wissel?

'We kunnen als kerken zo'n positieve impuls goed gebruiken, waarom zou je die zo negatief benaderen? Zoek je niet spijkers op laag water? Praten we niet gewoon over nuanceverschillen? Verdoe je je tijd niet met een woordenstrijd?'

Die vragen zijn Brink en mij regelmatig gesteld. Daarom tot slot: houden we ons bezig met een woordenstrijd of staan we voor we een wissel?

Bezwaren

Laat ik mijn voornaamste bezwaren tegen de visie, zoals Kamsteeg die op het spoor van Watchman Nee importeert, op een rij zetten.

Exegetisch. Ik geef Packer groot gelijk wanneer hij poneert dat bij de Keswick-uitleg van Rom. 6 en 7 de tekst in harnas wordt geperst. Bovendien komt op dat spoor een wagonlading vol achterliggende theologie mee. Wanneer collega Smit beweert dat zijn uitleg goede papieren heeft, moet hij er wel bij zeggen dat er een overduidelijk dopers stempel op staat. En dat deze uitleg alle eeuwen door is afgewezen door gereformeerde uitleggers.

Andere veelgebruikte teksten blijken eenzijdig of onjuist te worden geciteerd.

Leerstellig. Al op catechisatie leerde ik dat ellende, verlossing en dankbaarheid in ons leven met de HERE geen opeenvolgende stadia zijn, maar gelijktijdige realiteiten. Groeien in geloof impliceert ook, dat je steeds meer ontdekt dat je nog steeds geneigd bent tot elk kwaad. Ook dat inzicht is werk van 'Christus in ons'. Watchman Nee houdt ons voor dat je Rom. 7 de ervaring wordt wanneer je 'uit Christus bent gevallen' en het weer op eigen kracht probeert. Rom. 7 is een voorstadium van Rom. 8, dat je in het normale christelijke leven hebt gepasseerd.

Dogmatisch gezien wordt hier een wissel omgezet: je plaatst de heilsfeiten over in de heilsorde. Nadat je Golgotha bent gepasseerd ('ik in Christus), moet het nog Pinksteren worden in je leven ('Christus in mij'). Dit is een oude, maar nog steeds springlevende dwaling.

Confessioneel. De gereformeerden in de zestiende eeuw moesten niet alleen front maken tegenover de rooms-katholieke kerk, maar ook naar de wederdopers, de geestdrijvers. Geen wonder dat het verweer tegen de laatsten keer op keer te horen is in onze belijdenissen. Het kan niet anders of op het doperse spoor kom je vroeg of laat in strijd met wat we daarin vanuit de Schrift naspreken en als schriftuurlijk belijden. De gereformeerde belijdenis zet het sein op rood!

Psychologisch. Een christelijke psychiater: "Het verwijt dat een mens 'nog niet de betekenis van het Kruis in zijn leven heeft aangegrepen en gebruikt heeft, krijgt een ongunstige uitwerking op de betrokkenen. Dergelijke vermaningen stellen veel te hoge eisen en mensen voelen zich daardoor uitgesloten uit de gemeenschap van gelovigen. Zo'n (onbijbelse) instelling leidt zonder meer tot toegenomen innerlijke spanningen en kan een psychische ziekte verergeren."¹

¹ S. Pfeifer, *Psychische stoornissen en bijbelse zielszorg*, Leiden 1995, p. 18.

Pedagogisch: Pedagogisch heb ik ernstige bedenkingen bij alle aandacht voor de zogenaamde geloofshelden. Wij zien maar de buitenkant van een mens en kennen het hart niet. Ook 'helden' zijn nog steeds geneigd tot elk kwaad en hebben elke dag te kampen met een onvolkomen geloof, een gebrek aan ijver en zondige begeerten. Wat zou er van dat heldendom overblijven wanneer je zou kunnen observeren wat vanuit die giftige bron diep van binnen naar boven borrelt?

Bovendien: stel u voor dat één van uw kinderen een negatief zelfbeeld heeft. Wanneer u tegen hem zegt: joh, kijk eens naar je neef, die kan geweldig voetballen; en dat jongetje uit jouw klas doet het op school voorbeeldig. En je zusje luistert nog beter dan jij. En ons buurjongetje doet veel vaker iets uit eigen beweging voor z'n moeder dan ik van jou merk.' Wat voor gevoel krijgt uw kind? Ik ben bang dat hij 't idee krijgt dat u hem niet goed genoeg vindt. Ook al zegt u elke dag dat u hem accepteert zoals hij is, de uitstraling is anders.

Een treffend voorbeeld van zo'n opgeschroefd verwachtingspatroon: "We lazen ergens van tien kenmerken van een levende en groeiende gemeente: een sterke liefdesband, confessionele identiteit, kader- en celvorming, een intens gebedsleven, inspirerend leiderschap, visie op Gods Koninkrijk, feestelijke erediensten, een vrijmoedig naar buiten treden, bereidheid tot zelfonderzoek."² Welke gemeente voldoet aan zo'n eisenpakket, vraag je je af? Wordt hier niet het ene kenmerk van de zuivere prediking van het evangelie op een wettische manier versmald, waarbij de máte waarin je aan Gods roeping voldoet, kenmerk van het ware wordt? Ik vind dat pedagogisch onverstandig. En het is ook onjuist. Wanneer je één van de kenmerken niet vertoont, ben je dan een dode gemeente? Ook een gemeente leeft toch allereerst dankzij Christus? In Hèm is zij heilig en volmaakt. Hier staat de keuring aan de hand van de haalbare heiliging voor onze kerkdeur.

² AMERIKA, p. 88.

Pastoraal: Dat je 'in Christus' geaccepteerd bent, is uiteindelijk niet voldoende. Bij een ècht, geestelijk mens moet meer zichtbaar worden. De rust in Christus wordt dan geabsorbeerd door de onrust van de 'sterke' christen, die vol geloof móet zijn. Doordat er twee aparte etappes zijn en je via een stappenplan hogerop kunt komen, sluipt als vanzelf een vorm van wetticisme in. Dat levert vroeg of laat - onbedoeld - een verdiepingen-christendom op, waarin gevorderden en uitvallers te signaleren zijn. Zeg maar: Rom. 7-loosers, en Rom. 8-winners.³ Een stappenplan heeft, net als het arminianisme, altijd wettische trekjes in zich en creëert opgejaagde mensen. Ons kleine begin van gehoorzaamheid is per definitie een gebrek aan geloof. Eigen schuld.

³ *Het wordt wel als een ongeestelijke bezigheid gezien (REE, 72/4, 72). Maar het zit in de visie ingebakken en dat zal er vroeg of laat ook uitkomen.*

Kerkelijk: Watchman Nee onderscheidt categorieën gelovigen. En de herkenning tussen gevorderde gelovigen vindt vooral vanuit de intuïtie plaats: geestelijke mensen herkennen elkaar! De christen wordt of direkt geleid door de Geest via de intuïtie (geest) of indirekt via bijbellezing of prediking. Op dit spoor kan de mening van een gelovige iets onaantastbaars krijgen: wie zou aanmerkingen durven maken op opvattingen en praktijken van iemand, die 'vol is van God'? Het overgeestelijk optimisme ont-aardt dan in een hoogmoedig individualisme!

Zo erkent W. Nee dat de bijzondere ervaringen van de charismatici Torrey, Moody en Finney niet overeenstemmen met de Bijbel, maar toch mogen wij daar geen aanmerkingen op maken: "wij moeten God vrijlaten om te werken, zoals Hij dat verkiest". 'Niets kan de levende stem van God in het hart vervangen'.⁴ Met een beroep op de inwoning van de Geest komt hier Gods Woord als maatstaf van onze ervaring en beleving in de verdrukking. De 'oecumene van het hart', via de geestelijke intuïtie, kondigt zich aan. Die oecumene krijgt van Kamsteeg ook een warm onthaal.⁵ Maar die oecumene zal wel ten koste gaan van de eendracht, waarin Christus zijn kerk vergadert: de 'eendracht van het ware geloof door zijn Geest èn Woord' (HC antw. 54).

⁴ *Zie hst. 1 nt. 10; NCL p. 108v.*

⁵ *T.v.-interview 10/12/96. En het eerste congres 'Verlangen naar geestelijke groei' wordt door een deelnemer getypeerd als een 'feest der herkenning'.*

⁶ *H.S. Pretorius citeert Kuyper, Bijdrage, p. XIV. H.J.D.Smit, ND 21/09/96.*

⁸ *aantekening 1*

Consensus?

"Men wordt er heden ten dage, ja echt, op aangekeken, wanneer men omwille van het geweten, uit overtuiging en uit plichtsbefesef weer voor de oude, onvervalste verklaring opkomt."⁶ Ruim tachtig jaar na Kuyper is het niet anders. Het verwijt is geuit dat 'de boodschap dat groei en heiliging werkelijkheid zijn in een christenleven, onderuitgehaald wordt met een beroep op Rom. 7'.⁷ Ik betreur zo'n karikatuur in hoge mate. Waarom is dat nodig? Wie heeft er in onze kring ooit beweerd dat 'Rom. 7 de complete werkelijkheid van het christenleven weerspiegelt?'⁸

De Bruijne onderscheidt terecht tussen wat we beweren èn be-

⁹ De Bruijne: "Vaak denken mensen, dat wij leren dat wij niets goed kunnen doen en dat uiteindelijk alles weer uitloopt op zonde.", REF, 72/7. 140.

¹⁰ Packer wijdt in WANDELEN DOOR DE GEEST een speciaal excurs aan Rom. 7, p. 259v.

¹¹ aantekening 2

¹² De ontboezeming komt van J.W.Roosenbrand in zijn bespreking van WANDELEN DOOR DE GEEST na een telefoonsprek met H.J.D.Smit, ND 10/12/96.

¹³ Tijdens het VGSL-forum heb ik een consensus gezocht bij Packer. Daar werd, jammer genoeg, door collega Smit afwijzend op gereageerd.

¹⁴ Vgl. De Bruijne, REF, 72/7, 139.

leven. "Sinds Calvijn wijzen gereformeerde uitleggers er op dat Rom. 7 niet de enige werkelijkheid is in een christenleven. Door Gods genade kunnen we ook groeien in het goede. Er is ook leven door de Geest. Maar die uitleg is niet altijd doorgedrongen in onze levenspraktijk."⁹ Hernieuwde aandacht is dan heilzaam.

In elk geval kun je iemand als Packer er niet van verdenken dat hij de boodschap dat groei en heiliging mogelijk is, onderuit wil schoffelen. Zijn (klassiek-gereformeerde) exegese van Rom. 7 en geestelijke groei overwoekeren elkaar blijkbaar niet.¹⁰ Waarom dan Packer zo geprezen en anderen, die op het punt in geding hetzelfde proberen te zeggen, via een karikatuur in een hoek gezet?

Ik zou het zeer toejuichen, wanneer we elkaar op dit punt bij Packer de hand konden schudden. Op basis van die eeuwenoude, gereformeerde uitleg blijkt het heel goed mogelijk gegroeide eenzijdigheden recht te trekken. Ik hoef daarvoor niet de wissel te nemen en van het gereformeerde spoor over te gaan op het doperse, waarbij Rom. 7 uit de rails gelicht wordt.

Want hier is veel meer in geding dan dat het gaat om 'nuanceringen'.¹¹ Ik zou het ook uitermate verheugend vinden, wanneer we 'hetzelfde bedoelen, maar het alleen anders zeggen'.¹² Helaas waag ik dat sterk te betwijfelen. Mij blijft de vraag bezighouden waarom ook Packer bijgezet wordt in de hoek van 'autoriteiten', die niet doorheeft wat Paulus werkelijk bedoelde.¹³

Motieven

Ondanks alle onzuivere elementen en het gevaar dat we op een dwaalspoor overgaan, kan een heilzame impuls uitgaan van een hernieuwd besef dat wij in Christus door God aangenomen worden. En wanneer bijbelse elementen doorvertaald worden naar onze psychologische beleving, vind ik dat winst. Dat terrein is onder ons m.i. nog redelijk onontgonnen. De aandacht voor innerlijke pijn achter geloofsproblemen, voor psychische mechanismen achter weerstand tegen Christus en de psychologische steun van geloven tijdens een therapie levert een verrijking op van ons leven met God.¹⁴

Welke motieven kunnen je ertoe brengen om aanhanger te worden van zo'n visie op de heiliging? Het meest voor de hand liggende en ook meest respectabele motief vind ik, dat de HERE zelf spreekt over geestelijke groei. Er is wel degelijk de belofte van God, dat Christus ons niet alleen verlost van de schuld van onze zonde, maar dat Hij ons ook door zijn Geest gaat vernieuwen tot zijn beeld. Niet voor niets ruimt de HEIDELBERGSE CATECHISMUS de meeste ruimte in voor dit vernieuwende werk van Christus' Geest in ons (zondag 32-52).

¹⁵ Packer, WAN-
DELEN, 158.

Een tweede motief: "Deze leer (van Keswick) heeft zo'n invloed omdat ze iets lijkt te bieden waarnaar iedere christen verlangt: een verdergaande verlossing van de zonde en een grotere gemeenschap met Christus dan hij tot nu toe ervaart."¹⁵ Als drijfveer vind ik dat volstrekt legitiem. En ook heel herkenbaar. Persoonlijk lijkt dit mij een goed uitgangspunt voor een verdergaand gesprek. Wanneer we, al is het maar in onze beleving, wel veel aandacht hebben voor onze zonde, maar te weinig voor het vernieuwende werk van de Geest, dan doen wij Christus tekort en dient die eenzijdigheid opgeheven te worden.

Een derde motief. Waarom zijn dwalingen, die de ernst van de zonde miskennen zo verleidelijk? Het is voor ieder mens moeilijk om eerlijk naar zichzelf te kijken. Dat is in het gewone leven al zo, maar zeker ook in het leven met de HERE. Je durft pas echt met open ogen in de afgrond van je zonde en in de beerput van je hart kijken, wanneer je je geborgen weet in de liefdevolle armen van je Heiland Jezus Christus: zoals ik lichamelijk en geestelijk in elkaar zit, ben ik zijn eigendom. Niet voor niets komen in de Catechismus zondag 2 - 4 pas ná zondag 1.

Daar komt bij dat onze tijd "wordt gekenmerkt door het feit dat de zonde in haar eigen aard en in haar eigen verschrikking en verwoesting in ons eigen leven en in het geheel van de wereld hoe langer hoe minder wordt gekend. Het onderwijs van de bijbel wordt op dit punt steeds meer genegeerd: het is achterlijk de zonde serieus te nemen. De mens krijgt wel veel aandacht. De boodschap van de Schrift is toch zo duidelijk: het Evangelie van genade voor zondaren. Maar dit Evangelie is ergernis en dwaasheid."¹⁶ In deze doperse dwaling kan zomaar een stukje ergernis aan het Evangelie vorm krijgen.

¹⁶ J. Kamphuis,
BEGRENSEDE
RUIMTE, Goes
1996 p. 353.
Hier stelt Kamphuis de 'optimistische' doperse uitleg van Rom. 7 aan de orde.

Van binnen uit

Dat brengt mij meteen op de psychologische achtergrond. Daarin baseer ik mij op pastorale waarnemingen. Ik werd daarin bevestigd na het lezen van Larry Crabbs boek 'Van binnenuit'. Wel zet ik met enige schroom het volgende op papier. Niet om te diskwalificeren. Ook niet om oprechte bedoelingen en respectabele motieven van tafel te vegen. Maar het is voor mij een aspect wat tot nu toe nauwelijks aandacht heeft gekregen, terwijl ik juist vanuit pastorale overwegingen het noodzakelijk vindt, wanneer oog bestaat voor het volgende.

Enige tijd geleden had ik op één dag twee collega's aan de telefoon. Onafhankelijk van elkaar spraken ze uit, wat mij ook al was opgevallen: veel mensen die snakken naar groei in geloof, naar een grotere heiliging of naar meer beleving in de kerk, hebben een heel basaal gevoel van onvrede. Dat gevoel kan religieus

gekleurd zijn. Maar het kan heel goed ook psychologische wortels hebben.

Ik signaleer vaak: onvrede met jezelf, een voortdurend besef van tekortschieten, een permanent schuldgevoel, je niet geaccepteerd voelen door God en door anderen. Ten diepste: er bestaat een schrijnend gebrek aan zelfacceptatie. En ook een schrijnend gebrek aan rust in Christus. Honger naar God kan ook honger naar acceptatie zijn: 'hou alsjeblieft van me zoals ik ben'. Of: 'hoe bereik ik een heiliging, die God goed genoeg vindt'?

Het gevaar is reëel dat zo'n persoonlijke onvrede geprojecteerd wordt op anderen c.q. op de gemeenschap. Ik moet daarbij denken aan zo'n vader langs de zijlijn van het voetbalveld. Ooit werd vader gepasseerd door de scout van Ajax: hij was niet goed genoeg. Nu gaat zoonlief elke zaterdag gebukt onder vaders inwendige boosheid en frustratie: hij moet vaders onvervulde ambities zien waar te maken.

Psychische onvrede of verborgen schuldgevoelens kun je religieus gaan compenseren door er nog een schepje bovenop te gooien. Of door anderen te striemen met de zweep van jouw projecties: 'Leg die zonde dan nééér!'. Maar in dat geval blijft het symptoombestrijding. Het kan zelfs een poging zijn om aan de realiteit te ontsnappen.¹⁷ In de pastorale praktijk mag bij 't jagen naar heiliging de vraag gesteld worden: wat drijft je ten diepste?

¹⁷ Vgl. ND 180397 n.a.v. P.J. Lee, *AGAINST DE PROTESTANT Gnostics*, Oxford 1987.

Na normatief nu heiligingsidealisme?

Bij zijn poging de theologie van K. Schilder door te meten, heeft H.J.D.Smit het verwijt van 'normatief idealisme' geuit. "Wie Schilder leest stuit al gauw op de felle gloed in zijn werk. Jezelf coram Deo weten, onder de druk van Gods aanwezigheid; de hoogste spanning; staan onder de beklemming van een oneindige ernst. Het is voor God en de mens alles of niets - dit zijn de elementen die de verpletterde lezer doen vragen waar dit verschroeiende vuur vandaan komt. (...) Waar blijven bij Schilder de zachte tonen van Gods genade en barmhartigheid? Terecht is Schilders theologie samengevat onder het hoofd 'alles of niets'. Schilders 'grondmotief' is: 'om in volle gehoorzaamheid te kies vir die alles in die krag van Hom wat alles gedoen het en ons tot alles in staat stel.' Schilders gedachtengoed schiep een vruchtbaar klimaat voor het radicaliserend denken van de doorgaande reformatie."

¹⁸ H.J.D.Smit, *KERK EN ORGANISATIE. Motieven en achtergronden, een peiling. In: Toekomst voor gereformeerde organisaties*, Barneveld 1994, 61v.

Maar wie de bijbel leest, moet volgens Smit wel erkennen dat er meer onder de zon is dan 'alles of niets'. "Een theologie die 'alles of niets' in haar adagium voert, komt niet onder de verdenking van perfectionisme uit. Zij is niet vrij van doperse trekken."¹⁸

Ik geloof niet dat Smits tekening K. Schilder recht doet en ons

in staat stelt een evenwichtig beeld van hem te vormen. Tegen Smits 'verschroeiende' kritiek en zijn vertekening is protest aangekend.¹⁹ Opvallend is dat wat Smit K. Schilder toeschrijft, met evenveel kracht in een andere vorm terugkeert. Zeker de visie dat God alléén maar aan het werk kan, wanneer wij ons vol geloof aan de feiten overgeven, ontkomt niet aan de verdenking van perfectionisme. En deze visie heeft niet maar doperse trekken, ze wortelt in deze voedingsbodem en tiert daar welig. Hier is niet de 'norm' het na te streven ideaal, maar de te beleven innerlijke vreugde en het haalbare nivo in heiliging.

¹⁹ Zie o.a. TOEKOMST VOOR GEREFORMEERDE ORGANISATIES 2, Barneveld 1995; en NADER BEKEKEN, 1/9-12.

"Durven wij met elkaar de laatste ernst nog aan?", schreef Kamsteeg veelbetekenend.²⁰ "Alléén als wij het opgeven, kan God ons redden."²¹ Het is een 'alles of niets'-schema. Ik noem dat 'heiligingsidealisme'.

²⁰ ND 06/10/96.

²¹ CHINA, p. 43.

L'extrêmes se touchent.

Wie zal uitmaken 'of een gedachte uit God is'?

Op de vraag in welke traditie ik me thuisvoelde, gaf ik in Leiden als antwoord: "Ik ben me ervan bewust te staan in de brede, gereformeerde traditie vanaf Augustinus. Ik weet me daar in het gezelschap van o.a. Calvijn, Luther, Zwingli, Schilder, Berkouwer, W.H. Velema, Packer, Cranfield, Veldman, Kamphuis, Trimp en vele anderen."²² Volgens collega H.J.D. Smit waren dat "wel allemaal autoriteiten, maar hij was alleen maar geïnteresseerd in wat Paulus zelf zei."

²² Forum VGSL 16/10/96. H. Veldman inventariseert welke reformatoren en 20ste-eeuwers in dat gezelschap aanwezig zijn; REF., 71/35 en 36.

Ik heb moeite met zo'n uitspraak. Vraagt Smit zich wel af of hij Paulus wel goed begrepen heeft? Waarom zou zijn uitleg een meerwaarde hebben boven die van talloze gereformeerde uitleggers? Waarom mogen we geen les trekken uit hoe de Geest temidden van alle dwaling Christus' kerk in de waarheid geleid heeft?

²³ Een uitspraak van H.J.D. Smit, ND 21/09/96.

²⁴ Vgl. art. 7

NGB: men mag 'de ononderbroken voortgang in de tijden' niet op één lijn stellen met de goddelijke Schriften.

Het evangelie is immers niet bij ons begonnen. En de geschiedenis van Christus' kerk evenmin. De waarheid van Rom. 6 en 7 is altijd omgeven geweest door dwalingen. Je kunt wel stoer zeggen: 'als een gedachte uit God is, ze zal standhouden en anders niet'.²³ Maar uit de mond van een gereformeerd predikant klinkt dat mij merkwaardig in de oren. Is het niet Gods Woord in plaats van de tijd, dat uitmaakt of een gedachte uit God is?²⁴ Voorzegt de Geest van Christus ons niet dat tot aan de jongste dag ook de geest der dwaling actief zal blijven? "Sommige dwalingen ontstaan 'gewoon' omdat er ook een geest der dwaling is, die zijn kans schoon ziet."²⁵ Of een gedachte in de loop der eeuwen standhoudt, zegt nog niets over het waarheidsgehalte ervan.

²⁵ J.W. Maris, DE CHARISMATISCHE BEWEGING EN WIJ, uitg. Woord en Wereld 1996, 55.

En ook al staan menselijke geschriften niet op één lijn met de

²⁶ Art. 7 N.G.B. Heilige Schrift,²⁶ ze zijn toch ook niet helemaal waardeloos. Je mag de Schriften lezen samen met de kerk van alle eeuwen. Dat "verplicht je tot een zorgvuldige verantwoording tegenover de gereformeerde traditie."²⁷ Ontsporingen uit vroeger eeuwen kunnen ons vandaag helpen om op de wissels nieuwe ongelukken te voorkomen.

²⁷ A.L.Th. de Bruijne, REF, 72/5, 92.

Het getuigt daarom niet van bescheidenheid wanneer je wilt lezen wat er staat en zegt dat het Woord beslist²⁸, maar je daarbij niet laat corrigeren door ontsporingen in het verleden en de waar-schuwendende stem van alle heiligen uit vroeger eeuwen als 'waard-devol, maar niet beslissend' het zwijgen wordt opgelegd. Het klinkt mij te schrill, wanneer dan van de eeuwenoude, gereformeerde uitleg gesteld wordt: 'deze exegese is àlles... behalve van-zelfsprekend.'²⁹ Kennelijk moet zo'n resolute uitspraak dienst doen om het spoor vrij te maken voor de overgeestelijke en on-miskenbaar doperse uitleg. Dat baart mij zorgen. Want wie zijn (kerk)geschiedenis negeert, is gedoemd haar over te doen.

²⁸ Aldus Kam-steeg, De Ruiter en Smit, REF, 72/2, 30.

²⁹ Zo H.J.D. Smit, Zuidhorn 18/01/96.

Geen vooruitgrijpen, maar wel vooruitkijken

De leer heeft altijd consequenties voor het leven. Deze leer, die een overgeestelijk stempel draagt, berooft dure en kwetsbare kinderen van God van hun rust in Christus. Ten diepste ligt hier mijn motivatie om tegen zulke opvattingen in 't geweer te komen.

Wie het stappenplan niet kan bijbenen, krijgt het verwijt van 'gebrek aan geloof'. Het met berouw (jazeker!) over je aangeboren zondige aard en je daadwerkelijke zonden en gebreken rust mogen vinden bij je trouwe Heiland Jezus Christus - in het besef dat het Gods aanpak is, wanneer Rom. 7 in ons leven 'normaal' blijft - heeft plaatsgemaakt voor: 'gebrek aan heiliging is eigen schuld'. En zo wordt je ten diepste terugverwezen naar jezelf. Dat lijkt eer-vol. Ik vermoed dat daar voor een deel de aantrekkingskracht van zo'n dwaling zit. Maar teruggeworpen worden op jezelf is voor een mens uiteindelijk altijd troosteloos. De 'keep smiling' houding in christelijke vorm is ten diepste hard voor wie het niet kan meemaken.

En wie kan dat in de praktijk van het normale christelijke leven wel? Want wij hebben geen volkomen geloof. En onze oude mens leeft nog steeds. "Wie zou zeggen: de oude mens is gekruisigd en met Christus in de doop begraven - dus is hij dood, heeft hij afgedaan, en dus heb je met hem geen rekening meer te houden - hij zou doen alsof we nu al leefden in de tijd na Christus' wederkomst. Alsof we niet meer uit geloof hoefden te leven, maar reeds uit aanschouwen. Die tijd komt wel, maar is er nog niet."³⁰

³⁰ W.H. Velema, AAN CHRISTUS GELIJKVORMIG, p. 76.

Tot aan de terugkeer van onze Heiland blijf ik graag leven bij de enige troost, die Hij aan zijn schapen biedt. In leven en sterven.

Om dáár gelukkig mee te zijn en te blijven wil God "eerst dat wij ons leven lang onze zondige aard steeds beter leren kennen en daardoor nog meer begeren de vergeving en de gerechtigheid in Christus te zoeken. Want zelfs de allerheiligsten hebben maar een klein beginsel van gehoorzaamheid.

Voorts zullen wij zonder ophouden ons inspannen en God bidden om de genade van de Heilige Geest om steeds meer naar het beeld van God vernieuwd te worden, zodat wij met een ernstig voornemen niet maar naar sommige, maar naar alle geboden van God beginnen te leven, totdat wij na dit leven het doel, namelijk de volmaaktheid, bereiken."³¹

31 H.C. zondag
44.

Het eerste is realiteit. En het tweede ook. Ze bestaan in het leven van de echte en normale gelovige náást elkaar. Conform Gods welbehagen. En zó zijn wij het eigendom van Jezus Christus. Gekocht en duur betaald.

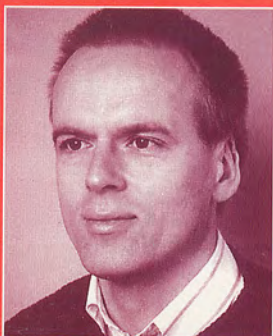
Alle spanning en onvrede komt tot rust in Hem. Hij verlost ons door zijn Geest van gemakzucht en onverschilligheid. Hij neemt ons ook liefdevol in bescherming tegen alle krampachtigheid en overgeestelijke heiligingsdwang. Want nog niet alles, wat wij in Christus hebben, wordt ons in dit leven toegedeeld. En wij hebben nog geen volkomen geloof.

Toch mogen wij - alleen God de eer - gerust leven en getroost sterven. Want we hebben wel volkomen beloften.

In die belòften hebben wij alles.... in Christus.
Hij heeft ons. En zo omhelzen wij Hem.
Dat is pas troost.

Het is en blijft de enige.

aantekening 2 Zoals het ND, 21/09/96 suggereert: 'Studentenverenigingen nodigen Smit en Kamsteeg uit om te komen spreken. Voor de gewenste nuance worden ook Brink en Wesseling geïnviteerd.' In hetzelfde artikel wordt opgemerkt dat het ND een belangrijk kanaal is geweest om deze ideeën door te geven. Het is een interessante vraag of een krant, die zich aan de gereforméerde belijdenis wil binden, ermee kan volstaan louter te constateren dat ze 'doorgeefkanaal' is geweest voor deze voorlichting.

Alles in Christus

J. Wesseling/E. Brink

Geen buitenlandse reis maakte naar zijn zeggen groter indruk op A. Kamsteeg dan die naar China. Met name de schriftelijk nalatenschap van Watchman Nee heeft hem diep geraakt. Sindsdien is hij een ijverig promotor van dit gedachtengoed. Het is de moeite waard om dit gedachtengoed aan een nader onderzoek te onderwerpen. Niet vanuit een traditie, die krampachtig de verschillen met anderen wil aanwijzen en zodoende ook bij deze chinese martelaar leerstellige ongerechtigheden opspoorst. Maar vanuit het besef dat het Woord van God niet bij ons is begonnen. En de kerkgeschiedenis evenmin. Wie Watchman Nee leest samen met alle heiligen uit o. eigen, gereformeerde verleden, ontdekt dat we worden meegenomen naar een eeuwenoude wissel: die tussen gereformeerden en dopers.

Ds. J. Wesseling (1958) is geboren in Smilde en grotendeels getogen in Rotterdam. Hij brak na enkele jaren zijn studie landbouwwetenschappen in Wageningen af om in Kampen theologie te gaan studeren met als hoofdvakken dogmatiek, Oude Testament en ambtelijke vakken.

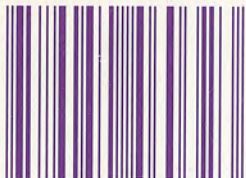
Sinds 1987 is hij predikant, eerst in De Lier i.c.m. Maassluis momenteel in Ede. Hij publiceerde in de Scala-reeks "Uitzier naar Jezus" (1996).

Ds. E. Brink is sinds 1990 predikant van de gereformeerde Kerk van Nijmegen. Begin 1997 nam hij een beroep aan naar de Gereformeerde Kerk van Waddinxveen. Hij studeerde theologie in Kampen en aan de Faculté Libre de Theologie Reformée in Aix-en-Provence (1984-1985), met als hoofdvakken Oude Testament en Dogmatiek. Hij is bezig met een specialstudie in het Oude Testament, maar heeft zijn dogmatische interesse behouden. Ds. Brink is als medewerker verbonden aan het Nederlands Dagblad.

Woord &
Wereld

een serie cahiers tot
versterking van het
gereformeerde leven.

ISBN 90-5046-032-1

9 789050 460323